

Тема:

**28 січня
2022 року
відбулося
засідання РАУ**

с. 3

**Звіт ВКДКА
за 2021 рік**

с. 16

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ**

с. 54

**Адвокати
минулого —
ювіляри
2022 року**

с. 91

ЗМІСТ

Новини та події

Відбулося засідання РАУ 28 січня	3
Відбулося перше засідання оргкомітету з проведення конференції адвокатів м. Києва	5
Керівництво НААУ провело низку зустрічей з керівником проєкту «Судова влада і суспільство в Україні» Центру міжнародного правового співробітництва Естер де Рой	6
У НААУ обговорили проблематику проведення процесуальних дій органами досудового розслідування з метою тиску на сторону захисту.....	8
Обмін досвідом між поколіннями — пріоритетне завдання UNBA NextGen у 2022 році.....	9
НААУ та Департамент з питань виконання кримінальних покарань підписали Меморандум про співробітництво	10
Рада Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності ініціює засідання комітетів НААУ щодо позиції ВАКС стосовно відводів та заміни захисників	11
Керівник представництва НААУ в Угорщині відвідав з робочим візитом Посольство України в Угорщині.....	12
РАУ включила документи про знання української мови до процедур проходження/звільнення від стажування та до умов допуску до кваліфіспиту	13
Координатором програми Ради Європи HELP став Савва Кузьменко	14
НААУ пропонує Комісії з питань правової реформи посилити гарантії адвокатської діяльності	14

Діяльність ВКДКА

Звіт Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (2021 рік)	16
---	----

Діяльність ЦДАП

Звіт Науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ (2021 рік)	24
--	----

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ізовітова Л. П.

Голова Національної асоціації
адвокатів України, Ради адвокатів
України

Гвоздів В. А.

Заступник Голови Національної
асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України

Кухар О. І.

Заступник Голови Національної
асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України

Вилков С. В.

Голова Вищої
кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури України

Крупнова Л. В.

Заступник Голови Вищої
кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури України

Місяць А. П.

Заступник Голови Вищої
кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури

Болдін М. Я.

Голова Вищої ревізійної комісії
адвокатури

Дроздов О. М.

Член Науково-консультативної
ради при НААУ

Офіційний бюлетень Національної асоціації адвокатів України

Реєстраційне свідоцтво
серія KB № 20370-10170 P
від 19.11.13 р.

Засновник

Національна асоціація
адвокатів України

Юридична та фактична адреса засновника:

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, 3,
поверх 2

Секретаріат НААУ

(044) 392-73-71
факс: (044) 392-73-70
E-mail: info@unba.org.ua
www.unba.org.ua

Партнер НААУ

Рішення органів адвокатського самоврядування

Рішення № 141 від 15 грудня
2021 року «Про затвердження
роз'яснення щодо можливості бути
обраним на конференції адвокатів
регіону головою ради адвокатів
регіону, головою КДКА регіону
адвоката, який до того був обраний
членом ради адвокатів регіону,
членом КДКА регіону два строки
підряд».....37

Рішення № 138 від 15 грудня
2021 року «Про затвердження
роз'яснення щодо режиму роботи
адвоката»40

Адвокатська діяльність

М. Кварацхелія

Як не переплатити податки.
5 відповідей про витрати адвокатів.....45

Комітети НААУ

Дайджест діяльності комітетів
та секцій НААУ за грудень
2021 року — січень 2022 року54

Цікава тема

Д. Майстро, Д. Луц,
Реалізація прав осіб з інвалідністю
на безоплатне паркування
та зберігання транспортних засобів.....72

Кримінальні справи

С. Ханін
Проникнення до житла чи іншого
володіння особи76

Цивільні справи

О. Розгон
Визначення частки майна боржника
у спільному майні подружжя для
стягнення суми боргу за договором
позики грошових коштів79

Судова практика

Огляд судової практики
Верховного Суду87

Історія адвокатури

І. Василик, Г. Басара-Тилищак
Адвокати минулого —
ювіляри 2022 року91

Головний редактор
Ізовітова Л. П.

Редактор
Ковтун М. С.

Загальний дизайн
Гладченко Ю. О.

Реєстраційне свідоцтво:
серія KB № 20370-10170P

Видавець
ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА»

Редакція:
вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна
тел.: (057) 76-500-76

e-mail: mskovtyn@gmail.com

www.i.factor.ua

Періодичність виходу
раз на місяць

Дата виходу
21.02.2022 р.

© ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА», 2022.
Усі права на публікації захищені.
Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який
спосіб творів (окремих частин

творів), розміщених у бюлетені
«Вісник Національної асоціації
адвокатів України», допускається
лише за дозволом Національної
асоціації адвокатів України.
При відтворенні матеріалів,
що містяться у бюлетені «Вісник
Національної асоціації адвокатів
України», посилання на видання
і вказівка імені (псевдоніма)
автора твору обов'язкові.

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ РАУ

28 СІЧНЯ

Відкриваючи захід, **Голова НААУ, РАУ Лідія Ізовітова** поінформувала про відставку з 27 січня 2022 року представників адвокатури, обраних членами Вищої ради правосуддя у 2019 році. Відставка ґрунтується на серпневому рішенні РАУ, яка рекомендувала залишити посади **Павлу Гречківському та Олексію Малавцяку** через запровадження дискримінаційних вимог до членів ВРП у новому законі.

На засіданні РАУ було розглянуто низку питань щодо призначення конференцій адвокатів у Вінницькій та Запорізькій областях, а також результати роботи Робочої групи із дослідження результатів проведення конференцій адвокатів регіонів у 2021 році.

Зокрема, у цьому блоці питань було розглянуто звернення адвоката Романа Кульшенка від 7 грудня 2021 року щодо голосування та оголошення результатів голосування на Звітно-виборній конференції адвокатів міста Києва; звернення делегата конференції адвокатів міста Києва, голови мандатної комісії, адвоката Оксани Соколовської від 7 грудня 2021 року щодо проведення конференції адвокатів міста Києва; звернення Вадима Рикова від 20 грудня 2021 року щодо блокування процедури прийому-передачі матеріалів дисциплінарних проваджень, які знаходяться у дисциплінарній палаті КДКА міста Києва; заяви Голови КДКА міста Києва Нікітюк К. О. від 17 січня 2022 року про надання роз'яснення порядку опрацювання і розгляду заяв (скарг) щодо поведінки адвокатів, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, що надходять до КДКА міста Києва після виконання рішення РАУ № 130 від 15.12.2021, та заяви Голови КДКА міста Києва Нікітюк К. О. від 19 січня 2022 року про надання роз'яснення щодо порядку розгляду заяви іноземного адвоката про включення відомостей до ЄРАУ, враховуючи рішення РАУ, прийняті відносно КДКА міста Києва 15.12.2021.

Також РАУ розглянуло скаргу Сорокіна Д. Д. від 30 грудня 2021 року щодо бездіяльності Ради адвокатів міста Києва, у зв'язку з невнесенням стосовно нього відомостей в ЄРАУ.

Рада адвокатів України визнала Звітно-виборну конференцію адвокатів міста Києва 7 листопада 2021 року неповноважною, відтак, прийняті нею рішення не мають юридичних наслідків.

Відповідне рішення РАУ ухвалила за результатами висновків Робочої групи на засіданні 28 січня 2022 року.

У результаті **в Києві відсутні належним чином обрані голови Ради адвокатів та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, ревізійної комісії, а також не визначений і не обраний персональний склад РАР, КДКА і ревізійної комісії; відсутні представники адвокатської спільноти у РАУ і ВКДКА.**

РАУ визнала, що не набули відповідних повноважень керівників та членів органів адвокатського самоврядування адвокати Петро Рябенко, Катерина Нікітюк, Ігор Черезов, Валерій Кострюков, Юрій Григоренко, адвокати Олег Березюк, Олександр Вознюк, Валерій Джаятов, Олександр Дульський, Сергій Кравчук, Тетяна Мироненко, Ростислав Пукало, Владислав Ситюк, Євген Якіма, Зоя Ярош, Вадим Красник, Сергій Шутий, Володимир Клочков, Андрій Подосінов, Микола Голодняк, Ігор Коржук, Едуард Угрінчук, Надія Корінна, Ровшанбек Розметов, Олена Наумова, Сергій Трофімов, Олександр Черних, Ольга Бегунова та Сергій Лапутько, Володимир Волощук, Сергій Комлев, Олена Карнаух-Голодняк, Олександр Нагорний, Діана Назаренко, Наталія Неупокоева, Євген Солодко, Артур Шаблієнко, Олександр Бойченко, Наталія Вознюк,

Олександр Вольвак, Тетяна Гнатюк, Олексій Дрюк, Оксана Ордін, Андрій Пархета, Вадим Риков, Леонід Танцюра й Олександр Усович.

РАУ взяла до відома висновок робочої групи, який встановлює, що мандатна комісія конференції адвокатів не отримала від головуючого конференції та від голови Ради адвокатів міста Києва протоколів зборів адвокатів по районах міста Києва та реєстраційних списків, які б давали право здійснити заміну тимчасових посвідчень на мандати делегатів конференції адвокатів міста Києва. Також конференцією не було затверджено порядок денний та допущено порушення в частині порядку голосування та підрахунку його результатів.

Своїм рішенням РАУ заблокувала електронні ключі доступу до адміністративної панелі ЄРАУ, видані раніше Петру Рябенку як голові Ради адвокатів міста Києва на підставі того, що конференція адвокатів міста Києва 7 листопада 2021 року не була повноважною і відтак не обрала Петра Рябенка головою РАР на другий термін.

Обов'язки адміністратора реєстру Першого рівня у місті Києві виконуватиме Рада адвокатів України до обрання належного голови РАМК.

Таким рішенням РАУ унеможлиблює порушення при внесенні відомостей до ЄРАУ не уповноваженою особою та/або органом, сформованим у супереччя з приписам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та рішень вищих органів адвокатського самоврядування.

Також РАУ прийняла рішення, що до моменту обрання повноваженого складу Ради адвокатів міста Києва забезпечення захисту прав адвокатів покладено на Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ.

РАУ доручила Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ сприяти за-

безпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних та соціальних прав адвокатів з робочим місцем згідно з даними ЄРАУ у місті Києві, у тому числі забезпечити присутність членів вказаного Комітету у разі проведення у таких адвокатів обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката.

Нагадаємо, що згідно зі статтею 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

З метою організації належної роботи органів адвокатського самоврядування міста Києва, а також належної реалізації адвокатами своїх прав у частині бути обраними та обирати членів органів адвокатського самоврядування регіону на конференції, Рада адвокатів України створила організаційний комітет з проведення конференції адвокатів міста Києва.

РАУ поклала на оргкомітет обов'язок провести конференцію адвокатів міста Києва, затвердивши для неї порядок денний.

Керівником оргкомітету призначено Вадима Красника, секретарем — Надію Корінну. Також до складу оргкомітету увійшли понад 30 адвокатів. Змінювати кількісний та персональний склад оргкомітету дозволено Голові НААУ, РАУ Лідії Ізотовій шляхом винесення нею розпоряджень.

ВІДБУЛОСЯ ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ ОРГКОМІТЕТУ З ПРОВЕДЕННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ АДВОКАТІВ М. КИЄВА

Відбулося перше засідання організаційного комітету з проведення конференції адвокатів міста Києва.

Оргкомітет створений Радою адвокатів України у складі 35 адвокатів, головою оргкомітету призначений Вадим Красник, на якого покладено завдання забезпечити проведення загальних зборів адвокатів з висування делегатів на конференцію адвокатів міста Києва, а також конференції адвокатів міста Києва з визначеним РАУ порядком денним. Відповідно до рішення РАУ Голова, секретар, члени організаційного комітету здійснюють її організаційно-технічне забезпечення та беруть у ній участь без права голосу (крім випадків обрання їх делегатами конференції на загальних зборах адвокатів).

Відкриваючи засідання оргкомітету, Вадим Красник повідомив про зміст рішень Ради адвокатів України щодо відсутності юридичних наслідків конференції адвокатів міста Києва, яка відбулася 7 листопада 2021 року, та кроки РАУ з відновлення роботи адвокатського самоврядування у столиці.

У зв'язку з нагальністю цього завдання, він запропонував призначити збори адвокатів на 25 лютого, а конференцію адвокатів провести 26 лютого. За законом, про місце, дату і час проведення зборів і конференції має бути повідомлено офіційно не пізніше ніж за 15 днів.

«Ми маємо продемонструвати адвокатам, що наша майбутня конференція зразкова і до неї не буде претензій, а своїми рішеннями вона сформує органи адвокатського самоврядування на наступні п'ять років. Хотілося б, щоб оргкомітет був заглиблений у цю проблематику, і ми провели збори і конференцію швидко, законно і порядно», — закликав голова оргкомітету.

За його пропозицією, районні збори мають відбуватися у різних приміщеннях для зручності учасників.

Брати участь у зборах та бути обраними делегатами конференції можуть адвокати, які, відповідно до ЄРАУ, мали робоче місце у Києві станом на 28 січня 2022 року, тобто у день прийняття рішень РАУ про проведення конференції.

Друге засідання оргкомітету відбудеться наступного тижня.

Нагадаємо: 28 січня РАУ скликала конференцію для обрання складу органів адвокатського самоврядування столиці. Для проведення конференції сформований організаційний комітет. Рішенням РАУ визначено, що витрати на проведення зборів і конференції покладено на НААУ.

РАУ встановлена квота представництва делегатів на конференцію — 1 делегат від 35 адвокатів, але не менше 5 делегатів від кожного району міста Києва за даними Єдиного реєстру адвокатів України згідно зі списком, сформованим Секретаріатом Ради адвокатів України станом на дату прийняття цього рішення Радою адвокатів України.

КЕРІВНИЦТВО НААУ ПРОВЕЛО НИЗКУ ЗУСТРІЧЕЙ З КЕРІВНИКОМ ПРОЄКТУ «СУДОВА ВЛАДА І СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ» ЦЕНТРУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЕСТЕР ДЕ РОЙ

3 лютого у НААУ відбулася зустріч з керівником проєкту «Судова влада і суспільство в Україні» Центру міжнародного правового співробітництва, заступницею голови окружного суду Амстердама з питань міжнародного співробітництва та верховенства права **Естер де Рой** та менеджеркою проєкту **Йоке Пістєрс**.

Під час розмови йшлося про ключові напрямки проєкту, який реалізовує Центр в Україні за підтримки уряду Королівства Нідерландів з 2020 року.

Участь у дискусії взяли **заступник Голови НААУ Валентин Гвоздій, голова Комітету НААУ з питань міжнародних зв'язків Іван Гречківський, координатор комітетів НААУ Ганна Гаро, керівник Секретаріату НААУ Вадим Красник.**

Зокрема, проєкт прагне змінити взаємини між судовою владою і суспільством, зосереджуючись на розбудові суддівського самоврядування і розвитку самоуправління в судовій системі, сприянні підвищенню професійного рівня суддів і працівників апаратів судів.

Діяльність проєкту зосереджена на аналізі засадничих цінностей судочинства і основ довіри широкого загалу до судової влади, проведенні тренінгів із забезпечення якості та правильного обґрунтування судових рішень, що матиме наслідком належне сприйняття

судових рішень громадянами; круглих столів з питань ефективності, своєчасності, прозорості та передбачуваного перебігу судових слухань; семінари задля розробки рекомендацій щодо удосконалення судового процесу, експертні обговорення і обмін знаннями між суддівськими спільнотами України та Нідерландів.

10 лютого голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова** взяла участь у другій зустрічі з керівником проєкту «Судова влада і суспільство в Україні» Центру міжнародного правового співробітництва (Нідерланди) **Естер де Рой**. НААУ також представляли заступник Голови НААУ, РАУ **Валентин Гвоздій**, голова Комітету з міжнародних зв'язків **Іван Гречківський**, голова Комітету з питань незалежності правосуддя та судової влади **Олексій Малавацький**.

Темою розмови стали можливі напрямки співпраці НААУ з проєктом, присвяченим зростанню довіри суспільства до судів та взаємодії учасників провадження в інтересах незалежного і справедливого правосуддя.

«Оскільки адвокатура в Конституції віднесена до системи правосуддя, ми уважно спостерігаємо за тим, які проблеми виникають у судовій владі,

і тривалий час опікуємося цими питаннями», — пояснила Лідія Ізовітова, нагадавши про власний 16-річний досвід роботи у складі Вищої ради юстиції.

За словами Естер де Рой, в останні роки були втілені пілотні проекти в регіонах України, до яких були залучені судді та адвокати, зокрема в Одеській області. У цьому контексті були обговорені результати цього проекту — «Правила організації ефективного цивільного судочинства» і «Правила організації кримінального судочинства», які свого часу відмовилася підтримувати Рада адвокатів України через наявні ризики для здійснення ефективної адвокатської діяльності відповідно до цих рекомендацій.

«Ми — за те, щоб ми працювали разом і були відповідальними за ті документи, якими ми будемо керуватися. Коли ми аналізували попередній проект, то не зрозуміли, хто був легковажний серед розробників цих документів: судді, які хотіли спростити процесуальні правила на свою користь, чи адвокати, які не побачили ризиків для сторони захисту. З нашого боку, я можу запевнити, що ми не допустимо, щоб наш підсумковий продукт був не на користь незалежного правосуддя», — акцентувала Лідія Ізовітова.

Вона наголосила, що при розробці будь-яких рекомендацій повинна бути врахована готовність сторін проваджень застосувати їх без зловживань на свою користь. *«Коли ми говоримо про керівні принципи — це одне, а коли ми говоримо про роботу в практичній площині — це інше. В адвокатурі створені дисциплінарні органи, які можуть розглядати скарги на адвокатів за зловживання правами. Що стосується суддів, то такі органи є, але вони перестали працювати, і на сьогодні з'явилося підґрунтя для безкарного зловживання в процесах з боку суддів», — наголосила Лідія Ізовітова.*

Як приклад вона навела рішення суду про взяття особи під варту через те, що захисники цієї особи подавали занадто багато відводів, а також згадала інші практичні кейси очевидних порушень.

Зі свого боку керівник проекту «Судова влада і суспільство в Україні» Центру міжнародного правового співробітництва, яка також є заступницею голови окружного суду Амстердама з питань міжнародного співробітництва та верховенства права, **Естер де Рой** запропонувала співпрацю з широкого спектра проблематики судової влади в Україні. *«Ми маємо спільно виявити потреби і можливості в системі правосуддя, які потребують покращення. У нас є Конвенція про захист прав і основоположних свобод, стаття 6 «Справедливий суд», яка передбачає право на справедливий судовий розгляд у розумні строки», — сказала керівник проекту.*

Зі свого боку **Олексій Маловацький** нагадав про досвід співпраці проекту з Вищою радою правосуддя та запропонував, аби напрацювання, які міжнародні експерти наразі планують здійснити спільно з НААУ, втілити на рівні закону і врахувати позицію адвокатури в діалозі із законодавцем.

Вказаний проект прагне змінити взаємини між судовою владою і суспільством, зосереджуючись на розбудові суддівського самоврядування і розвитку самоуправління в судовій системі, сприянні підвищенню професійного рівня суддів і працівників апаратів судів.

Детальну інформацію про проект можна переглянути на сайті Центру: URL: cilc.nl/project/judiciary-and-society-in-ukraine/.

У НААУ ОБГОВОРИЛИ ПРОБЛЕМАТИКУ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З МЕТОЮ ТИСКУ НА СТОРОНУ ЗАХИСТУ

У НААУ за ініціативою Комітету захисту прав людини відбувся круглий стіл на тему «Проведення процесуальних дій органами досудового розслідування з метою тиску на сторону захисту».

Під час заходу було розглянуто приклади процесуальних порушень при проведенні обшуків. Адвокати поділилися досвідом, розповівши, як діяти захиснику в тих чи інших випадках зловживання процесуальними правами з боку органів досудового розслідування.

Голова Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Ради адвокатів Київської області **Віталій Наум** розповів, що за період 2018 — 2021 рр. члени Комітету виїздили на 192 обшуки, які проводились у приміщеннях, що використовуються адвокатами, і лише матеріали щодо 10 кримінальних проваджень скеровано до суду. Також адвокат вказав, які саме порушення професійних прав адвокатів найбільше допускаються особами правоохоронних органів: вилучення документів, комп'ютерної техніки та електронних носіїв, на яких міститься інформація, що є адвокатською таємницею.

Голова Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ **Володимир Ключков** наголосив, що у випадку проведення обшуків адвокати повинні пам'ятати, що вони несуть відповідальність за розголошення адвокатської таємниці, а тому не повинні добровільно без дозволу клієнта надавати правоохоронним органам адвокатські дос'є. За 2021 рік до Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ від адвокатів надійшло понад 150 звернень про порушення прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності, серед яких були і звернення щодо допущення порушень під час проведення обшуків.

Сергій Лисенко, д. ю. н., професор, академік УАН України, Голова комітету з етики АПВУ, приватний виконавець, розповів про проблематику піднятої теми з погляду приватних виконавців. За його словами, проведення обшуків зазвичай закінчується вилученням виконавчих проваджень, що унеможлиблює виконання обов'язків, покладених на виконавця.

Представник Національної поліції України полковник поліції **Володимир Ананченко** висловив свою зацікавленість цим питанням, запропонував спільно розглянути цю проблематику та вказав про готовність співпрацювати разом над пошуком ефективних шляхів зменшення порушень під час проведення обшуків.

Зокрема, до обговорення долучилися: Голова Комітету захисту прав людини **Ганна Колесник**, її заступники: **Сергій Старенький**, **Тетяна Гнатюк**; Голова Комітету з кримінального права та процесу **Анжеліка Моїсєєва**; секретар Комітету захисту прав людини **Ігор Светлічний**; члени Ради Комітету захисту прав людини: **Ірина Смірнова**, **Вадим Риков**, **Дар'я Гречко**;

члени Ради Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ: **Оксана Штельмашенко, Олександр Сергієнко.**

За результатами обговорення спікери дійшли висновку, що на сьогодні інститут судового контролю за дотриманням процедури обшуку не діє. Обшуки

в більшості випадків не мають мети, передбаченої кримінальним процесуальним законодавством, а вилучене майно навіть не набуває статусу доказу. Крім того, велика частка обшуків взагалі проводиться лише з метою психологічного тиску, а за результатами обшуку нічого не вилучається.

ОБМІН ДОСВІДОМ МІЖ ПОКОЛІННЯМИ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ UNBA NEXTGEN У 2022 РОЦІ

Голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова** та Голова UNBA NextGen **Сергій Барбашин** провели робочу зустріч, на якій обговорили основні напрямки діяльності Молодіжного комітету НААУ у 2021 році та визначили пріоритетні завдання на 2022 рік.

Сергій Барбашин відзвітував, що протягом минулого року за ініціативою UNBA NextGen відбулось 162 заходи. Так, Молодіжний комітет організовував тематичні, освітні та святкові події, брав участь у міжнародній агропромисловій виставці та спортивних змаганнях Race Nation, активно налагоджував співпрацю з міжнародними установами та інституціями.

Лідія Ізовітова високо оцінила роботу Молодіжного комітету у 2021 році та надала пропозиції і рекомендації щодо діяльності на майбутнє.

Зокрема, Голова НААУ, РАУ відзначила важливість обміну досвідом молоді з адвокатами-старійшинами, а саме: продовження роботи над випуском проєкту «АДВОКАТ-БРЕНД». Також акцентувала увагу на важливості розвитку співпраці з Європейською асоціацією молодих юристів та проведенні спільної Міжнародної літньої конференції EYBA Summer conference — 2022.

НААУ ТА ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ПІДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО

9 лютого 2022 року **Національна асоціація адвокатів України** та **Департамент з питань виконання кримінальних покарань при Міністерстві юстиції України** уклали Меморандум про співробітництво. Документ скріпили підписами **Начальник Департаменту Сергій Гречанюк** та **Голова НААУ, РАУ Лідія Ізовітова**.

Сторони домовились про співпрацю, обмін інформацією і досвідом, а також про підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, та зміцнення ролі й авторитету адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України у суспільстві.

Документ передбачає впровадження міжнародних стандартів та передового досвіду у сфері дотримання прав людини і громадянина шляхом посилення співпраці, досягнення спільних цілей і завдань Департаменту та НААУ на засадах об'єднання спільних можливостей.

У межах Меморандуму Департамент з питань виконання кримінальних покарань та НААУ сприятимуть створенню належних умов для забезпечення реалізації засудженими, особами, узятими під варту, їхніх прав і законних інтересів, зокрема права

на отримання своєчасної та професійної правової допомоги.

Окремим напрямом діяльності буде розробка спільних пропозицій і рекомендацій щодо проєктів законів та інших нормативно-правових актів, державних програм, планів дій тощо.

Планується проведення спільних проєктів з тематики, що становить взаємний інтерес, а також сприяння обміну інформацією з відповідних питань.

Під час зустрічі **Голова НААУ, РАУ Лідія Ізовітова**, **Керівник Секретаріату НААУ Вадим Красник**, **Голова Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ Володимир Ключков**, **Секретар РАУ Ігор Колесников**, **Начальник Департаменту з питань виконання кримінальних покарань**

Сергій Гречанюк, заступник начальника Департаменту **В'ячеслав Руденко**, **Начальник відділу режиму, нагляду і безпеки установ виконання покарань Управління Державної кримінально-виконавчої служби України Сергій Чабанюк** обговорили умови імплементації Меморандуму та шляхи реалізації спільних цілей і завдань.

РАДА КОМІТЕТУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНІЦІЮЄ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТІВ НААУ ЩОДО ПОЗИЦІЇ ВАКС СТОСОВНО ВІДВОДІВ ТА ЗАМІНИ ЗАХИСНИКІВ

4 лютого 2022 року відбулося екстрене засідання Ради Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, пов'язане з обговоренням позиції Вищого антикорупційного суду України (ВАКС), яка була викладена під час розгляду 03 лютого 2022 року клопотання про обрання запобіжного заходу обвинуваченому. ВАКС зазначив, що вважає зловживанням процесуальними правами дії обвинувачених, пов'язані із заявленням відводів та заміною захисників.

Рада Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності із зазначеною позицією не може погодитися з огляду на таке.

Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України право на відвід гарантоване обвинуваченому та його захисникам, і реалізація цього права безпосередньо пов'язана з наявністю відповідних підстав, тактикою та стратегією захисту. Немотивоване рішення суду та звинувачення у зловживанні процесуальними правами обвинуваченого та його захисників є неправомірними діями та такими, що можна вважати тиском на захисників та втручанням у діяльність захисника, яка спрямована на реалізацію обвинуваченням права на захист.

Крім того, реалізація права на захист може вимагати від обвинуваченого і необхідності заміни захисника, що також відповідає положенням Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ст. 54 Кримінального процесуального кодексу України.

Радою Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності **вирішено провести засідання Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності та за участю інших профільних комітетів НААУ: Комітету з питань верховенства права НААУ, Комітету з питань антикорупційної політики та комплаєнсу, що діє в складі НААУ, Комітету адвокатської практики НААУ, Комітету захисту прав людини НААУ, Комітету з кримінального права та процесу НААУ.**

Рада Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності **вважає за доцільне обговорити питання стосовно звернення, зокрема, до Ради суддів України з приводу вжиття відповідних заходів, пов'язаних з недопустимістю обмеження права на захист та втручання в діяльність захисників.**

КЕРІВНИК ПРЕДСТАВНИЦТВА НААУ В УГОРЩИНІ ВІДВІДАВ З РОБОЧИМ ВІЗИТОМ ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ В УГОРЩИНІ

Зустріч відбулась 13 січня 2022 року за участю Керівника консульського відділу, другого секретаря Посольства України в Угорщині **Галини Терп'як** та Радника Посольства України в Угорщині **Іштвана Балог**.

Під час зустрічі було проаналізовано співпрацю між Посольством України в Угорщині та Представництвом НААУ в Угорщині у 2021 році з питань:

- захисту прав та інтересів громадян України, які тимчасово чи постійно перебувають на території Угорщини;
- надання первинної правничої допомоги на заходах *pro bono*;
- результатів співпраці з Палатою адвокатів Угорщини щодо залучення угорських адвокатів до захисту громадян України.

Також були узгоджені плани та заходи співпраці між Посольством України в Угорщині та Представництвом НААУ в Угорщині на 2022 рік.

Окрему увагу під час зустрічі було приділено питанню збільшення кількості затримань угорськими компетентними органами громадян України за підозрою у вчиненні злочинів, визначених у Кримінальному кодексі Угорщини, як «Контрабанда людей» та «Торгівля людьми». Санкції за вчинення таких видів злочинів залежно від кваліфікуючих обставин передбачають позбавлення волі на строк від 2 до 15 років.

Кількість затриманих громадян України за 2020 — 2021 рр. становить близько 100 осіб, і ця ситуація, на жаль, має тенденцію до збереження і в 2022 році.

Переважно громадян України вербують як перевізників груп нелегальних мігрантів з країн Близького Сходу через оголошення в соцмережах та групах у месенджерах. До злочинної діяльності зазвичай залучають молодих людей віком від 20 до 30 років, які мають дозвіл на проживання в будь-якій країні ЄС, з цією метою особливо наполегливо «вербувальники» підшуковують українських студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах на території країн ЄС.

У подальшому організатори міжнародного каналу нелегальної міграції орендують в Угорщині на ім'я громадянина України транспортний засіб і наказують «перевіз-

нику» забрати групу нелегальних мігрантів з пункту «А» (зазвичай це територія на сході Угорщини) і швидкісним автобаном здійснити доставку нелегальних мігрантів до пункту «Б» (обумовлене місце біля угорсько-австрійського або угорсько-словенського кордону).

«Перевізників» із числа громадян України запевняють, що у випадку затримання поліцією вони будуть притягнуті лише до адміністративної, а не кримінальної відповідальності і понесуть покарання у вигляді незначного штрафу. Звісно, це не відповідає дійсності. За послуги з перевезення нелегальних мігрантів «перевізникам» пропонується грошова винагорода в сумі 200 — 300 євро за 1 перевезену особу. Середня група нелегальних мігрантів, яка перевозиться, становить 9 — 20 осіб.

З метою попередження випадків вчинення громадянами України таких видів злочинів Посольством України в Угорщині та Представництвом НААУ в Угорщині було погоджено здійснити такі превентивні заходи:

- розмістити для громадян України на офіційній вебсторінці Посольства України в Угорщині інформаційний матеріал з попередженням утриматись від вчинення діянь, які відповідно до Кримінального кодексу Угорщини становлять склад злочинів «Контрабанда людей» та «Торгівля людьми»;

- розмістити у центральних та регіональних ЗМІ України інформацію для громадян України з попередженням утриматись від вчинення діянь, які відповідно

до Кримінального кодексу Угорщини становлять склад злочинів «Контрабанда людей» та «Торгівля людьми»;

— звернутись до правоохоронних органів України та Угорщини щодо активізації роботи з викриття не лише низової ланки з числа виконавців у структурі міжнародних каналів нелегальної міграції, а зосередити роботу у викритті організаторів та керівників таких злочинних угруповань, які залучають громадян України із соціально уразливих верств населення до своєї міжнародної злочинної діяльності;

— за сприяння Палати адвокатів Угорщини залучити більшу кількість угорських адвокатів, готових виступати в статусі захисників для громадян України, у тому числі на засадах pro bono, у таких категоріях кримінальних проваджень.

Одночасно під час зустрічі було звернуто увагу на щорічне збільшення в Угорщині кількості тимчасових працівників із числа громадян України. Станом на 2021 рік на території Угорщини працювало близько 70 тис. громадян України.

У зв'язку з цим сторони досягли спільної думки про те, що потрібно завчасно бути готовими до щорічного збільшення кількості звернень від громадян України, які працюють на території Угорщини, щодо захисту їх трудових та соціальних прав, у тому числі до збільшення звернень за правничою допомогою при настанні нещасних випадків та травмувань на виробництві.

З метою обміну інформацією та підтримки співпраці сторони домовились про проведення у майбутньому систематичних робочих зустрічей.

РАУ ВКЛЮЧИЛА ДОКУМЕНТИ ПРО ЗНАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДО ПРОЦЕДУР ПРОХОДЖЕННЯ/ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СТАЖУВАННЯ ТА ДО УМОВ ДОПУСКУ ДО КВАЛІФІСПИТУ

Рада адвокатів України внесла зміни до Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

В оновленій редакції Положення передбачено, що до заяви про направлення на стажування та до заяви про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю для звільнених від стажування осіб мають бути додані копія документа про повну загальну середню освіту за умови, що такий документ підтверджує вивчення особою української мови як навчального предмета (дисципліни), або державного сертифіката про рівень володіння державною мовою, що видається Національною комісією зі стандартів державної мови.

Відповідні зміни внесені до тексту Положення та додатків № 4, 12 і 13, які представляють собою зразки відповідних заяв до рад адвокатів регіонів.

Порядок проходження стажування викладений у спеціальному підрозділі сайту НААУ та в базі нормативних актів НААУ.

Також РАУ внесла зміни до Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні.

РАУ доповнила перелік документів, які додаються до заяви про допуск до іспиту, включивши до нього копію документа про повну загальну середню освіту за умови, що такий документ підтверджує вивчення особою української мови як навчального предмета (дисципліни), або державний сертифікат про рівень володіння державною мовою, що видається Національною комісією зі стандартів державної мови.

Нагадуємо: Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту розміщений у підрозділі сайту «Доступ до професії» та у підрозділі «Акти НААУ». Доступ до адвокатської професії детально описаний у тематичній брошурі.

КООРДИНАТОРОМ ПРОГРАМИ РАДИ ЄВРОПИ HELP СТАВ САВВА КУЗЬМЕНКО

Координатором програми Ради Європи HELP від України став директор Вищої школи адвокатури НААУ Савва Кузьменко.

«Робота координатора буде спрямована на зміцнення можливостей застосування адвокатами ЄКПЛ у своїй повсякденній роботі. Адвокатська спільнота може розраховувати на надання високоякісних і індивідуалізованих інструментів навчання», — ідеться в листі Голови НААУ, РАУ Лідії Ізовітової, скерованому до Голови Офісу Ради Європи в Україні Стена Ньорлова.

Попереднім координатором програми була Олена Сибільова, яка очолює в НААУ Комітет з підвищення професійної кваліфікації.

Програма Ради Європи HELP (Human Rights Education for Legal Professionals = Навчання у сфері прав людини для представників юридичних професій) — освітня програма, що впроваджується в рамках Ради Європи з 2006 року.

Основною метою програми HELP є сприяння державам-членам у застосуванні ЄКПЛ на національному рівні. Її діяльність спрямована на зміцнення можливостей суддів, адвокатів і прокурорів усіх 47 держав-членів застосовувати ЄКПЛ у своїй повсякденній роботі. Методики і матеріали HELP систематично використовуються в усіх заходах, що проводяться РЕ в країнах-членах, і спрямовані на зміцнення ролі ЄКПЛ, включаючи заходи в рамках спільних програм ЄС та РЕ.

Необхідність програми HELP пов'язана з тим, що ЄСПЛ, отримуючи постійно зростаючу кількість

скарг, намагається зменшити цей тиск шляхом навчання представників правової сфери ефективно і правильно застосовувати ЄКПЛ у своїй практиці.

Мережа HELP складається з представників національних установ підвищення кваліфікації суддів і прокурорів та адвокатських об'єднань із 47 країн — членів РЕ.

Сайт програми HELP є відкритим та доступним для всіх зацікавлених користувачів. Він пропонує безкоштовне самостійне вивчення та дистанційне навчання стандартів ЄКПЛ. Навчальна платформа HELP передбачає дистанційні курси та курси для самостійного опанування.

Усі навчальні ресурси програми HELP розробляються міжнародними експертами, а потім адаптуються з урахуванням національних правових систем. Тому вони задовольняють особливі потреби юристів у навчанні і є гнучкими в застосуванні.

НААУ ПРОПОНУЄ КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ ПОСИЛИТИ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова** направила до Голови Комісії з питань правової реформи при Президентові України **Сергію Іонушасу проєкт пропозицій змін до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»**.

Документ підготовлений НААУ з метою практичного впровадження цілей Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 — 2023 рр.

Пропозиції стосуються профільного закону в частині посилення професійних прав та гарантій

адвокатської діяльності, а також посилення статусу органів адвокатського самоврядування.

Зокрема, пропонується надати адвокатам право на безперешкодний доступ до приміщень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, судів, прокуратури, правоохоронних органів, установ виконання покарань та інших службових приміщень у зв'язку зі здійсненням ними адвокатської діяльності на підставі посвідчення адвоката, крім випадків, передбачених законом.

НААУ пропонує в законі надати адвокатам ідентифікований доступ до державних реєстрів, у тому числі Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень, до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у порядку, визначеному відповідним держателем реєстру або автоматизованої системи за погодженням з Радою адвокатів України, крім реєстрів, що містять інформацію, яка є державною таємницею, за відсутності відповідного допуску до державної таємниці; безперешкодний доступ до приміщень суду в робочий час та у час проведення судового засідання у справі, в якій бере участь клієнт адвоката, а також до приміщень судів, органів прокуратури, поліції, Міністерства внутрішніх справ, інших правоохоронних органів, установ для попереднього ув'язнення та виконання покарань, органів державної влади у будь-який час, якщо в цих приміщеннях перебуває клієнт.

До статті 20 профільного закону пропонується додати право адвоката без спеціального дозволу зустрічатися наодинці в умовах, що забезпечують дотримання конфіденційності, зі своїм клієнтом, у тому числі в разі його затримання, арешту і тримання під вартою та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, без обмеження в кількості побачень і тривалості кожного з них, незалежно від місцезнаходження клієнта.

У статті 23 пропонується уточнити чинну заборонну норму, виклавши її в такій редакції: «забороняється допитувати, витребувати або вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на здійснення адвокатської діяльності, або намагатися в інший спосіб отримати без згоди адвоката та його клієнта інформацію, дані, відомості, документи, матеріали, що є адвокатською таємницею, або отримані адвока-

том у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності, або використовуються для здійснення адвокатської діяльності».

У цій же статті пропонується уточнити і доповнити чинний пункт про те, що будь-які заходи забезпечення кримінального провадження, оперативно-розшукові заходи та слідчі (розшукові) дії, в тому числі негласні, відносно адвоката, застосування до нього запобіжного заходу, затримання або будь-яке обмеження свободи пересування адвоката можна здійснювати лише на підставі ухвали слідчого судді апеляційного суду за клопотанням Генерального прокурора, його заступника, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя та виключно у зв'язку із кримінальними правопорушеннями, у вчиненні яких підозрюється адвокат.

Пропонується уточнити заборону проникнення в житло або інше володіння адвоката, приміщення, в якому знаходиться робоче місце адвоката, проведення в них огляду, обшуку чи інших слідчих дій, а також проведення особистого обшуку адвоката, огляду, витребування чи вилучення речей та документів адвоката формулюванням «крім випадків, коли такі дії здійснюються в межах кримінального провадження, в якому адвокату вручена підозра у вчиненні злочину».

Профільний закон пропонується доповнити заборонаю збирання інформації в будь-якій формі та у будь-який спосіб щодо спілкування, листування, інших комунікацій (у тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката з клієнтом, адвоката з помічником адвоката, стажистом, а також втручання у такі комунікації. У випадку, якщо таке спілкування було зафіксовано, відповідні записи та інші форми фіксації такого спілкування повинні бути негайно знищені, а будь-яке їх використання є незаконним.

Чинні гарантії адвокатської діяльності пропонується також доповнити формулюванням «Докази, здобуті під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката, за відсутності представника ради адвокатів регіону, є недопустимими».

Нагадаємо, протягом 2021 року НААУ системно взаємодіяла з Комісією з питань правової реформи, зокрема, скерувала до неї План дій щодо удосконалення інституту адвокатури, який деталізує президентську Стратегію.

ЗВІТ

ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ АДВОКАТУРИ

(2021 рік)

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ. ПОВНОВАЖЕННЯ ВКДКА

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі — ВКДКА або комісія) була створена відповідно до статті 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (далі — Закон).

Відповідно до частини 10 статті 52 Закону установчим документом Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, яке затверджується З'їздом адвокатів України.

Згідно з частиною 2 статті 7 Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури (далі — Положення про ВКДКА) Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури затверджується Радою адвокатів України.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (частина 1 статті 52 Закону).

Частини 4 та 5 статті 52 Закону та стаття 6 Положення про ВКДКА відносять до повноважень ВКДКА, як колегіального органу: 1) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; 2) узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; 3) виконання інших функцій відповідно до цього Закону.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право:

1) залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін; 2) змінити рішення кваліфікаційно-дисци-

плінарної комісії адвокатури; 3) скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення; 4) направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

Додатково відповідно до частини 3 статті 2 Положення про ВКДКА та пунктів 1.3.4 та 1.3.5 Регламенту ВКДКА Комісія також виконує наступні функції: взаємодіє з національними та іноземними громадськими організаціями та міжнародними неурядовими організаціями; узагальнює практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури з питань допуску осіб до кваліфікаційних іспитів, а також складання таких іспитів.

II. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ КОМІСІЇ. СЕКРЕТАРІАТ ВКДКА

Відповідно до частини 3 статті 5 Положення про ВКДКА та пункту 2.8 Регламенту Секретаріат ВКДКА створюється з метою забезпечення організації поточної діяльності ВКДКА.

Секретаріат з 2015 року очолює Голова Секретаріату, адвокат Віктор Вовнюк, який здійснює функції, визначені Головою ВКДКА.

Голова Секретаріату та працівники Секретаріату призначаються та звільняються з посад за рішенням Голови ВКДКА, якому вони підзвітні та підпорядковуються при здійсненні своєї діяльності.

III. РОБОТА КОМІСІЇ

Головні напрямки діяльності ВКДКА

Попри об'єктивні складнощі, пов'язані із карантинними обмеженнями через поширення в Україні COVID-19, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія

адвокатури у 2021 році довела свою здатність адаптуватися до нових умов та забезпечила стабільну роботу.

Протягом звітної періоду ВКДКА виконувала функції, покладені на неї статтею 52 Закону — як орган адвокатського самоврядування, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії та бездіяльність регіональних КДКА.

ВКДКА у 2021 році спрямувала діяльність на аналіз та систематизацію роботи щодо розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність регіональних КДКА та активно працювала в напрямку узагальнення дисциплінарної практики та розробки рекомендацій для покращення якості роботи регіональних КДКА — з метою вироблення певних критеріїв та загальних підходів до розв'язання питань кваліфікації спірної, з етичних міркувань, поведінки адвокатів у тих чи інших обставинах.

Протягом 2021 року ВКДКА, з метою об'єднання та зміцнення адвокатської спільноти та забезпечення гарантій професійної діяльності, продовжила плідну співпрацю з НААУ (РАУ) з питань вдосконалення нормативної бази у сфері діяльності органів адвокатського самоврядування й адвокатури в цілому.

Засідання ВКДКА

У звітному періоді ВКДКА спрямовувала зусилля на виконання завдань, покладених на неї статтею 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». З метою реалізації своїх повноважень комісія, з дотриманням вимог щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції, провела 14 засідань, більшість з яких відбулися в межах території Києва. У червні — липні поточного року засідання ВКДКА проходили в м. Кам'янці-Подільському, а в серпні — в смт Затока Одеської області.

Засідання комісії відбувалися за таким графіком: 18.02.2021, 19.02.2021, 20.02.2021, 27.05.2021, 28.05.2021, 29.05.2021, 30.06.2021, 01.07.2021, 04.08.2021, 05.08.2021, 30.09.2021, 01.10.2021, 30.11.2021 та 01.12.2021.

Проведення чергових засідань Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, запланованих на 31 березня, 1 та 2 квітня 2021 року, переносилося у зв'язку з дією заборон Кабінету Міністрів України на проведення масових заходів на території України. Вказані засідання були призначені та відбулися у найближчі можливі дати, з урахуванням та дотриманням

усіх вимог законодавства щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції.

У кожному із засідань ВКДКА був наявний кворум, що підтверджувалося явкою переважної більшості її членів.

Протягом зазначеного періоду функції секретаря ВКДКА виконувала і наразі виконує Котелевська К. В., представник від Запорізької області у складі ВКДКА.

За 14 засідань, що відбулися протягом звітної періоду, комісією за результатами розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність регіональних КДКА було прийнято 283 рішення.

Кількість розглянутих скарг. Рішення ВКДКА

Відповідно до нормативних актів, що регламентують діяльність ВКДКА під час виконання нею функцій апеляційного колегіального органу в системі органів адвокатського самоврядування, наділеного повноваженнями з розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність регіональних КДКА, комісія може приймати такі види рішень (у порядку частини 5 статті 52 Закону):

1) про залишення скарги без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;

2) про зміну рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

3) про скасування рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалення нового рішення;

4) про направлення справи для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язання кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

Пунктом 3.45 Регламенту ВКДКА передбачене право ВКДКА на прийняття окремого виду рішень — рішення про відмову у задоволенні скарги, тобто її відхилення, що приймаються у разі відсутності за наслідками голосування встановленої законодавством більшості голосів (16 і більше).

У разі оскарження одного і того ж рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, та/або дій чи бездіяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури до ВКДКА та до суду, ВКДКА виносить постанову про закриття провадження, виходячи з принципу правової визначеності, встановленого Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (пункт 3.49 Регламенту ВКДКА). Також

постановою оформлюються рішення ВКДКА про вправлення описки у первісному рішенні комісії.

Згідно зі статистичними даними, у 2021 році комісія провела 14 засідань, за результатами яких було прийнято 283 рішення, серед яких, окрім передбачених частиною 5 статті 52 Закону, 27 рішень за скаргами на дії та бездіяльність КДКА, 9 протокольних рішень, 38 рішень КДКА було скасовано та повернуто матеріали до КДКА регіону, 16 рішень за клопотаннями щодо зупинення дії рішення КДКА та 3 постанови.

Із 190 рішень, прийнятих відповідно до положень частини 5 статті 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»:

116 рішень (61%) — залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;

4 рішення (2 %) — змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

45 рішень (24 %) — скасувати рішення кваліфіка-

ційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;

25 рішень (13 %) — направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

З викладеного вбачається, що у підзвітному році 37 % рішень регіональних КДКА були скасовані Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури.

Рішення Комісії знеособлюються та оприлюднюються на офіційному сайті ВКДКА.

Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури також оцінене кількісне співвідношення оскаржених рішень КДКА за територіальною ознакою та результатами їх перегляду ВКДКА — видами прийнятих комісією рішень, визначених частиною 5 статті 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Регіональна КДКА	Рішення ВКДКА* за 2021 рік				Дії/ бездіяльність КДКА	Скасовані рішення та справи, направлені до КДКА (без ухвалення нового рішення та без нового розгляду)
	1	2	3	4		
Вінницька	3	—	1	—	1	—
Волинська	3	—	—	—	—	26
Дніпропетровська	1	—	—	1	1	—
Донецька	6	—	—	1	1	1
Житомирська	5	—	—	—	2	2
Закарпатська	4	—	—	—	—	—
Запорізька	2	—	—	1	—	—
Івано-Франківська	3	—	—	—	—	—
Київська	33	—	15	4	15	2
Кіровоградська	1	—	1	—	—	—
Луганська	1	—	1	—	—	4
Львівська	3	1	—	3	—	—
Миколаївська	3	—	2	—	—	—
Одеська	8	—	8	3	—	—
Полтавська	1	—	3	—	—	—

Регіональна КДКА	Рішення ВКДКА* за 2021 рік				Дії/ бездіяльність КДКА	Скасовані рішення та справи, направлені до КДКА (без ухвалення нового рішення та без нового розгляду)
	1	2	3	4		
Рівненська	1	—	1	1	—	—
Сумська	2	—	—	—	—	—
Тернопільська	2	—	—	2	—	—
Харківська	6	—	—	—	—	—
Херсонська	2	—	—	1	1	—
Хмельницька	2	1	2	4	—	—
Черкаська	2	2	1	—	2	—
Чернівецька	—	—	—	1	—	—
Чернігівська	2	—	—	—	—	—
Київ	20	—	10	3	5	3
Разом	116	4	45	25	27	38

* Рішення ВКДКА:

- 1) залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;
- 2) змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- 3) скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;
- 4) направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

У 2021 році найбільша кількість скарг, що надійшли до ВКДКА, як і в минулих роках, стосувалась рішень КДКА Київської області. Друге місце за кількістю оскаржених рішень та дій/бездіяльності займають КДКА м. Києва та Волинської області.

Найменша кількість скарг надходила на рішення КДКА Чернівецької, Чернігівської, Кіровоградської та Сумської областей.

Щодо предметності скарг на рішення регіональних КДКА — як і завжди, більше половини стосувалося рішень регіональних КДКА, що виносилися у зв'язку із неналежним, на думку скажників, виконанням адвокатом своїх обов'язків під час здійснення адвокатської діяльності.

Умовно скарги на поведінку адвокатів, більшість яких надходить до дисциплінарних органів адвокатського самоврядування, можна класифікувати за такими критеріями:

— скажники не задоволені рішенням, винесеним КДКА, щодо неетичної поведінки адвоката (наявність

ознак конфлікту інтересів під час здійснення адвокатської діяльності, розголошення адвокатської таємниці, неетична поведінка адвоката в мережі Інтернет, схилення клієнта адвокатом, що надає безоплатну вторинну правову допомогу, до укладення оплатного договору про надання професійної правничої допомоги);

— скарги, пов'язані із незадоволенням діями адвокатів у кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному провадженні опонентами у справі;

— з приводу повернення гонорару, сплаченого адвокатів;

— скарги стосовно призначення стягнення за несплату адвокатом щорічного внеску;

— скарги на адвокатів, пов'язані з поведінкою адвокатів у судовому процесі;

— скарги на адвокатів, які, на думку скажників, незаконно склали кваліфікаційний іспит;

— скарги щодо допущення адвокатом конфлікту інтересів та порушення адвокатської таємниці та інше.

Вагома кількість скарг є скаргами на рішення регіональних КДКА стосовно дій адвокатів у зв'язку з наданням останніми професійної правничої допомоги в судових органах та під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях. Скаржниками у цьому випадку виступають як самі особи, яким надавалася правнича допомога адвокатом, так і судді, працівники прокуратури, НАБУ, поліції, протилежної сторони провадження.

Як і в попередні роки, велика кількість скарг стосується випадків неявки адвоката без поважних причин в судове засідання.

Так, як і у минулому звітному році, у зв'язку зі стрімким розвитком вимог до поведінки адвокатів, у тому числі у мережі Інтернет, збільшилася кількість скарг щодо поведінки адвокатів у соціальних мережах — поширення інформації, яка не відповідає дійсності або порочить честь та гідність інших осіб, надання консультацій правового характеру через мережу Інтернет, рекламування адвокатської діяльності з порушенням такого порядку та ін.

У 2021 році ВКДКА також розглядалися скарги на рішення за результатами складання кваліфікаційного іспиту. Під час розгляду таких скарг у звітному періоді були випадки скасування рішень КДКА регіону та зобов'язання кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий час проведення таких іспитів.

Так, протягом звітного періоду комісією було переглянуто **48** скарг на рішення регіональних КДКА щодо складання кваліфікаційних іспитів, з яких **7** рішень було скасовано та зобов'язано КДКА регіону провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий час проведення таких іспитів; у **5** випадках скарги були залишені без задоволення та у **36** випадках рішення регіональних КДКА були скасовані.

Діловодство

Загальна кількість опрацьованої вхідної кореспонденції (заяв, скарг, звернень, листів), що надійшла до ВКДКА протягом звітного періоду, становить 2215.

Період часу	Загальна кількість вхідної кореспонденції	Звернення фізичних та юридичних осіб, адвокатів	Листування з органами державної влади та місцевого самоврядування з профільних питань діяльності	Листування з органами адвокатського самоврядування	Депутатські запити, звернення	Кількість розглянутих ВКДКА звернень по суті	Кількість звернень, скерованих для розгляду інших структур
I — IV кв. 2021	2215	1197	31	561	2	1665	126

Опрацюванням вхідної кореспонденції, підготовкою та наданням відповідей, в тому числі щодо скерування скарг та звернень за належністю, витребування матеріалів дисциплінарних та кваліфікаційних справ, підготовкою до засідань ВКДКА займається Секретаріат ВКДКА.

Судова діяльність

Комісія, відповідно до частини 7 статті 3 Положення про ВКДКА, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Так, відповідно до частини 7 статті 52 Закону рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено до суду протягом тридцяти днів з дня його прийняття.

Частиною 3 статті 39 Закону передбачений порядок оскарження рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Частиною 1 статті 42 Закону також передбачена можливість оскарження рішення у дисциплінарній

справі — адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Всього протягом звітного періоду в провадженнях судів знаходилося 119 справ.

Статистичні показники ВКДКА у судовому напрямку роботи Комісії є наступними.

Період часу	Кількість судових справ, які знаходяться у провадженні ВКДКА в судах усіх рівнів			Кількість справ, за якими прийняті рішення, що набрали законної сили		Загальна кількість справ за юрисдикцією		
	позивач	відповідач	третя особа	на користь ВКДКА	на користь інших суб'єктів	в адміністративному суді	в господарському суді	в судах загальної юрисдикції
I — IV кв. 2021	1	109	9	28	7	119	0	0

В основному за весь звітний період ВКДКА бере участь у судових справах як відповідач — 91,5 % спорів. У решті спорів як 3 особа — 7,5 % справ і як позивач — 1 % випадків.

Інша діяльність. Сприяння реформуванню законодавства

Відповідно до частини 2 статті 2 Положення про ВКДКА для досягнення мети Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури сприяє процесу формування правової держави в Україні; сприяє реформуванню українського законодавства із використанням досвіду розвинених демократичних країн; сприяє захисту законних прав та інтересів і зміцненню існуючих правових норм щодо захисту прав та забезпечення гарантій адвокатів тощо.

У 2021 році, як і в минулому звітному періоді, комісія приділила увагу удосконаленню нормативних актів, що регулюють діяльність регіональних КДКА та ВКДКА.

У зв'язку з продовженням на державному рівні обмежень, пов'язаних з поширенням коронавірусної хвороби, обговорення порядку застосування кваліфікаційних та дисциплінарних практик, а також підготовка пропозицій змін та доповнень до нормативних актів у сфері адвокатури та адвокатської діяльності відбувалися здебільшого в онлайн-форматі.

У звітному році на чолі з Головою ВКДКА відбулося тринадцять таких онлайн-зустрічей з керівниками регіональних КДКА, під час яких були вироблені певні критерії та загальні підходи до розв'язання спірних

питань, що виникають під час кваліфікаційних та дисциплінарних проваджень.

Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури в рамках реалізації повноважень, передбачених п. 2 ч. 4 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у звітному році було підготовлено узагальнення дисциплінарної практики КДКА з чотирьох таких напрямків:

- узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо дотримання адвокатами норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет від 01.10.2021;

- узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури з питань розгляду скарг адвокатів на незаконні або неетичні дії іншого адвоката від 04.08.2021;

- узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо заяв (скарг) представників прокуратури та правоохоронних органів від 27.05.2021;

- узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо заяв (скарг) суддів відносно неналежної поведінки адвокатів від 27.05.2021.

Крім того, у звітному році, за поданням Голови ВКДКА, на підставі пропозицій членів ВКДКА та регіональних органів адвокатського самоврядування, Радою адвокатів України були внесені зміни та доповнення до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність,

затвердженого рішенням РАУ № 120 від 30.08.2014 (далі — Положення), Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затвердженого рішенням РАУ від 17.12.2013 № 268 (далі — Регламент КДКА регіону) та Регламенту ВКДКА.

Так, зміни і доповнення, що були внесені рішенням РАУ № 23 від 19.03.2021 до Регламенту КДКА регіону та Положення, стосувалися узгодження питань щодо видів рішень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та її палат, що видаються від імені КДКА (п. 8.7 Регламенту КДКА регіону); порядку підписання Головою КДКА рішень палат за умови його участі у засіданні палат та у прийнятті рішень та порядку підписання рішень за відсутності голови палати та секретаря (пп. 8.12 та 8.13 Регламенту КДКА); врегулювання порядку ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження адвоката та його представника (ст. 26 Положення).

Рішенням Ради адвокатів України № 64 від 03.07.2021 були внесені доповнення до Положення (ст. 38-2) та Регламенту ВКДКА (пп. 3.2, 3.14) з приводу того, що розгляд у засіданні ВКДКА скарг на рішення про порушення дисциплінарної справи/про відмову в порушенні дисциплінарної справи та клопотань адвоката про вжиття заходів забезпечення розгляду скарги у ВКДКА відбувається без участі сторін дисциплінарної справи. При цьому органами адвокатського самоврядування було враховано правову позицію Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 24.06.2020 у справі № 813/2639/18.

10.09.2021 Рада адвокатів України рішенням № 93 також доповнила статтю 49 Положення та встановила обов'язок КДКА зупинити відкрите провадження у разі оскарження рішення про позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю до ВКДКА або до суду — до отримання відповідного рішення.

Таким чином, ВКДКА активно сприяє реформуванню нормативної бази у сфері адвокатури та адвокатської діяльності та підтримує її спрямованість на зміцнення захисту прав та забезпечення гарантій адвокатів.

IV. ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ

У звітному періоді Комісією, на виконання приписів пунктів 3 та 13 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженого рішенням РАУ від 21 вересня 2019 року № 111, що був чинним

до липня 2021 року, з метою підтримки фахового рівня представників органів адвокатського самоврядування з ключових питань кваліфікаційних та дисциплінарних процедур було організовано та проведено заходи з підвищення кваліфікації.

У березні звітнього року в умовах карантинних обмежень, установлених на державному рівні, Комісія відновила навчальні заходи для представників кваліфікаційно-дисциплінарних комісій регіонів. Круглі столи зазвичай проходили онлайн. Доповідачами на заходах з підвищення кваліфікації були Голова ВКДКА Сергій Вилков, Голова Секретаріату ВКДКА Віктор Вовнюк, заступники Голови та деякі члени ВКДКА.

Так, 03.03.2021 відбувся перший у 2021 році онлайн-захід, організований ВКДКА, під час якого Голова ВКДКА Сергій Вилков розкрив питання про те, чи поширюється на адвокатів обов'язок подання щорічної декларації.

23.04.2021 за організацією ВКДКА відбувся онлайн-захід «Вебінар для членів ВКДКА та КДКА регіонів: «Адвокатське самоврядування. Етичні аспекти поведінки адвоката. Дисциплінарні та кваліфікаційні практики», у якому Голова ВКДКА Сергій Вилков був доповідачем.

14.05.2021 відбувся вебінар для адвокатів Закарпатської області на тему: «Етичні аспекти поведінки адвоката», що був проведений за організацією ВКДКА.

24.05.2021 Голова ВКДКА взяв участь у вебінарі НААУ та «UNBA NEXT GREEN» в Одеській області, де був доповідачем та розкрив тему: «Етичні аспекти поведінки адвоката».

03.08.2021 ВКДКА організувала та провела круглий стіл за участю членів ВКДКА, голів КДКА регіонів, голів кваліфікаційних і дисциплінарних палат КДКА регіонів, що був присвячений питанням порядку застосування КДКА регіонів кваліфікаційних та дисциплінарних практик. Доповідачами на круглому столі, що проходив у смт Затока Одеської області, виступили Голова НААУ РАУ Лідія Ізовітова, Голова ВКДКА Сергій Вилков, заступник Голови Андрій Місяць та член ВКДКА Ніна Чернобай.

Керівником Секретаріату ВКДКА Віктором Вовнюком у звітному році було проведено шість заходів з підвищення кваліфікації для адвокатів у Вищій школі адвокатури НААУ з питань практичної реалізації Правил адвокатської етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів.

18.09.2021 ВКДКА спільно з Національною асоціацією адвокатів України взяла участь в організації та проведенні масштабного всеукраїнського заходу з підвищення кваліфікації для адвокатів з усієї України — «Gathering 2021», який відбувся у Києві.

Отже, у звітному періоді, окрім виконання основних функцій, передбачених Законом, ВКДКА приділила увагу напрямку підвищення кваліфікації членів органів адвокатського самоврядування.

V. СПІВРОБІТНИЦТВО

У звітному році ВКДКА з метою забезпечення гарантій професійної діяльності продовжила плідну співпрацю з НААУ (РАУ) з питань вдосконалення нормативної бази у сфері діяльності органів адвокатського самоврядування та адвокатури в цілому.

У звітному році Голова ВКДКА Сергій Вилков відстоював інтереси інституту адвокатури в законодавчому органі та здійснював представництво адвокатури в Комітеті Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. Так, 20 жовтня 2021 року зазначений комітет за участю Голови ВКДКА рекомендував ухвалити у другому читанні і в цілому як Закон проєкт, що усуває правову невизначеність у питанні декларування членами органів адвокатського самоврядування (проєкт Закону № 3602 «Про внесення змін до частини 5 статті 45 Закону України «Про запобігання корупції»). Сергій Вилков під час роботи в комітеті відстоював позицію щодо неможливості фінансового контролю держави за діяльністю самоврядного інституту, що не пов'язана із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Протягом 2021 року Голова ВКДКА брав активну участь у заходах НААУ (РАУ) за участю голів Комітетів НААУ, в тому числі, у спільній нараді голів Комітетів, яка проводилася Головою НААУ (РАУ) Лідією Ізвітвою 7 липня 2021 року.

23 вересня 2021 року Голова ВКДКА взяв участь у круглому столі на тему: «Актуальні виклики у діяльності Вищого антикорупційного суду», організованого ВАКС у рамках реалізації спільного проєкту «Сприяння ефективності та співробітництву у здійсненні правосуддя» з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні. Під час свого виступу Голова ВКДКА зауважив, що порушення процесуального законодавства Вищим антикорупційним судом призводить до формального підходу розгляду справ та визначив основні порушення, яких

припускаються судді ВАКС у провадженнях, зокрема з питань практики залучення адвокатів до БПД.

Голова ВКДКА та Голова Секретаріату ВКДКА брали участь в онлайн-засіданнях Ради адвокатів України, в позачергових засіданнях РАУ з невідкладних питань щодо стратегії розвитку інституту адвокатури, питань реалізації судової реформи та питань порядку денного, порушених у листах Голови ВКДКА.

Під час позачергового засідання РАУ, що відбулося 27 жовтня звітного року, Головою ВКДКА були проаналізовані пропозиції Міністерства юстиції щодо удосконалення інституту адвокатури, викладені у проєкті Плану дій щодо реалізації Стратегії розвитку системи правосуддя, та зроблені висновки щодо можливих намагань чиновників «замкнути на собі» процеси, в тому числі дисциплінарні процедури.

16 листопада Голова ВКДКА взяв активну участь у круглому столі, організованому Тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради з питань захисту прав інвесторів, на якому народні депутати, чиновники, представники бізнес-асоціацій, науковці та адвокати обговорили концепцію законопроєкту «Щодо змін у регулюванні процедури проведення перевірок щодо порушення прав споживачів та притягнення до відповідальності винних суб'єктів господарювання». Під час заходу Сергій Вилков звернув увагу на необхідність врахування прав та інтересів споживачів під час розробки заходів із захисту суб'єктів господарювання під час проведення перевірок щодо порушення прав споживачів.

Наприкінці грудня 2021 року Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Сергій Вилков узяв участь у прийомі, організованому за підсумками роботи вищезазначеної комісії, на якому презентував звіт ВКДКА та виступив з доповіддю щодо якості надання адвокатами професійної правничої допомоги, як одного з аспектів ефективного захисту інвесторів у будь-якій країні.

16 грудня 2021 року Голова Секретаріату ВКДКА Віктор Вовнюк взяв активну участь в онлайн-презентації та обговоренні міждержавного огляду документа «Доступ до професії адвоката», розробленого експертами та міжнародними консультантами в рамках програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради належного врядування 2019-2021 роки» та Регіонального проєкту PGGII «Зміцнення професії юриста відповідно до європейських стандартів».

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

ЗВІТ 2021

НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО

ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕНЬ АДВОКАТУРИ І ПРАВА ПРИ НААУ

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

Науково-методичний Центр досліджень адвокатури і права Національної асоціації адвокатів України (далі Центр) утворено шляхом відкритого голосування на засіданні Ради адвокатів України НААУ 06 квітня 2013 р. затверджено проект Положення про Центр (рішення РАУ від 06 квітня 2013 року № 120).

Центр співпрацює з науковими центрами, науковими інституціями, вищими навчальними закладами, загальноосвітніми школами, ліцеями, гімназіями, правничими та громадськими організаціями України і зарубіжжя.

Напрямки діяльності:

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

1. ініціювання та впровадження у навчальний процес комплексних наукових досліджень у галузі адвокатури і права України;
2. аналіз устрою адвокатури й професійної діяльності адвокатів України та іноземних країн;
3. дослідження і популяризація діяльності української адвокатури та її історії;
4. наукова апробація досліджень;
5. дослідження, систематизація і популяризація серед адвокатів та аплікантів (осіб, що мають намір отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю) знань про сучасні наукові, громадські осередки, використання їхніх доробок для професії;
6. участь у загальнонаціональних та міжнародних науково-освітніх проектах та заходах;
7. подання заявок для наукових стипендій, грантів для здійснення наукових розробок;
8. наукові консультації для осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно.

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ТА МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

9. розробка і впровадження у навчальний процес дисциплін і спецкурсів для студентів ВНЗ юридичного спрямування, факультативів у школах, ліцеях та гімназіях;
10. повне забезпечення дисциплін навчально-методичними комплексами;
11. розробка програм, дисциплін та спецкурсів, методичних рекомендацій для студентів різних спеціальностей, курсів і форм навчання та учнів;
12. організація роботи і надання методичної допомоги навчальним закладам у розробці робочих навчальних планів і програм;
13. розробка науково-просвітньої літератури, наочності;
14. допомога адвокатам у науковій, культурно-освітній, навчально-методичній діяльності;
15. координація методичної роботи з обласними архівами та музеями, вищими навчальними закладами, науково-дослідницькими установами;
16. організаційно-методична та консультативна допомога адвокатам щодо підготовки дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук;
17. підготовка програм іспитів та навчальних матеріалів для адвокатів з історії адвокатури і права;
18. проведення навчальної діяльності (лекції, семінари, тренінги, виїзні презентації тощо) для адвокатів, студентів, аспірантів, науковців, усіх зацікавлених осіб;
19. сертифікаційна робота (експертиза і рецензування наукових робіт, дисертацій, монографій тощо);
20. надання організаційної та науково-методичної допомоги науковим інституціям, що працюють у даній сфері;

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

21. опрацювання програм і сучасних методів підвищення кваліфікації адвокатів, помічників адвокатів та стажистів;
22. організація та проведення стажування фахівців з історії української адвокатури та права, в тому числі стажування за кордоном та взаємообміни;
23. організація і проведення наукових заходів: конференцій, семінарів, круглих столів, виставок, тренінгів, симпозіумів тощо;
24. надання послуг щодо створення спільних центрів освіти, клубів, науково-дослідних колективів та консультативних центрів, профорієнтаційна робота;
25. інформаційно-довідкова робота: створення медіатеки, картотек, банків інформації, ведення баз даних за напрямками діяльності;

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ:

26. видання книг: монографій, підручників, неопублікованих рукописів та репринтних видань адвокатів минулих поколінь, енциклопедій, біографічних словників тощо;
27. видання матеріалів за результатами проведення наукових заходів – конкурсів, конференцій, круглих столів і т.п.: програм конференцій, роздаткових і наочних матеріалів, збірників наукових статей, тез виступів, буклетів, методичних матеріалів тощо;
28. випуск науково-популярної продукції;
29. випуск наочних та методичних матеріалів;

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ, ПОПУЛЯРИЗАЦІЙНА ТА МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ:

30. ініціювання культурних і мистецьких подій, які відкривають нові перспективи і підходи, пов'язані з минулим, теперішнім і майбутнім адвокатури і права України;
31. налагодження діалогу між академічним, мистецьким середовищем, адвокатами та громадськістю, що сприятиме використанню і взаємообміну наукового, професійного та культурного потенціалу цих суб'єктів;
32. допомога у створенні, діяльності та розвитку позaproфесійних громадських об'єднань, у яких беруть участь адвокати;
33. організація і проведення історичних та художніх виставок, в тому числі виставок мистецьких, художніх робіт сучасних адвокатів, публічних дискусій тощо;
34. випуск культурно-просвітницьких роликів про історію і діяльність адвокатури України, проведення просвітницьких заходів для адвокатів і громадськості;
35. співпраця із медіа;
36. заохочення молодих режисерів й сценаристів для написання і зйомок документальних та художніх фільмів про життя і діяльність українських адвокатів;

ЗВІТ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕНЬ АДВОКАТУРИ І ПРАВА ПРИ НААУ ЗА 2020 РІК

I. НАУКОВА РОБОТА:

1) Випуск книг:

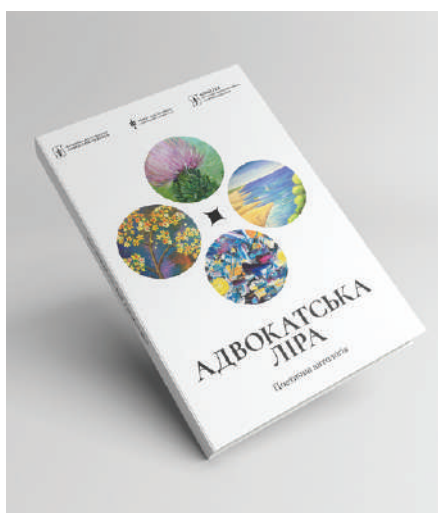

1. Потапенко С. П. «Замість себе вірю в суді бути...»: адвокати Слобожанщини у XVIII столітті : історичні нариси. Серія «Загальна історія адвокатури», Том III. К.: КВІЦ 2021. 416 с.: іл.

Уперше в історіографії досліджено особливості судустрою і перебігу судового процесу на Слобожанщині в другій половині XVII–XVIII ст. та окреслено законодавчу базу, якою оперували слобідські судові установи в ранньомодерний час. З'ясовано соціальне походження адвокатів і клієнтів Слобідської України, особливості гонорарної політики, девіації з боку учасників судового процесу та типові порушення адвокатської етики.

Розглянуто участь адвокатів у майнових спорах та інших цивільних правовідносинах, а також у судових справах про загрозу здоров'ю, життю і честі особи. Уперше опубліковано судові справи цього періоду, укладено список адвокатів, які брали участь у судових процесах на Слобожанщині у XVIII ст., та їхніх клієнтів.

Книга розрахована для адвокатів, істориків, правників та широкого кола читачів, зацікавлених історією адвокатури, судочинства і соціальною історією України.

2. Адвокатська ліра : Поетична антологія / Укладачі : Ірина Василик, Наталія Дядик, Юрій Романюк. — Київ : КВІЦ, 2021. — 264 с.: іл.

«Адвокатська ліра» — збірка поетичних творів переможців та учасників однойменного літературного конкурсу Національної асоціації адвокатів України, творів адвокатів, які давно пишуть поезію і вже відомі в адвокатській спільноті, а також ілюстрацій знайомих адвокатів-художників.

Філософські та ліричні, оптимістичні і журливі, закохані та іронічні рядки спонукають замислитися про сенс життя і людські цінності, усміхнутися, з надією й оптимізмом дивитися у завтрашній день. Видання цікаве усім, хто любить і шанує поетичне слово.

2) Видання науково-популярної продукції:

3. «Адвокати-дипломати в історії української державності». Перекидний ілюстративний календар НААУ на 2022 рік. Упоряд. Ірина Василик, Галина Басара-Тилищак, Манускрипт-Львів, 2021, 13 с.

Ілюстративний перекидний календар НААУ на 2022 рік висвітлює незнану сторінку в історії української адвокатури — діяльність адвокатів на дипломатичній службі. У Календарі представлено імена п'ятьох адвокатів — міністрів закордонних справ Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, трьох адвокатів — заступників міністра. Семеро видатних адвокатів очолили надзвичайні дипломатичні місії та посольства у США, Великій Британії, Бельгії та Нідерландах, Данії, Польщі, Чехо-Словаччині, Греції.

3) Наукова розробка книг:

У розробці 6 книг з історії адвокатури для серій: «Регіональна історія адвокатури», «Нариси з історії адвокатури», «Адвокатська біографістика».

4). СПІВОРГАНІЗАЦІЯ ТА УЧАСТЬ У НАУКОВИХ ЗАХОДАХ:

1. Участь Василик І.Б. у Всеукраїнській науковій конференції «Олександр Карпенко — видатний український історик, педагог, суспільний діяч» (до 100-річчя від дня народження), форма: онлайн, м. Івано-Франківськ, 15 квітня 2021 року. Тема доповіді: «Адвокати в українських національно-визвольних змаганнях військово-революційної доби 1914–1923 рр.»;
2. Участь Василик І. у круглому столі «Українська діаспора та діаспори в Україні: конфліктизаційний вимір» в рамках Міжнародної наукової конференції «Дні науки філософського факультету — 2021», 23 квітня 2021р., в онлайн-режимі на платформі Zoom. Тема доповіді: «Конфлікт інтересів у адвокатській діяльності: історичний досвід та сучасні реалії».
3. Участь Василик І. у круглому столі «Етика правника», 23 квітня 2021 р., організатор: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків. Тема доповіді: «Принципи етики юристів: приклад Польщі»;
4. Співорганізація Центром Міжнародної науково-практичної конференції «Конституція України: 25 років від історії до сучасності», спільно з Київським університетом права НАН України, 24 червня 2021 р. Доповідь керівника Центру Василик І.Б. на тему: «Адвокати — творці конституційних проєктів ЗУНР і УНР»;

Співорганізаторами конференції стали Київський університет права НАН України, на базі якого проходив захід, та Центр досліджень адвокатури і права Національної асоціації адвокатів України. У конференції взяли участь науковці і представники зарубіжних країн, зокрема:

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

Анджей Шміт, професор кафедри Конституційного права та політичних інституцій факультету права та управління Гданського університету (Польща);

Саво Маркович, Ректор Середземноморського університету, Чорногорія;

Атілла Петерфалві, Голова національного органу з питань захисту даних та свободи інформації (Угорщина);

Азер Сафаров, к.ю.н., професор Бакинського державного університету, Азербайджан;

Адам Махарадзе, к.ю.н., професор Батумського державного університету імені Шота Руставелі;

Оксана Слюсаренко, д.е.н., професор, посол України в Чорногорії (2014–2018), професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства КУП НАНУ.

Річард Будка, Директор компанії «Business Strategy in Prag».

Гості конференції — народні депутати 2-го скликання Верховної Ради України, Орест Климпуш, професор, академік Транспортної академії України, дипломат, народний депутат України II-го скликання, Надзвичайний і Повноважний Посланник України 1-го класу в Угорській Республіці та Юрій Кармазін, заслужений юрист України, політичний діяч, народний депутат 2-го, 3-го, 4-го та 6-го скликань, суддя.

5. Участь у національних слуханнях звіту і стратегії НААУ, 07 липня 2021 р.;

6. Співорганізація Центром Міжнародної наукової конференції спільно з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, на тему: **«Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних викликів і загроз: результати та перспективи досліджень»**, 07 жовтня 2021 р., на базі КНУШ. Робота окремої секції під керівництвом Василюк І.Б. **«Правові аспекти конфліктизаційних процесів в Україні»**. Доповідь на тему: «Конфлікт інтересів у адвокатській діяльності».

7. Участь керівника Центру Василюк І.Б. у круглому столі **«Професіоналізація освітніх програм як мейнстрім сучасної юридичної освіти»**. Співорганізаторами заходу виступили Національна асоціація адвокатів України, Київський національний торговельно-економічний університет та Рада адвокатів міста Києва. Круглий стіл відбувся на базі Київського національного торговельно-економічного університету, 12 жовтня 2021 р. Доповідь стосувалася впровадження у навчальний процес Університету окремої навчальної дисципліни «Історія адвокатури України».

8. Учасниками заходу стали представники Апарату Верховної Ради України, Верховного Суду, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, Ради приватних виконавців України, провідних адвокатських фірм та органів адвокатського самоврядування, здобувачі, гаранті та стейкхолдери (роботодавці та випускники) ОНП з підготовки докторів філософії за спеціальністю «Право», бакалаврських і магістерських ОПП: «Комерційне право», «Фінансове право», «Цивільне право і процес», «Правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності».

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

9. Участь Василик І.Б. у Міжнародній науково-практичній конференції «Х Міждисциплінарні гуманітарні читання», 21 жовтня 2021 року Київ, Київський будинок вчених НАН України. Тема доповіді: **“Адвокатура та сучасна юридична освіта: шляхи вдосконалення та розвитку”**.

5). ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЇ З ІСТОРІЇ АДВОКАТУРИ

30 березня 2021 р. учасник Проекту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ Фельцан Іван Юрійович захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Тема дисертації: **«Розвиток адвокатури на Закарпатті: XIX – перша половина XX століття (історико-правове дослідження)»**.

6). ОПУБЛІКОВАНІ СТАТТІ, НАУКОВА АПРОБАЦІЯ:

1. Василик І.Б. День Соборності України: перші документи про єдину соборну Українську Державу підписували славетні адвокати // Вісник НААУ №2 (70) лютий 2021 р., С. 86–87.
2. Василик І., Басара-Тилищак Г. Адвокати-ректори, декани і викладачі Українського Вільного Університету (до 100-річчя заснування УВУ) // Вісник НААУ №2 (70) лютий 2021 р., С. 88–90.
3. Василик І.Б. Адвокатська етика та дисциплінарна відповідальність адвокатів у імперський період // НААУ №2 (70) лютий 2021 р., С. 91–93.
4. Василик І., Басара-Тилищак Г. Адвокати – міська голова: на службі місту і громаді // Вісник НААУ №2 (70) лютий 2021 р., С. 95–97.
5. Волошинський Б. Адвокат Олекса Коссак: Правника і громадська діяльність у міжвоєнній Галичині // Вісник НААУ, № 3 (71) березень 2021 р., С. 55–60.

8

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

6. Василик І., Басара-Тилишак Г. Адвокатські ювілеї у 2021 році // Вісник НААУ, № 3 (71) березень 2021 р., С. 61–64.
7. Василик І.Б. Адвокати, які працювали з Михайлом Грушевським у Центральній Раді, – перші українські парламентарі // Вісник НААУ, № 4(72) квітень 2021 рік, С. 62–64.
8. Василик І.Б. «Адвокатські династії» — новий проєкт Центру досліджень адвокатури і права НААУ та Українського радіо // Вісник НААУ, № 4(72) квітень 2021 рік, С. 57.
9. Потапенко С. Витоки адвокатури у Слобідській Україні // Вісник НААУ, № 5 (73) травень 2021 рік, С. 58–64.
10. Василик І.Б. На Тернопільщині відкрито два осередки дослідження історії адвокатури та меморіальну дошку на честь адвоката Антіна Горбачевського // Вісник НАА, № 6(74) червень 2021 рік, С. 60–61.
11. Філімоніхін В.О. Федір Крижанівський — адвокат, кооператор, професор права // Вісник НАА, № 7–8 (75) липень–серпень 2021 рік, С. 92–94.
12. Адвокатські династії: Зорислава Ромовська // Вісник НААУ, № 7–8 (75) липень–серпень 2021 рік, С. 87–91.
13. Василик І.Б. Адвокатура у проголошенні незалежності України (до 30-річчя незалежності України) // Вісник НААУ, № 9 (76) вересень 2021 рік, С. 56–57.
14. Василик І.Б. Адвокат Микола Василенко – другий президент Всеукраїнської академії наук // Вісник НААУ, № 11 (78) листопад 2021 рік, С. 62–64.
15. Василик І.Б. Адвокатура Слобідської України: повернення до історії // Вісник НААУ, № 12 (79) грудень 2021 рік, С. 63–64.

9

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

II. МЕТОДИЧНА РОБОТА:

Відкриття кабінетів історії адвокатури
та іменних аудиторій адвокатів у вищих
навчальних закладах регіонів

(підготовка наочного матеріалу — стендів)

1. Відкрито Студію історії адвокатури Тернопільщини, на базі юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль.
2. Відкрито кабінет-музей адвокатури Чортківщини, а також меморіальну дошку на честь видатного українського громадського і політичного діяча, адвоката, доктора права – Антіна Горбачевського, 25 травня 2021 р.;
3. Підготовка наочних просвітницьких стендів для навчальної аудиторії адвокатури України юридичного факультету Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ.

III. ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРОЕКТИ:

1). РОБОТА ІЗ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

1. Підготовка меморандуму НААУ із Західноукраїнським національним університетом, м. Тернопіль;
2. Співорганізація і проведення V Відкритого Західноукраїнського інтелектуального турніру «Natus vincere» («Народжені перемогати»), на базі юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль. Захід для студентів 1–2 курсів коледжів і ліцеїв, учнів 10–11 класів з Львівщини, Тернопільщини, Волині, Рівненщини, Житомирщини у номінаціях «Право», «Міжнародне право» та «Правоохоронна діяльність».
3. Участь керівника Центру Василик І.Б. у церемонії вручення дипломів магістрам-юристам Західноукраїнського національного університету, 16 травня 2021 р., м. Тернопіль-36а-раж.
4. Майстер-клас керівника Центру Василик І.Б. для студентів юридичного факультету Київського національного торговельно-економічного університету на тему: «Правила адвокатської етики України та країн ЄС: порівняльний аспект», 11 жовтня 2021 р.

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

2). ВЕБІНАРИ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ВИСТАВКИ ТА ПРОСВІТНИЦЬКІ РОЛИКИ

1. Проведення безкоштовного вебінару для адвокатів міста Києва «Правила адвокатської етики в історичній ретроспективі» (Василик І.Б., 18.05.2021 р.);
2. Участь керівника Центру Василик І.Б. у вебінарі Національної асоціації адвокатів України «Використання інструментів коучингу та практичної психології в адвокатській діяльності». Тема доповіді: «Вміння адвоката формувати свою команду і працювати у ній», 17 травня 2021 р.
3. Презентація книги НААУ «Адвокатська, економічна і громадсько-політична діяльність Степана Федака (1861–1937)», презентував учасник Проекту «Історія адвокатури України» і автор, к.і.н. Богдан Савчук, м. Львів, 27 травня 2021 р. спільно із Радою адвокатів Львівської області та Науковою бібліотекою Львівського національного університету ім. Івана Франка.
4. Підготовка сценарію і запис відеоролика «Адвокатура вітає з 30-річчям Незалежності України», спільно з Комітетом NextGen та Вищою школою адвокатури, присвяченому 30-річчю Незалежності України, 24 серпня 2021 р.
5. Підготовка матеріалів та відкриття фотодокументальної виставки «На службі Феміди: видатні українські правники, адвокати, мислителі» (Київ, Конtrakтова площа, 30 листопада 2021 р., спільно з Українським інститутом національної пам'яті та Національним педагогічним університетом ім. Михайла Драгоманова).

IV. МИСТЕЦЬКІ ПРОЕКТИ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

1). СПІВПРАЦЯ ІЗ МЕДІА

1. Участь Василик І.Б. у програмі «Добра розмова» Живого радіо «Воскресіння», 05 лютого 2021 р. (м. Київ). Тема: «Адвокати-меценати в історії України».
2. Проект з UA: Українське радіо «Адвокатські династії». Започаткування однойменної рубрики у Віснику НААУ.

Передачі із адвокатами:

- Наталю Сумською та Дмитром Александровим.
- Регіною Гусейновою;
- Зориславою Ромовською;

3. Виступ Василик І.Б. на тему: «Український конституціоналізм: реалізовані й нереалізовані проекти» у радіопередачі «Імператив» Українського радіо, присвяченій 25-й річниці Конституції України, червень 2021 р.
4. Наповнення сторінки Проекту «Історія адвокатури України» у соціальній мережі Facebook.

11

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

2). Співпраця із Комітетом з гуманітарних питань і творчих ініціатив НААУ

1. Співорганізація і проведення Першого конкурсу прози серед адвокатів **«Особистий погляд»**;
2. Організація виставки живопису адвоката Наталії Дядик **«Багатогранність жінки»**, що проходила на засіданні Ради адвокатів України, м. Кам'янець-Подільський, 02-03.07.2021;
3. Організація виставки картин адвоката Миколи Алексеєнка **«Паралелі життя»**, під час роботи РАУ, 15 грудня 2021 р.

Керівник Центру досліджень адвокатури і права
при НААУ, к.і.н., доцент, адвокат Василик І.Б.
28.01.2022 р.

Керівник Центру досліджень адвокатури і права
при НААУ к.і.н., доцент

Василик Ірина Богданівна
e-mail: i.vasyuk@unba.org.ua

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

12

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НААУ

13

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ
АДВОКАТУРИ І ПРАВА НАУ

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
КОМПІТЕТ З ГУМАНИТАРНИХ ПИТАНЬ І ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ АДВОКАТУРИ І ПРАВА

"Творчість — це не лише спосіб відобразити історію людського світу, а й спосіб комунікації з людиною, спосіб привертати увагу до соціальних історичних проблем, викликати інтерес до культурної спадщини. Авторська виставка живопису адвоката і художниці Наталії Дадик у рамках проекту НААУ "Advocacy Art" у рамках проекту НААУ "Advocacy Art".

Наталія Дадик — адвокат, секретар Комітету з гуманітарних питань і творчих ініціатив Національної асоціації адвокатів України. Куди ж вона вирушила у класичній курточці № 5.

- Роботи Наталії Дадик виставлялись у Парижі під час міжнародної виставки «A la vie et a l'art» 12.2019 – 01.2017.
- в Києві у Києві під час XV та XVI Міжнародних виставок-форумів Ukrainian Art Week Українського Тиждня Мистецтва 2017 р.
- 18 грудня 2018 року було надіслано до 3 міських міжнародних онлайн-конкурсів «Модернізація адвокатури» від Порталу незалежних юридичних рейтингів.
- в жовтні 2020 року її робота «Жінки» отримала Премію студентів-співробітників міжнародних юридичних рейтингів.

Звіт науково-методичного Центру досліджень адвокатури і права при НААУ за 2021 рік

14

РІШЕННЯ № 141

Про затвердження роз'яснення щодо можливості бути обраним на конференції адвокатів регіону головою ради адвокатів регіону, головою КДКА регіону адвоката, який до того був обраний членом ради адвокатів регіону, членом КДКА регіону два строки підряд

«15» грудня 2021 року

м. Київ

Рада адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, вирішила:

1. Затвердити роз'яснення щодо можливості бути обраним на конференції адвокатів регіону головою ради адвокатів регіону, головою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону адвоката, який до того був обраний членом ради адвокатів регіону, членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону два строки підряд (додається).

2. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити заявника, а також на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України [підпис] **Л. П. Ізовітова**

Секретар Ради адвокатів України [підпис] **І. В. Колесников**

**Додаток
до рішення Ради адвокатів України
від «15» грудня 2021 року № 141**

Щодо можливості бути обраним на конференції адвокатів регіону головою ради адвокатів регіону, головою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону адвоката, який до того був обраний членом ради адвокатів регіону, членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону два строки підряд

Рада адвокатів України, розглянувши звернення адвоката Вадима Оксюти від 06 грудня 2021 року щодо можливості бути обраним на конференції адвокатів регіону головою ради адвокатів регіону, головою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону адвоката, який до того був обраний членом ради адвокатів регіону, членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону два строки підряд, встановила наступне.

Відповідно до частини 2 статті 48, частини 2 статті 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), голова та члени ради адвокатів регіону, голова та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться

відповідно в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою або членом ради адвокатів регіону, головою або членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більше ніж два строки підряд.

Стаття 49 Закону встановлює, що голова ради адвокатів регіону представляє ради адвокатів регіону в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами; забезпечує скликання та проведення засідань ради адвокатів регіону, організовує і забезпечує ведення діловодства ради адвокатів регіону, вчиняє інші дії, передбачені положенням про ради адвокатів регіону, рішеннями конференції адвокатів регіону, рад адвокатів регіону, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Положеннями про ради адвокатів регіону визначено більш детальний перелік повноважень голів рад адвокатів регіону. Зокрема, до них віднесені право голів рад адвокатів регіону представляти ради адвокатів регіону в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами без доручення; представляти НААУ, як засновника ради адвокатів регіону, перед суб'єктами державної реєстрації, з приводу проведення державної реєстрації змін до відомостей до ради адвокатів регіону, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань за дорученням голови Ради адвокатів України, НААУ; розпоряджатися коштами та майном ради адвокатів регіону; укладати трудові, цивільно-правові угоди, господарські договори від імені рад адвокатів регіону; уповноважувати на представництво від імені рад адвокатів регіону; приймати та звільняти з роботи найманих працівників; забезпечувати скликання та проведення засідань рад адвокатів регіону, організовувати роботу рад адвокатів регіону; визначати дату, час і місце проведення засідання рад адвокатів регіону, головувати на засіданнях ради адвокатів регіону, визначати перелік питань, що виносяться на засідання, та формувати порядок денний; визначати обов'язки заступника голови ради адвокатів регіону та здійснювати інші повноваження.

На відміну від повноважень голови рад адвокатів регіону, правові можливості членів ради адвокатів регіону законодавчо не визначені. В положеннях про ради адвокатів регіону закріплені наступні повноваження членів рад адвокатів регіону: голосувати на засіданні ради адвокатів регіону, забезпечувати якісну та своєчасну підготовку матеріалів з питань компетенції ради, ініціювати питання порядку денного засідання рад адвокатів регіону, ознайомлюватись з матеріалами, здійснювати інші повноваження.

Аналогічно законодавець розмежовує повноваження голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Стаття 50 Закону встановлює, що голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури представляє кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, організаціях, установах, перед громадянами, забезпечує скликання, визначає дату, час і місце проведення засідань кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, головує на засіданнях, визначає перелік питань, що виносяться на засідання, розпоряджається коштами та майном кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідно до затвердженого кошторису, укладає трудові, цивільно-правові, господарські договори від імені кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, організовує і забезпечує ведення діловодства кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури тощо.

Натомість члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури наділені правами щодо забезпечення якісної та своєчасної підготовки матеріалів з питань компетенції кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (які розглядаються); ініціювання питання порядку денного засідання кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; знайомства з матеріалами, поданими на розгляд кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури; наведення мотивів та міркувань, а також подання додаткових документів з питань, які розглядаються тощо.

Виходячи з нормативно-правового регулювання повноважень голови та членів ради адвокатів регіону, голови та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, правовий статус голови ради адвокатів регіону та члена ради адвокатів регіону, голови та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є різним, оскільки обсяг їх прав та обов'язків не збігається.

У частині 2 статті 48, частині 2 статті 50 Закону законодавець застосував розділовий сполучник «або», а не єднальний сполучник «та» при встановленні вимоги щодо неможливості бути головою або членом ради адвокатів регіону, головою або членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більше ніж два строки підряд. Таким чином, Закон забороняє обрання осіб з одним й тим самим правовим статусом більш ніж два строки підряд до ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, проте розмежовує правовий статус голів та членів ради адвокатів регіону, голів та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Враховуючи наведене, Рада адвокатів України роз'яснює, що голова ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не може бути обраний більш ніж два строки підряд, члени ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не можуть обиратися більш ніж два строки підряд. Водночас обрання члена ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який обирався до того два строки підряд, на посаду відповідно голови ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, а також обрання голови ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який обирався до того два строки підряд членом відповідно ради адвокатів регіону/кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є можливим та відповідає вимогам Закону.

РІШЕННЯ № 138

Про затвердження роз'яснення щодо режиму роботи адвоката

«15» грудня 2021 року

м. Київ

Рада адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, вирішила:

1. Затвердити роз'яснення щодо режиму роботи адвоката (додається).
2. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити заявника та оприлюднити на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України [підпис] Л. П. Ізовітова

Секретар Ради адвокатів України [підпис] І. В. Колесников

**Додаток
до рішення Ради адвокатів України
від «15» грудня 2021 року № 138**

Щодо режиму роботи адвоката

До Ради адвокатів України надійшло звернення Голови Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, адвоката Ключкова В. В. про надання роз'яснення щодо норми тривалості робочого часу адвоката в приміщенні суду поза межами графіка його роботи (вх. № 4465/0/1-21 від 07 грудня 2021 року).

Рада адвокатів України, розглянувши вищезазначене звернення, врахувавши підготовлені представником адвокатів Харківської області у складі Ради адвокатів України Величко Л. Ю. та Головою Комітету з питань безоплатної правової допомоги, що діє у складі НААУ Дроздовим О. М. правові висновки з окресленого питання, а також пропозиції, зауваження та доповнення членів Ради адвокатів України, керуючись Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, в межах компетенції зазначає наступне.

Згідно з пунктом 1.36 Положення про Раду адвокатів України, затвердженого Установчим з'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 року, із подальшими змінами, до повноважень Ради адвокатів України відповідно до покладених на неї завдань належить надання роз'яснення з питань, пов'язаних із адвокатською діяльністю.

Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (ч. 3 ст. 4, ст. 13, 14, 15 Закону України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність», далі — Закон). Вирішення питання встановлення і регулювання режиму робочого часу для адвокатів — найманих працівників адвокатських об'єднань проводиться за трудовим законодавством України.

Адвокат — засновник адвокатського бюро є його керівником, правовий статус якого регулюється цивільним та трудовим законодавством України. Відповідно до п. 4.6 Примірного статуту адвокатського об'єднання, учасниками об'єднання — адвокатами є особи, що мають право на заняття адвокатською діяльністю за законодавством України, прийняті на роботу в об'єднання на посаду адвоката на умовах трудового договору відповідно до трудового законодавства або виконують роботу на умовах цивільно-правового договору з об'єднанням. Таким чином, керуючий партнер та кожен із адвокатів — членів (партнерів) адвокатського об'єднання є його учасником, чії права та гарантії їх реалізації встановлюються цивільним та/або трудовим законодавством України.

Задля забезпечення гарантованого Конституцією України права громадянина на здоров'я та соціальний захист, кожному працівнику трудовим законодавством гарантується дотримання норми тривалості робочого часу, яка відповідно до ст. 50 КЗпП України становить 40 годин на тиждень.

Стосовно тривалості роботи (виконання обов'язків в рамках укладеного договору про надання правової допомоги) адвокатів, що здійснюють свою діяльність індивідуально, як самозайняті особи та ті, що залучені до виконання робіт/послуг на підставі цивільно-правових договорів, формально не підпадають під дію трудового законодавства та режим своєї роботи визначають самостійно. Проте на них поширюються конституційні гарантії прав людини та громадянина.

Вбачається, що самостійне встановлення свого власного режиму роботи має відбуватися адвокатом виходячи із об'єктивних потреб здійснення професійної діяльності та інших об'єктивних обставин. Адвокат не має приймати рішення щодо режиму надання правової допомоги під впливом примусу з боку інших учасників процесу, державних органів чи посадових осіб. Рада адвокатів України звертає увагу, що незважаючи на те, що адвокатська діяльність прямо нормами КЗпП України не регулюється, слід визнати, що адвокат є зайнятою особою, що в процесі надання юридичної допомоги, як будь-яка людина, втомлюється та втрачає свою працездатність, що характерно для втрати здоров'я. Отже, як будь-яка людина, адвокат потребує часу відпочинку, що дозволить відновити сили та здоров'я.

Конституція України кожному гарантує право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (ст. 43). Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом (ст. 45).

З огляду на наведене, а також керуючись нормами цивільного законодавства, адвокат не зобов'язаний формалізовано встановлювати для себе режим роботи, натомість має виходити при визначенні своїх обов'язків із загальних основ та сенсу цивільного законодавства, вимог добросовісності, розумності та справедливості.

Рада адвокатів України наголошує, що норми трудового законодавства, які регламентують загальні принципи охорони, безпеки та гігієни праці і належать до інститутів трудового права та прийняті Парламентом на забезпечення конституційних прав людини та громадянина, цілком можуть застосовуватися і як стандартів для осіб (громадян), які перебувають між собою в цивільно-правових відносинах.

До того ж базовою для визначення тривалості робочого часу працівників Женевською конвенцією № 30 «Про регулювання робочого часу в торгівлі та установах», прийнятою Міжнародною організацією праці 28 червня 1930 року, встановлена тривалість робочого дня 8 годин та робочого тижня — 40 годин. Відповідно до ст. 1 цієї Конвенції адвокатська діяльність не виключається із сфери її застосування.

Саме на додержання згаданого нормативу вказує і рішення Ради Суддів України № 54 від 25.11.2021 «Про особливості обліку робочого часу суддів». Зокрема, в рішенні йдеться про те, що з огляду на гарантії

незалежності судді та особливості регулювання виплати суддівської винагороди, облік робочого часу судді має відбуватися автоматично, виходячи із встановленого у системі судоустрою п'ятиденного 40 годинного робочого тижня.

Разом із тим слід зазначити, що встановлення п'ятиденного 40 годинного робочого тижня на міжнародному рівні є результатом не лише політико-економічного консенсусу, а й враховує фізіологічні можливості людини ефективно виконувати свою трудову функцію протягом визначеного часу. У доктрині трудового права усталеним є твердження, що життя, здоров'я, працездатність людини — найцінніший капітал. Його необхідно берегти, створювати всі умови для збереження та захисту протягом тривалого часу. Тільки у разі виконання цього обов'язку держава може бути визнана соціальною і правовою. Тому одним з основних інститутів трудового права, норми якого тісно пов'язані із захистом прав працівника на життя та здоров'я, є інститути робочого часу та часу відпочинку.

Аналіз правової природи інституту робочого часу, у тому числі й робочого часу адвоката, дає можливість стверджувати, що його смислова плюралістичність обумовлена низкою наступних факторів.

Регулювання робочого часу є однією з юридичних гарантій прав громадян на відпочинок. Отже, норми робочого часу нерозривно пов'язані з нормами часу відпочинку. У свою чергу, право на відпочинок є одним з основних людських трудових прав, у тому числі й тих, хто здійснює адвокатську діяльність. Взаємозв'язок цього права із правом на життя та здоров'я є чи не найтіснішим.

Встановлення мінімальної тривалості часу відпочинку, так само як максимальної тривалості робочого часу прямо впливає на якість та стан здоров'я людини, загалом на якість її життя. Відсутність нормально достатнього відпочинку, перевантаженість адвоката на роботі може призвести до суттєвих розладів здоров'я, непоправної шкоди життєдіяльності організму, навіть до прямої загрози його життю. За таких умов недосяжною стає і вимога статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод з урахуванням релевантної практики Європейського суду з прав людини щодо надання особі ефективної (практичної і дієвої) професійної правничої допомоги. Адже стаття 6 § 3 (с) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод передбачає, що юридична допомога має бути «практичною і дієвою». Тобто саме призначення захисника ще не означає ефективність такої допомоги, оскільки адвокат *ex officio* може померти, тяжко захворіти, зіткнутись із тривалими перешкодами або ухилитись від виконання своїх обов'язків («Артіко проти Італії» (*Artico v. Italy*), § 33; «Вамвакас проти Греції (№ 2)» (*Vamvakas v. Greece* (no. 2), § 36). Вочевидь, що це має рівною мірою стосуватися й випадків, коли окремі судді намагаються так би мовити використати фізично та морально виснаженого адвоката як статиста під час нічних судових засідань.

Натомість відпочиваючи, адвокат відновлює свої життєві сили та здатність (можливість) надавати якісну професійну правничу допомогу. Відсутність або занадто низька тривалість відпочинку може призвести до невідвратно шкоди здоров'ю, а за відсутності повноцінного здоров'я не може йти мова не лише про надання ефективної правової допомоги, як конвенційної складової права кожного на справедливий суд та конституційного права на судовий захист, а й про повноцінне життя взагалі. Адже, як зазначається у науковому висновку щодо проєкту Закону № 1013 «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)» члена Науково-консультативної ради Конституційного Суду України О. Дроздова, Конституцією України встановлено, що професійну правничу допомогу у суді надає саме адвокатура і вона діє як єдиний професійний інститут захисту прав людини в державі (ст. 59, ст. 131-2 Конституції України). Конституційне право кожної особи на професійну правничу допомогу у суді (ст. 59, ст. 131-2 Конституції України) в межах виконання державою своїх позитивних зобов'язань (стаття 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод) є основною конституційною гарантією права на доступ до правосуддя, яке, в свою чергу, є невід'ємною складовою права на судовий захист (ст. 55 Конституції України). Ефективність останнього значною мірою обумовлюється і рівнем правничої допомоги, що надається адвокатами та національними і міжнародними гарантіями адвокатської діяльності. Тому встановлення та додержан-

ня права адвоката на відпочинок є важливою і беззаперечною умовою, гарантією надання ефективної професійної правничої допомоги адвокатом своїм клієнтам, у тому числі й під час судових засідань. Засідання вимагають чи не найбільшої концентрації інтелектуально-вольових зусиль з боку адвоката, тож за умови відсутності належного відпочинку вказана обставина може призвести до фізичного та морального виснаження останнього. Додержання права адвоката на працю без дотримання гарантії його права на відпочинок є неможливим. Відомо, що праця для адвоката є основною формою здобування матеріальних джерел існування. Однак адвокат не може працювати постійно та безперервно без шкоди власному здоров'ю та відчуття негативного впливу на свою життєдіяльність. Тому задля нормального існування йому потрібен періодичний відпочинок протягом розумних проміжків часу.

Інститути робочого часу та часу відпочинку взаємодіють між собою за принципом: чим менше робочий час, тим триваліший час відпочинку, і навпаки. Тривале здійснення адвокатської діяльності без надання відпочинку, необхідного для відновлення здатності адвоката до продуктивної та якісної праці, негативно впливає, як вже зазначалося, не тільки на якість правової допомоги його клієнтам, а й негативно позначається на якості здійснення правосуддя загалом. Тому режим робочого часу повинен складати рівномірну змінність роботи та відпочинку, забезпечувати відновлення здатності адвоката працювати з повною віддачею не на шкоду його здоров'ю.

Більш того, не тільки адвокати, а й будь-якій людині потрібен нормальний та достатній щоденний відпочинок. Принагідно зауважимо, що, наприклад, примушування хворої особи до участі в судових засіданнях може за певних обставин свідчити, що особу піддано нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню всупереч статті 3 Конвенції («Корбан проти України», заява № 26744/16, пп. 118 — 129).

Нормальне відновлення працездатності, фізичного та психічного здоров'я адвоката за умови постійної зміни тривалості роботи та відпочинку, що, зокрема, може бути обумовлено раптовим проведенням численних тривалих судових засідань у позаробочий час, а тим паче в нічний час, неможливе.

Керуючись наведеним, орієнтовною тривалістю робочого часу адвоката, незалежно від форми здійснення ним адвокатської діяльності, слід вважати встановлену міжнародним та національним трудовим законодавством тривалість у 40 годин на тиждень. При обрахунку тижневої тривалості робочого часу адвоката, останньому доцільно враховувати графік суду (де відбувається судові засідання, в якому він бере участь), а також приписи Правил адвокатської етики, затверджені 9 червня 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року (зі змінами), зокрема, в частині домінантності інтересів клієнта. Саме така тривалість робочого часу дозволить забезпечити адвокату належні, безпечні і здорові умови праці, гарантує відновлення його працездатності, а також сприятиме дотриманню прав та гарантій адвокатської діяльності.

Отже, праву адвоката на відпочинок кореспондує обов'язок інших суб'єктів не порушувати розумної тривалості робочого часу адвоката, яка має, до речі, корелювати із загальноновстановленими трудовим законодавством робочим часом та часом на відпочинок. А тому проведення судових засідань поза межами робочого часу суду, а тим більше в нічний час, тягне за собою негативні наслідки для адвоката, оскільки фактично збільшується тривалість його робочого часу, а отже, скорочується час, коли він може відпочивати та відновлювати свій фізичний, емоційний та психічний стан, підвищувати свій професійний рівень, надавати професійну правничу допомогу іншим клієнтам, якісно готуватися до інших судових засідань, що, безсумнівно, унеможлиблює надання ним ефективної професійної правничої допомоги.

Натомість спроба примусити адвоката надавати професійну правничу допомогу під час проведення судових засідань у суді в позаробочий час, а тим паче в нічний час, призведе до настання несприятливих наслідків для інтересів клієнта не лише з точки зору неефективності такої допомоги з боку адвоката, але й значно обмежених фізичних та інтелектуальних можливостей клієнта отримувати таку допомогу у зазначений час та комунікувати із своїм адвокатом. Так, у рішенні Європейського суду з прав людини від 31.01.2014

у справі «Тарасов проти України» зазначається, що відповідно до якого право обвинуваченого за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на ефективну участь у судовому розгляді його справи включає в себе не лише право відвідувати, але й також чути та розуміти хід провадження. Властиві самому поняттю змагального провадження, ці права можуть бути виведені з права обвинуваченого, зокрема зазначеного у пункті 3 статті 6 Конвенції «захищати себе особисто». «Ефективна участь» у цьому контексті означає, що обвинувачений розуміє загалом характер провадження та ступінь важливості предмета спору для нього, включаючи обсяги будь-яких санкцій, які можуть бути застосовані. Він також повинен мати можливість пояснити захисникам свою версію перебігу подій, вказати на усі свідчення, з якими він не погоджується, та повідомити про будь-які факти, що мають бути наведені на його захист. Вочевидь, що в умовах неробочого часу (у тому числі нічного) неможливо забезпечити таку ефективну участь.

Наведене свідчить, що закінчення робочого часу (робочого дня) у відповідному суді обумовлює закінчення робочого часу адвоката щодо надання професійної правничої допомоги своєму клієнтові у цьому суді за наявності відповідної згоди останнього з огляду на домінантність інтересів клієнта.

Крім того, можна зробити висновок про відсутність обов'язку в адвоката перебувати в неробочий час суду (у тому числі й нічний час) у залі судових засідань та інших приміщеннях суду.

Зазначений висновок важливий ще й тому, що адвокат, незалежно від форми здійснення адвокатської діяльності, фактично надає правову допомогу у відповідному суді в межах робочого часу (дня), який встановлено в цьому суді, і адвокат розраховує на те, що саме в межах робочого часу і відбуватиметься судові засідання або будуть здійснені інші дії, з якими пов'язане перебування адвоката в суді.

Такому висновку кореспондує й положення ст. 115 КПК України, в якій зазначається, якщо відповідну дію належить вчинити в суді або в органах досудового розслідування, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах (частина б). Тобто процесуальна діяльність, крім іншого, пов'язана з робочим часом у зазначених установах. І це не випадково, оскільки адвокат надає професійну правничу допомогу своїм клієнтам, зокрема, безпосередньо у приміщеннях суду.

Таким чином, залишення зали судового засідання після закінчення робочого часу (закінчення робочого дня) у відповідному суді за погодженням із клієнтом та після повідомлення суду про це і заявлення клопотання про відкладення розгляду (перерву) на інший узгоджений час не містять ознак правопорушення (у тому числі й дисциплінарного проступку), зокрема не є порушенням порядку у залі судового засідання та не може бути кваліфіковано як неповага до суду, а тому не може бути підставою для притягнення адвоката до будь-якого виду юридичної відповідальності. Виняток, з урахуванням обставин конкретної справи, може становити розгляд судами запобіжних заходів у кримінальному провадженні і справ, пов'язаних з виборами.

ЯК НЕ ПЕРЕПЛАТИТИ ПОДАТКИ.

5 ВІДПОВІДЕЙ ПРО ВИТРАТИ АДВОКАТІВ

Максим Кварацхелія,
адвокат

- Представтесь, будь ласка
- Адвокат
- Ні, як Ваше прізвище?
- Адвокат

Ця публікація присвячена проблемним питанням, що можуть виникати в адвокатів, які у розумінні податкового законодавства України мають статус «осіб, які провадять незалежну професійну діяльність».

Витрати є одним із ключових чинників, що визначають розмір фіскального навантаження для такої категорії адвокатів. Чим більше витрати, тем менше податки. Адже збільшення витрат на кожну 1000 гривень може зменшити фіскальне навантаження відповідно на 415 гривень.

Якщо ж урахувати появу у 2021 році можливості ненарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування¹ у разі відсутності доходу, то витрати можуть привести навіть до нульового навантаження за всіма 3 обов'язковими платежами, а саме за податком на доходи фізичних осіб, військовим збором та ЄСВ.

Мистецтво управління витратами вимагає розуміння відповідей (та їх обґрунтування) на такі 5 запитань:

1. Що є «витратами» з метою застосування податкового законодавства?
2. Коли в адвоката виникає право на врахування витрат?
3. Яким вимогам мають відповідати витрати задля врахування при розрахунку чистого доходу адвоката?
4. Якими документами мають бути підтверджені витрати?
5. Витрати з яким призначенням можуть бути враховані з метою оподаткування?

Відповіді на ці 5 запитань та їх обґрунтування складуть наступну частину нашої публікації².

ЩО Є «ВИТРАТАМИ» З МЕТОЮ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА?

Що каже закон.

Оподаткуванням доходом особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і **документально підтвердженими витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної**

професійної діяльності (п. 178.3 ст. 178 Податкового кодексу України³).

Звідси перший крок:

Установити, чи є витрати у розумінні п. 178.3 ст. 178 ПК, чи їх немає.

З одного боку, податкове законодавство України використовує термін «витрати». З іншого, воно не містить визначення терміна «витрати» ані

¹ Далі за текстом — ЄСВ.

² Відповідно до судової практики та законодавства, чинного станом на 25 січня 2022 року.

³ Далі за текстом — ПК.

в контексті оподаткування «осіб, які провадять незалежну професійну діяльність», ані взагалі.

Водночас п. 5.3 ст. 5 ПК передбачає, що інші терміни, що застосовуються у ПК і не визначаються ним, використовуються у значенні, встановленому іншими законами.

Тому можемо використовувати значення, яке встановлено в інших законах. Зокрема, у ст. 1 Закону України № 996-XIV від 16.07.99 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»⁴. А саме, **витрати — зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань**, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

ВАЖЛИВО! Зверніть увагу на те, що до витрат можна віднести не лише зменшення активів (наприклад, грошових коштів), але й збільшення зобов'язань (наприклад, з оплати за користування орендованим майном або комп'ютерною програмою).

Після встановлення факту наявності витрат маємо зробити **другий крок** та відповісти на наступне запитання.

КОЛИ В АДВОКАТА ВИНΙΚАЄ ПРАВО НА ВРАХУВАННЯ ВИТРАТ?

Таке право виникає з моменту здійснення витрат чи отримання доходу, задля якого вони здійснені, або з моменту настання чи закінчення періоду, з яким пов'язані такі витрати?

Наприклад, витратами якого періоду можна визнати внесення адвокатом у листопаді 2021 року оплати за користування комп'ютерною правовою програмою у грудні 2021 року — лютому 2022 року?

Для відповіді на це запитання слід урахувати 2 наступних правила.

Правило 1.

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені.

Правило 2.

Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом

певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, **в якому вони були здійснені**.

Іншими словами, оплату у листопаді 2021 року за користування комп'ютерною правовою програмою у грудні 2021 року — лютому 2022 року можна визнати витратами листопада 2021 року. Але задля цього слід бути готовим обґрунтувати неможливість пов'язати ці витрати з доходами іншого (не листопада 2021 року) періоду.

Обґрунтування

Знову податкове законодавство України мовчить, адже не надає відповіді на запитання щодо моменту, коли в осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, виникає право на врахування (тобто визнання) витрат.

Тому знову застосовуємо п. 5.3 ст. 5 ПК, яка передбачає, що інші терміни, які застосовуються у ПК і не визначаються ним, використовуються у значенні, встановленому іншими законами.

На підставі цього можемо використовувати значення, яке встановлено в інших правових актах.

По-перше, ст. 4 все того ж Закону про бухоблік. А саме доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

По-друге, пп. 5, 7 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.99. А саме витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, **в якому вони були здійснені**.

Опоненти можуть заперечити, що ці правила стосуються лише бухгалтерського обліку, який фізичні особи не зобов'язані вести (ч. 8 ст. 19 Господарського кодексу України). Однак у випадку, коли бухгалтерський облік не ведеться, виникає наступне запитання до опонентів: «Якщо не застосовувати ці правила, то які правила слід застосовувати? Точніше, правила з яких саме правових актів слід застосовувати?».

⁴ Далі за текстом — Закон про бухоблік.

При цьому нагадаємо вимоги закону та судову практику.

Що каже закон:

По-перше, у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону) (ч. 6 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України⁵).

По-друге, податкове законодавство України ґрунтується на такому принципі, як *презумпція правомірності рішень платника податку* в разі, якщо норма закону (прим. автора — п. 178.3 ст. 178 ПК) чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу (п.п. 4.1.4 ст. 4 ПК).

Що каже судова практика:

Висновок Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду), викладений у постанові від 10.03.2020 у справі № 160/1088/19⁶:

«75. Суд звертає увагу на те, що у процесі нормативного регулювання оподаткування важливим є забезпечення справедливого балансу інтересів держави та платника податків, оскільки можливість платника податків чітко розуміти та передбачати правові наслідки вчинюваних ним дій має фундаментальне значення для правильності його застосування, а у випадках *неоднозначності нормативних приписів* підлягає застосуванню підхід, відповідно до якого істотні правові сумніви мають тлумачитися на користь платника. <...>

78. У цій справі Суд постановив, що *мало місце порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції* (прим. автора — Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), у тому числі *через те, що органи державної влади віддали перевагу найменш сприятливому тлумаченню національного законодавства, що призвело до накладення на заявника додаткових зобов'язань зі сплати прибуткового податку.*»

ЯКИМ ВИМОГАМ МАЮТЬ ВІДПОВІДАТИ ВИТРАТИ ЗАДЛЯ ВРАХУВАННЯ ПРИ РОЗРАХУНКУ ЧИСТОГО ДОХОДУ АДВОКАТА?

Що каже закон:

Оподатковуваним доходом особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і **документально підтвердженими витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності** (п. 178.3 ст. 178 ПК).

Тобто задля врахування при розрахунку чистого доходу адвоката витрати мають відповідати 2 таким вимогам:

- 1) документально підтверджені;
- 2) необхідні для провадження певного виду незалежної професійної діяльності (у нашому випадку — адвокатської діяльності).

Звідси виникають наступні четверте та п'яте запитання.

ЯКИМИ ДОКУМЕНТАМИ МАЮТЬ БУТИ ПІДТВЕРДЖЕНІ ВИТРАТИ?

Правило 1.

Перелік документів, які підтверджують витрати, є невиключним.

Правило 2.

Документами, які підтверджують витрати, є первинні документи.

Правило 3.

Первинні документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі (за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг, зокрема, щодо використання електронного підпису).

Правило 4.

Документи, які підтверджують витрати, мають відповідати вимогам до змісту первинних документів.

⁵ Далі за текстом — КАС.

⁶ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/88150172.

Зокрема, зміст первинного документа має містити відомості про:

- дату складання документа;
- назву особи, від імені якої складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції.

Такий документ також має надавати можливість ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Обґрунтування

Правило 1.

Перелік документів, які підтверджують витрати, є невиключним.

Адже в законодавчому акті такого переліку немає. У підзаконному правовому акті, який регулює порядок ведення обліку доходів і витрат, установлений лише невичерпний перелік таких документів.

Що каже закон:

Документами, які підтверджують витрати, можуть бути, зокрема, платіжне доручення, прибутковий касовий ордер, квитанція, фіскальний чек, акт закупки (виконаних робіт, наданих послуг) та **інші первинні документи**, що засвідчують факт **оплати** товарів (робіт, послуг) (п.п. 6 п. 1 розд. II Порядку ведення типової форми, за якою здійснюється облік доходів і витрат, фізичними особами — підприємцями і фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 13.05.2021 № 261).

Аналогічні положення передбачені п.п. 5 п. 6 Порядку ведення Книги обліку доходів і витрат, яку ведуть фізичні особи — підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, затвердженого наказом Міністерства доходів і зборів України від 16.09.2013 № 481.

Запитання:

Чи може бути підставою для витрат товарний чек?

Відповідь:

Так, з урахуванням висновку, викладеного у постанові Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду) від 26.02.2019 у справі № 820/12016/15⁷.

«<...> оформлення розрахункових операцій з використанням товарних чеків у випадках, передбачених Законом України від 06.07.95 № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», є правомірним.

<...> в цілях підтвердження витрат, які враховуються при об'єкті оподаткування, особа має надати документи, які підтверджують господарську операцію, зокрема ідентифікують зміст та обсяг такої, в т. ч. із зазначенням у них одиниці виміру, найменування товару, кількості, ціни тощо.»

Правило 2.

Документами, які підтверджують витрати, є первинні документи.

З одного боку, законом не передбачений обов'язок фізичних осіб (зокрема, адвокатів) вести бухгалтерський облік.

З іншого, п.п. 5.3 ст. 5 ПК передбачає, що інші терміни, які застосовуються у ПК і не визначаються ним, використовуються у значенні, встановленому іншими законами.

Хоча термін «первинний документ» застосовується у ПК, однак його визначення у ПК відсутнє.

Тому можемо використовувати визначення, яке встановлено у інших правових актах, зокрема, у ст. 1 Закону про бухоблік.

Первинний документ — документ, який містить відомості про господарську операцію. При цьому в тій же статті встановлено, що «господарська операція — дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства...».

⁷ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/80316668.

Звісно, адвокат не є підприємством. Але якщо у податковому законодавстві немає визначення поняття «первинний документ», то слід врахувати вищенаведене.

Другим аргументом на користь застосування (у разі розгляду справи у адміністративному суді) норм іншого правового акта можуть бути приписи ч. 6 ст. 7 КАС. А саме у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону).

Правило 3.

Первинні документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі (за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг, зокрема щодо використання електронного підпису). Це передбачено ч. 2 ст. 9 Закону про бухгалтерський облік.

Правило 4.

Документи, які підтверджують витрати, мають відповідати вимогам до змісту первинних документів.

ВАЖЛИВО:

Для окремих первинних документів можуть бути встановлені інші обов'язкові реквізити.

Неістотні недоліки в документах, що містять відомості про господарську операцію, не є підставою для невизнання господарської операції, за умови, що такі недоліки не перешкоджають можливості ідентифікувати

зокрема, ч. 2 ст. 9 Закону про бухгалтерський облік встановлені такі вимоги.

Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та повинні мати такі обов'язкові реквізити, якщо інше не передбачено окремими законодавчими актами України:

- назву документа (форми);
- дату складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Первинні документи, складені в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

вати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції, та містять відомості про дату складання документа, назву підприємства, від імені якого складено документ, зміст та обсяг господарської операції тощо.

Запитання:

Чи є підстави для невизнання витрат адвоката на підставі виданої банком квитанції або другого примірника прибуткового касового ордера, в яких не зазначено про наявність у платника статусу «адвокат»?

Відповідь:

Ні. Адже законодавство України не передбачає наявності такого обов'язкового реквізиту квитанції або прибуткового касового ордера. Банківське законодавство під терміном «платник» розуміє «особу, з рахунку якої ініціюється переказ коштів або яка ініціює переказ шляхом подання/формування документа на переказ готівки разом із відповідною сумою коштів.» (п. 1.32 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»).

Однак задля попередження виникнення спору з контролюючим органом щодо належності витрат до адвокатської діяльності, платник має право вимагати від банку видачі квитанції або другого примірника прибуткового касового ордера із зазначенням про наявність статусу «адвокат» у реквізиті «Платник» (наприклад, «Адвокат Петренко Ірина Іванівна»).

Якщо ж представитися банку як «Адвокат Петренко Ірина Іванівна» не вдалося, то друга опція — вимагати від банку видачі квитанції або другого примірника прибуткового касового ордера із зазначенням про наявність статусу «адвокат» у полі 4 реквізиту «Призначення платежу» (наприклад, з доданням слів «від адвоката Петренко І. І.»)

Обґрунтування

Банку (філії, відділенню) забороняється під час здійснення касових операцій виправляти в касових документах такі реквізити: 1) номери рахунків (за винятком зміни номера рахунку на грошових чеках у зв'язку з реорганізацією банку); 2) найменування клієнта; 3) суми/масу банківського металу; 4) *призначення платежу*; 5) прізвища, імені, по батькові отримувача (платника) (п. 116 Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Національного банку України від 25.09.2018 №103).

Під час сплати (стягнення) податків, зборів, платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі — єдиний внесок) реквізити «Призначення платежу» розрахункового документа заповнюються таким чином: поле № 4: друкується розділовий знак «;», друкується роз'яснювальна інформація про призначення платежу *в довільній формі*. Кількість знаків, ураховуючи зазначені вище поля і розділові знаки, обмежена довжиною реквізиту «Призначення платежу» електронного розрахункового документа системи електронних платежів Національного банку України <...>

(п. 1 розд. I Порядку заповнення реквізиту «Призначення платежу» розрахункових документів на переказ у разі сплати (стягнення) податків, зборів, платежів на бюджетні рахунки та/або єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на небюджетні рахунки, а також на єдиний рахунок», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.07.2015 № 666)

ВИТРАТИ З ЯКИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ МОЖУТЬ БУТИ ВРАХОВАНІ З МЕТОЮ ОПОДАТКУВАННЯ?

Такі витрати повинні бути необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності (у нашому випадку — адвокатської діяльності). Задля цього слід урахувати 2 таких правила.

Правило 1.

Перелік витрат, які необхідні для здійснення адвокатської діяльності, законом не встановлений.

Маємо лише невиключний перелік витрат, який наведений у 2 узагальнюючих податкових консультаціях.

Правило 2.

Постановами Верховного Суду встановлені 3 критерії визнання витрат, як необхідних для провадження певного виду незалежної професійної діяльності (мова йшла про витрати нотаріусів).

А саме:

Перший критерій — можливість використання придбаних товарів (робіт, послуг) у незалежній професійній діяльності.

Другий критерій — наявність ділової мети їх придбання.

Третій критерій — вплив витрат на отримання доходу.

Обґрунтування

Правило 1.

Перелік витрат, які необхідні для здійснення адвокатської діяльності, законом не встановлений.

Маємо лише невиключний перелік витрат, який наведений у 2 узагальнюючих податкових консультаціях.

Нагадаємо їх зміст у частині особливо цікавих, на наш погляд, витрат. Для вашої зручності інформація надається у табличному вигляді.

№ з/п	Призначення витрат	Чи можна врахувати з метою оподаткування		Підстава для врахування	
		можна	не можна	Узагальнююча податкова консультація № 1185 ⁸	Узагальнююча податкова консультація № 885 ⁹
1	Орендна плата за користування приміщенням, яке є робочим місцем адвоката, у тому числі його поточний ремонт	так		+	
2	Витрати на користування електронною базою законодавства	так		+	
3	Сплата ЄСВ, у тому числі на користь найманих працівників	так		+	
4	Щорічні внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування	так		+	
5	Проходження підвищення кваліфікації адвокатом	так		+	
6	Участь у короткострокових семінарах, симпозиумах, науково-практичних конференціях; удосконалення професійної майстерності	так		+	
7	Придбання та передплата юридичної літератури (книг, журналів, дисків, програм тощо)	так		+	
8	Вогнетривкий сейф	так		+	
9	Інформаційна вивіска	так		+	
10	Обслуговування техобладнання (комп'ютери, у тому числі їх програмне забезпечення, принтери, сканер, ксерокс, факс, телефон тощо)	так		+	
11	Печатки та штампи	так		+	
12	Оплата праці та обов'язкові нарахування на фонд оплати праці помічників, секретарів, стажистів (найманих працівників)	так		+	
13	Канцелярське приладдя	так		+	
14	Поштові та кур'єрські послуги, необхідні для виконання адвокатської діяльності	так		+	
15	Проїзд транспортом загального користування (крім авіаційного)*	так			+
16	Паливно-мастильні матеріали у разі використання власного транспортного засобу*	так			+
17	Амортизація основних засобів	так**			
18	Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, нараховані на доходи адвоката		ні		

⁸ Узагальнююча податкова консультація щодо деяких питань оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (приватних нотаріусів, адвокатів), затверджена наказом ДПС України від 24.12.2012 № 1185.

⁹ Узагальнююча податкова консультація щодо переліку витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, затверджена наказом Міністерства доходів і зборів України від 30.12.2013 № 885.

Застереження:

* Тут варто врахувати, що такі витрати зазначені в Узагальнюючій податковій консультації щодо переліку витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, затвердженій наказом Міністерства доходів і зборів України від 30.12.2013 № 885 з посиланням на постанову № 305¹⁰.

Однак станом на цей час вищезгадана постанова № 305 втратила чинність. Замість цієї постанови такі ж питання врегульовані з деякими особливостями постановою Кабінету Міністрів України «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу» від 17.09.2014 № 465. Тому не слід застосовувати Узагальнюючу податкову консультацію щодо безоплатної вторинної правової допомоги без врахування змін у правовому регулюванні.

** За умови добровільного ведення бухгалтерського обліку з дотриманням правил документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку, визначених у Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 24.05.95 № 88, та у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». На користь цього висновок викладений у постанові Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду) від 28.04.2020 у справі № 813/712/15¹¹.

Нагадаємо: Обставинами, що звільняють від фінансової відповідальності за вчинення податкових правопорушень та порушення іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на кон-

тролюючі органи, є, зокрема, вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою, яка діяла у відповідності з узагальнюючою податковою консультацією (п.п. 112.8.2 ст. 112 ПК).

Запитання:

Чому не можна віднести до витрат з метою оподаткування витрати з податку на доходи фізичних осіб та військовий збір, сплачені з доходів від адвокатської діяльності?

Відповідь:

Адже маємо врахувати висновок, викладений у постанові Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду) від 28.09.2021 у справі № 809/4194/15¹²:

«<...> Умовою для віднесення нотаріусом певних сум до складу витрат є понесення цих витрат з метою провадження незалежної професійної діяльності. При цьому визначальною ознакою таких витрат є те, що вони спрямовані саме на забезпечення здійснення такої діяльності, тобто за умови їх понесення відбуваються певні якісні зміни у провадженні незалежної професійної діяльності (матеріально-технічне забезпечення, охорона, оренда чи ремонт офісу тощо).

У свою чергу, податок на доходи фізичних осіб сплачується не для провадження певного виду незалежної професійної діяльності, а за її результатами, метою сплати такого податку є виконання обов'язку перед державою щодо сплати податків, а не забезпечення здійснення певної діяльності.

Виходячи з аналізу правових норм, колегія суддів зазначає, що витрати зі сплати податку на доходи фізичних осіб не є витратами у розумінні положень п. 178.3 ст. 178 ПК, а отже, вони не можуть бути враховані при розрахунку сукупного чистого доходу, що є базою оподаткування для доходів, отриманих від провадження незалежної професійної діяльності.»

¹⁰ Прим. авт. — постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 № 305 «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу».

¹¹ ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/89013283.

¹² ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/99977212.

Правило 2.

Постановами Верховного Суду встановлені 3 критерії визнання витрат як необхідних для провадження певного виду незалежної професійної діяльності (мова йшла про витрати нотаріусів). А саме:

Перший критерій — можливість використання придбаних товарів (робіт, послуг) у незалежній професійній діяльності.

Другий критерій — наявність ділової мети їх придбання.

Третій критерій — вплив витрат на отримання доходу.

Мова йде про висновок, викладений у постановах Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду) від 28.09.2021 у справі № 809/4194/15¹³, від 15.05.2020 у справі № 819/654/16¹⁴ та від 28.05.2019 у справі № 826/24060/15¹⁵.

«<...> з огляду на загальне описове визначення витрат незалежної професійної діяльності, наведене у п. 178.3 ПК, необхідно у кожному окремому випадку аналізувати здійснені витрати за критеріями можливості використання придбаних товарів (робіт, послуг) у незалежній професійній діяльності, ділової мети їх придбання, впливу цих витрат на отримання доходу, й за умови відповідності таким критеріям придбані товари (роботи, послуги) й здійснені витрати слід вважати такими, що необхідні для провадження незалежної професійної діяльності, а тому вони правомірно враховані при обчисленні оподаткованого доходу.

Щодо першого критерію в цілому зрозуміло.

Щодо другого критерію. Поняття «ділова мета» визначена у податковому законодавстві у п.п. 14.1.231 ст. 14 ПК лише для цілей застосування ст. 39 ПК (пра-

вила трансфертного ціноутворення), яка не має відношення до оподаткування адвокатів, які здійснюють індивідуальну адвокатську діяльність. Однак, за відсутності іншого, слід врахувати таке єдине визначення. А саме п.п. 14.1.231: розумна економічна причина (*ділова мета*) — причина, яка може бути наявна лише за умови, що платник податків має намір одержати економічний ефект у результаті господарської діяльності.

Економічний ефект, зокрема, але не виключно, передбачає приріст (збереження) активів платника податків та/або їх вартості, а так само створення умов для такого приросту (збереження) в майбутньому.

Тобто, наприклад, витрати для надання безоплатної правової допомоги «pro bono» не можуть бути враховані для зменшення оподаткованого доходу адвоката.

Відповідно до наведеного *третій критерій* — вплив витрат на отримання доходів, повністю поглинається змістом другого критерію.

Як можна побачити, оподаткування доходів від адвокатської діяльності вимагає від адвоката справжнього вміння, аби не перетворитися у швеця без чобіт. Адже іноді самі захисники можуть потребувати захисту. Задля успішності такого захисту і була підготовлена наша публікація, яка стала першим випуском із серії для адвокатів «Як не переплатити податки».

У разі наявності побажань до змісту наступних випусків, будь ласка, повідомте нам у Фейсбуці у групі «Оподаткування адвокатської діяльності. Як не потрапити на фіскальні міні» або на електронну пошту: info@mk.odessa.ua для адвоката Максима Кварацхелія.

¹³ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/99977212.

¹⁴ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/89251668.

¹⁵ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/82020185.

ДАЙДЖЕСТ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТІВ ТА СЕКЦІЙ НААУ ЗА ГРУДЕНЬ 2021 РОКУ — СІЧЕНЬ 2022 РОКУ

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом листопада — грудня до Комітету надійшло 25 звернень про порушення професійних прав та гарантій адвокатської діяльності.

3 грудня відбулось екстрене засідання Ради Комітету. Відкриваючи захід, Голова Комітету Володимир Ключков повідомив присутніх членів Ради про ротацию складу Ради Комітету. Так, до складу Ради Комітету увійшов адвокат Ярослав Романенко, який одночасно очолив Секцію по роботі з регіонами та зверненнями до Комітету.

Також у ході засідання Рада Комітету узагальнила звернення адвокатів про порушення їхніх соціальних прав. Із цього приводу Рада Комітету одностайно прийняла рішення про звернення до Ради адвокатів України для надання роз'яснення.

Окрім цього, Рада Комітету прийняла рішення здійснювати виїзди членів Комітету (за згодою адвоката) на недопуск адвокатів під час обшуку в клієнта та фіксування недопуску для подальшого притягнення винних до відповідальності та усунення причин, які цьому сприяють.

16 грудня членкиня Комітету Олена Калашник взяла участь у III Міжнародній науково-практичній

конференції «АДВОКАТУРА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ».

Олена виступила з доповіддю на тему: «Особливості відновлення порушених прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Комітетом захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України».

23 грудня відбулося засідання Комітету, на якому було розглянуто чотири звернення про порушення прав адвокатів.

Зокрема, про недопуск адвоката для надання правової допомоги клієнту на територію іншої держави; щодо порушення прав адвоката, який надавав

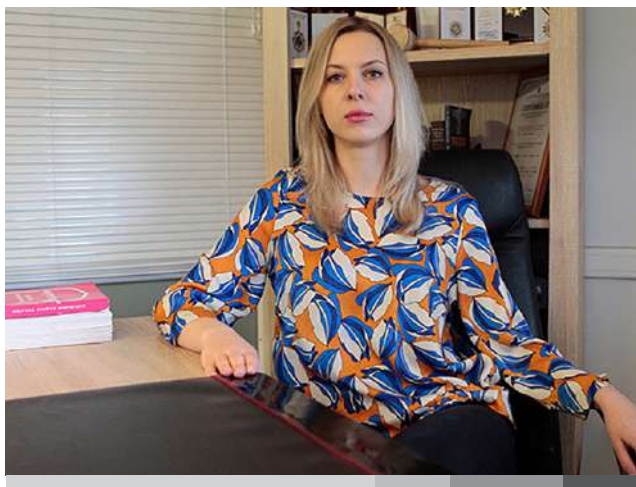

безоплатну вторинну правову допомогу, регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги та районним судом. Такі порушення професійних прав адвоката беззаперечно є недопустимими у правовій державі. Тому після детального обговорення з метою реагування надалі було прийнято рішення надіслати відповідні запити до регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та до суду. З метою забезпечення гарантій адвокатської діяльності у випадках розгляду судами протоколів за фактами ненадання відповідей на адвокатські запити Голова Комітету Володимир Ключков запропонував ввести практику представництва інтересів таких адвокатів у судах членами Комітету. На засіданні також підбили річні підсумки та обговорили звіт Комітету за 2021 рік.

Членкиня Комітету Галина Боряк дала інтерв'ю для інтернет-видання «Закон і Бізнес».

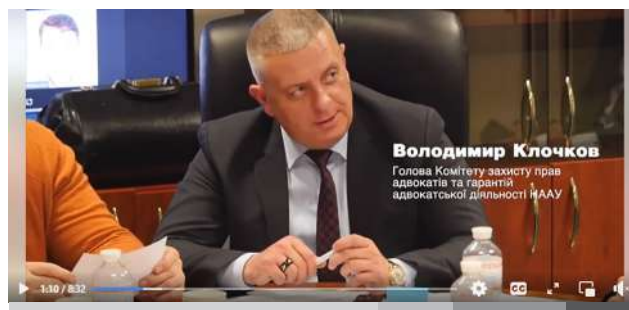
«Ремісником, звичайно, можна бути, але краще бути майстром».

Історія адвокатури незалежної України твориться сьогодні, і відбувається це завдяки самовідданим борцям за справедливість. Саме таким адвокатом була захисник прав адвокатів Ганна Боряк, після смерті якої в Національній асоціації адвокатів України започаткували нагороду «Захисник адвокатури». Як це — бути захисником захисників, жертвувати собою та виховувати повагу до професії своїм прикладом? Про це та інше «ЗіБ» спілкувався з донькою Ганни Боряк, адвокатом Галиною Боряк.

Посилання на інтерв'ю: cutt.ly/zlBdGp8

20 січня на сторінці Комітету у Facebook опубліковано відео із заключного у 2021 році засідання Комітету, яке відбулося 23 грудня.

Члени Комітету підсумували статистику та провели оцінку своєї роботи. 2021 року до Комітету надійшло понад 150 звернень про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Членами Комітету здійснено більше 20 виїздів на виклики за фактом порушення прав адвокатів. Також у заключному слові Головою Комітету Володимиром Ключковим прокоментовано зроблений обсяг роботи і проаналізовано поширені порушення прав адвокатів у 2021 році.

Перегляд відео за посиланням: cutt.ly/GIVHCUJ

КОМІТЕТ З МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

23 листопада Голова Комітету **Іван Гречківський** взяв участь у конференції «ЄС та Східне партнерство» в Гаазі (Нідерланди). У заході також взяли участь Голова Національної асоціації адвокатів України Лідія Ізовітова, заступник Голови НААУ Валентин Гвоздів. У рамках конференції представники НААУ також відповіли на запитання аудиторії щодо ситуації з поданням позовів до Європейського суду з прав людини

від України, реформи судової системи і забезпеченням прав меншин.

Посилання на публікацію: cutt.ly/GIBR1rK

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА КОМПЛАЄНСУ

29 листопада член Комітету **Олександр Постернак** провів вебінар на тему «Захист прав від порушень, пов'язаних із недотриманням строків під час досудового розслідування».

2 грудня Заступник Голови Комітету **Сусанна Тірзікян** взяла участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства». За результатами активних дискусій було підготовлено проєкт рекомендацій. Посилання на публікацію: dduvs.in.ua/2021/12/02/antykorrupsijne-zakonodavstvo/

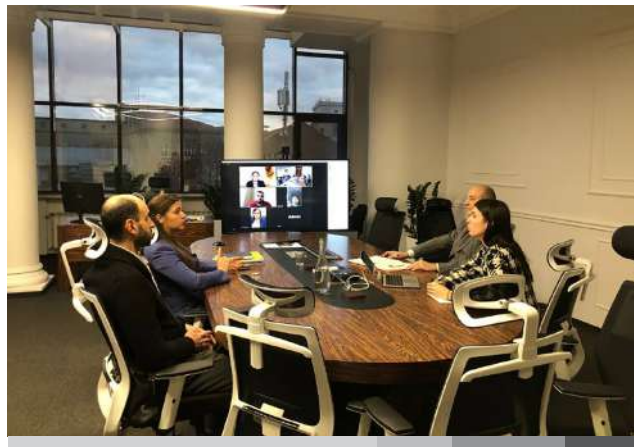
21 грудня Заступник Голови Комітету **Сусанна Тірзікян** взяла участь у міжнародному науково-практичному семінарі, який проводився в Дніпропетровському

му державному університеті внутрішніх справ на тему «Заходи забезпечення доброчесності в правоохоронних органах». Учасники заходу обмінялися досвідом критеріїв доброчесності із представниками правоохоронних органів Чехії та Казахстану. Посилання на публікацію: dduvs.in.ua/2021/12/21/zabezpechennya-dobrochesnosti/

КОМІТЕТ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

30 листопада відбулось засідання Комітету, яке було присвячено обговоренню та затвердженню методичних рекомендацій на тему «Теоретичні та практичні аспекти визнання та виконання рішень іноземних судів на території України». В ході засідання було обговорено питання щодо залучення до роботи Комітету народного депутата України **Марії Мезенцевої** як експерта Комітету. Учасники засідання також обговорили питання щодо обміну досвідом української адвокатури з адвокатами інших країн.

Закриваючи засідання Комітету, Голова Комітету **Віталій Власюк** подякував членам Комітету за результати роботи.

3 грудня член Комітету **Арам Асрян** висловив свою думку щодо можливого введення подвійного громадянства в Україні для інтернет-платформи «Незалежні».

Перегляд відео за посиланням: cutt.ly/0IBIJ3N

6 грудня членкиня Комітету **Ольга Поєдинок** прокоментувала для Deutsche Welle «Множинне громадянство в Україні: дозволити не можна заборонити».

Посилання на публікацію: <https://cutt.ly/UIBIWYZ>

13 грудня членкиня Комітету Ольга Поєдинок виступила на прямому ефірі телеканалу 7 з темою «Хто зможе отримати подвійне громадянство».

Перегляд відео за посиланням: cutt.ly/gIBEpJ

14 грудня членкиня Комітету Ольга Поєдинок надала коментарі для телепередачі «ФАКТИ» телеканалу ICTV щодо подвійного громадянства в Україні.

«З одного боку, розширюється можливість законного збереження іноземного громадянства тими, хто набуває українського громадянства, і, з іншого боку, збереження українського громадянства тими, хто набуває іноземного громадянства», — зазначила Ольга.

Перегляд відео за посиланням: cutt.ly/yIBESYc

КОМІТЕТ З СІМЕЙНОГО ПРАВА

Комітет підготував **бюлетень (інформаційний дайджест новин у сфері сімейного права) за III квартал 2021 року**.

Перегляд: cutt.ly/dle1eEN

Комітетом здійснено правовий аналіз проєкту Закону «Про внесення змін до Закону України «Про

запобігання та протидію домашньому насильству» щодо вдосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству» від 20.09.2021 № 6074.

НААУ підтримує потребу вивчення зарубіжного досвіду компетентних органів у цій сфері та імплементації його до норм вітчизняного законодавства. Разом з тим законодавчі зміни мають бути системними, орієнтуючи національні закони на досягнення всіх цілей протидії домашньому насильству. А також включати захист жертв насильства, притягнення до відповідальності осіб, які вчинили насильство, профілактику та попередження вчинення насильства надалі.

Більш детально з науково-практичним висновком можна ознайомитися за посиланням: cutt.ly/jle2ncv

20 грудня у НААУ відбувся круглий стіл на тему «**Тайм-менеджмент сімейного адвоката**». Проведення дискусії ініціював Комітет спільно із Центром з сімейного права ВША НААУ.

З вітальним словом виступила модератор заходу **Людмила Гриценко**. Адвокат розповіла про актуальність заходу, а також відзначила, що час аналізувати діяльність за 2021 рік і планувати роботу на наступний. Тому тема заходу є доречною саме в такий час.

За підсумками обговорення учасники та учасниці не тільки дізналися про нові техніки й методи ефективного планування та управління часом, а й мали можливість зануритися в розуміння причин, які впливають на навичку оволодіння мистецтвом тайм-менеджменту.

Деталі обговорення: cutt.ly/hle3OF9

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

7 грудня у НААУ за ініціативою Комітету відбувся правовий марафон на тему «Проблеми реалізації прав людини в Україні», присвячений Міжнародному дню прав людини.

Під час заходу члени Комітету обговорили наступні питання:

— кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян;

— зміни в законодавстві щодо захисту статевої свободи;

— право на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування в період пандемії;

— реформування кримінального законодавства та захист прав людини: що змінюється;

— захист прав дітей, постраждалих від сексуального насильства;

— інклюзивна освіта як невід'ємна частина загальної освітньої реформи. Права дітей з особливими потребами;

— реформа Державної служби спеціального зв'язку та захист інформації;

— право людини на фото-, відеофіксацію, звукозапис або транслявання судового засідання;

— відновне правосуддя в кримінальному процесі. Право на примирення.

17 грудня відбулося заключне засідання Комітету, під час якого члени Комітету підбили підсумки своєї діяльності за 2021 рік. Голова Комітету **Ганна Колесник** привітала усіх зі святами та вручила нагороди від Голови НААУ, РАУ своїм колегам.

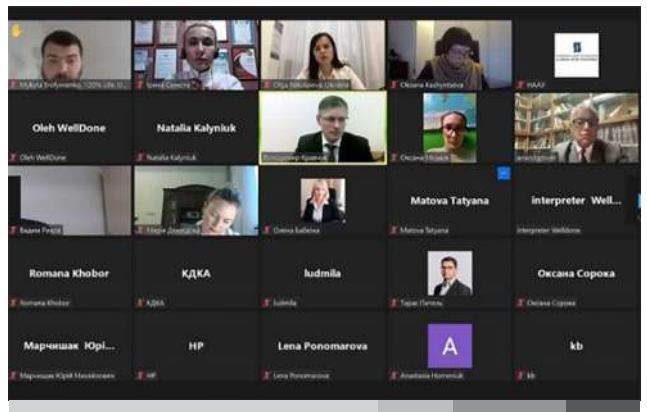
14 січня відбулося перше засідання Комітету у 2022 році. Під час засідання було сплановано діяль-

ність Комітету на поточний рік. Члени Комітету проявили ініціативу щодо проведення заходів найближчим часом.

КОМІТЕТ З МЕДИЧНОГО І ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРАВА ТА БІОЕТИКИ

3 грудня відбувся круглий стіл на тему «Право громадських об'єднань на звернення до суду в інтересах третіх осіб у сфері охорони здоров'я», організований Комітетом та НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Модератором заходу була **Ірина Сенюта**, голова Комітету.

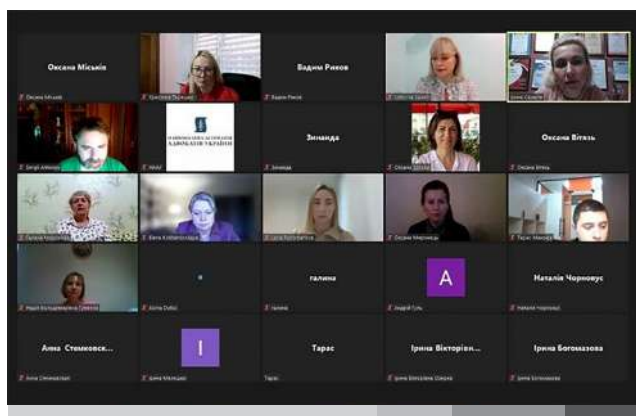

У заході брали участь суддя Касаційного адміністративного суду Верховного Суду **Володимир Кравчук**, колишній спеціальний доповідач ООН з питань здоров'я та старший адвокат ВС Індії **Ананд Гровер**, члени Комітету, представники громадських об'єднань, науковці та практики.

10 грудня відбулось чергове засідання Комітету, на якому було підбито підсумки діяльності за 2021 рік та окреслено план роботи на 2022 рік. Окрім того, члени Комітету обговорили структуру бюлетеня, затвердили склад редакційної ради та квартальний звіт.

Комітет уже багато років поспіль долучається до відзначення Дня прав людини, відтак цього року у межах святкування було проведено круглий стіл на тему «**Право на конфіденційність: спектральний погляд на дотримання прав людини у сфері надання медичної допомоги**». Модератором заходу була **Ірина Сенюта**, голова Комітету.

У заході брали участь представники медичної і правової доктрини та практики, сферою професійного інтересу яких є медичне право, громадське здоров'я, права людини, правове забезпечення системи охорони здоров'я, органів влади, громадських об'єднань, студентство, засоби масової інформації.

Активності членів Комітету за напрямками діяльності Комітету

28 листопада **Сергій Антонов** виступив з темою «Юридичні аспекти знеболення в стоматології: що потрібно знати лікарю та керівнику стоматологічного закладу» у Фаховій школі стоматолога.

3 грудня **Роман Майданик** взяв участь у Науково-практичній конференції «Академічний дискурс методології приватного права».

3 грудня **Ірина Сенюта, Роман Майданик та Вікторія Валах** як спікери виступили на Форумі медичного права (м. Вінниця).

5 грудня **Сергій Антонов** виступив з темою «Поради адвоката щодо алгоритму дій лікаря-сто-

матолога при зламі чи виявленні частин зламаних інструментів у каналах зубів» у Фаховій школі стоматолога.

26 листопада **Зінаїда Чуприна** взяла участь у семінарі для адвокатів Полтавської області та виступила з доповіддю на тему «Алгоритм роботи адвоката над медичними справами».

2 грудня **Зінаїда Чуприна** провела семінар на курсі Академії консалтингового бізнесу «Медичне право 3.0» на тему «Відповідальність та захист лікарів».

9 грудня **Зінаїда Чуприна** виступила на семінарі для лікарів на тему «Права та обов'язки медичних працівників».

9 — 10 грудня **Оксана Кашинцева** взяла участь у V Міжнародному медико-правовому форумі «Правове регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я: корупційні виклики під час пандемії» із доповідями: 1. Формування фармацевтичної незалежності України в умовах пандемії: механізми права інтелектуальної власності (9 грудня); 2. Ключові законопроектні ініціативи щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері протидії поширенню хвороб, зумовлених ВІЛ (10 грудня).

17 грудня **Вікторія Валах** взяла участь у семінарі для лікарів та адвокатів у межах Всеукраїнського тижня права, виступивши з доповіддю на тему «Правовий режим медичної таємниці» (м. Одеса, Рада адвокатів Одеської області).

Комітет підготував **бюлетень за вересень — листопад 2021 року**.

Перегляд: cutt.ly/Tle3ejO

КОМІТЕТ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Комітет підготував **огляд судової практики**, у якому зібрано постанови Верховного Суду з питань **оспорювання договору дарування**, зокрема:

розірвання, підстави визнання договору недійсним, а також строки позовної давності при визнанні його недійсним.

Перегляд: cutt.ly/BleXBNj

Комітет підготував **Дайджест правових позицій Верховного Суду щодо спадкування боргових зобов'язань**, у якому зібрано судову практику у цій сфері.

Перегляд: cutt.ly/dleCxqn

Секцією з питань захисту ділової репутації Комітету підготовлено **Дайджест правових позицій Верховного Суду**, у якому зібрано судову практику у справах про захист честі, гідності та ділової репутації.

Вказані позиції допоможуть адвокатам при вирішенні спірних питань у дифамаційних спорах і нада-

дуть розуміння останніх тенденцій у судовій практиці цієї категорії справ.

Перегляд: cutt.ly/bleCv2X

КОМІТЕТ З ІТ-ПРАВА

16 грудня у НААУ за ініціативою Комітету відбувся круглий стіл на тему «Регулювання віртуальних активів по-українськи. Плюси та мінуси нового закону».

Обговорення цієї теми зумовлене тим, що на початку вересня депутати Верховної Ради України проголосували за прийняття законопроекту № 3637 «Про віртуальні активи». Однак документ був ветоований Президентом та повернутий до Парламенту з його пропозиціями. Незважаючи на той факт, що закон досі не підписаний головою держави, фахівці впевнені — розвиток ринку цифрових валют в Україні не зупиниться.

Під час заходу фахівці сфери ІТ-права, Голова Комітету **Артем Афян** та член ради Комітету адвокатської практики **Станіслав Борис** обговорили основні складові Закону України «Про віртуальні активи», його

плюси та мінуси, оцінили поточну ситуацію на ринку віртуальних активів і дали свої прогнози щодо майбутнього криптовалюти в Україні.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

14 січня у НААУ відбулося засідання Комітету. Під час засідання було проаналізовано роботу Комітету у 2021 році, обговорено нагальні питання у сфері кібербезпеки та заплановано діяльність Комітету на 2022 рік.

КОМІТЕТ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

25 листопада відбувся **IP-breakfast** на тему «Інтелектуальна власність & зірки». Спікерами дискусії виступили **Аліна Сероштан-Татарінова**, адвокатка, патентна повірена, CEO патентно-юридичної студії BLACK&WHITE та **Юрій Охромєєв**, адвокат, патентний повірений, керуючий партнер компанії IPJURIX.

Захід модерували **Сергій Барбашин** — заступник Голови Комітету з інтелектуальної власності та член Ради Комітету **Ірина Городецька**.

Аліна Сероштан-Татарінова пояснила, на кого краще реєструвати торговельні марки, під які товари та послуги потрібна реєстрація, а також у яких країнах. Перед реєстрацією варто перевірити, чи не зареєстровано подібні ТМ у спеціальній інформаційній системі Укрпатенту. Зазвичай ТМ реєструють на артиста, лідера гурту, продюсера або продюсерську компанію під класифікації (класи) товарів і послуг.

Також спікер розповіла, які ще об'єкти інтелектуальної власності, окрім ТМ та авторських прав, можуть бути в артиста. Зокрема, це промислові зразки.

Юрій Охромєєв розкрив особливості юридичного супроводу діяльності зірок шоу-бізнесу в Україні. Було обговорено юридичну сторону правовідносин автора з виконавцем та розкрито найвигіднішу форму співпраці. Досить цікавим питанням стало обговорення представництва артистів, які беруть участь у рекламних проєктах та ТВ-шоу. Спікер звернув увагу на велику кількість обмежень, що супроводжують участь у таких проєктах, та надав поради, як їх уникати.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

17 січня відбулося засідання Комітету. Голова Комітету **Сергій Хільченко** привітав усіх членів з початком нового року та побажав нових звершень. У ході засідання обговорили плани роботи Комітету на 2022 рік, запланували заходи, а також визначили пріоритетні напрямки діяльності. Також члени Комітету розповіли про практичні кейси, пов'язані з новелами законодавства у сфері захисту бізнесу та криптовалюти.

До того ж члени Комітету провели голосування та обрали Секретарем Комітету **Кирила Кузнецова**.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ МИТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ПРАВА

21 січня відбулося засідання Комітету з питань митного та податкового права. Голова Комітету **Яків Воронін** привітав членів Ради Комітету та подякував колегам за активну роботу протягом 2021 року.

Під час засідання відбулося урочисте вручення нагород представникам Комітету за їх активне сприяння розвитку та зміцненню адвокатури України, сумлінну працю та професіоналізм, підтримання високих професійних стандартів та ідеалів честі, гідності і ділової репутації, а також з нагоди святкування Дня адвокатури України.

Так, подяку Голови НААУ, РАУ Лідії Ізовітової отримали члени Ради Комітету: **Ганна Леус, Олена Сулима, Ірина Нараєвська, Сергій Педак, Едуард Савош та Артем Ткаченко**.

Крім того, представники Комітету обговорили план діяльності Комітету на 2022 рік, спланувавши цікаві заходи у сфері митного та податкового права.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

13 грудня відбулося засідання Комітету в онлайн-форматі. Відкриваючи засідання, Голова Комітету Олександр Дроздов оголосив порядок денний засідання:

1. Розгляд звернення, що надійшло до НААУ, щодо внесення змін до правил адвокатської етики в частині, що стосується адвокатської таємниці.

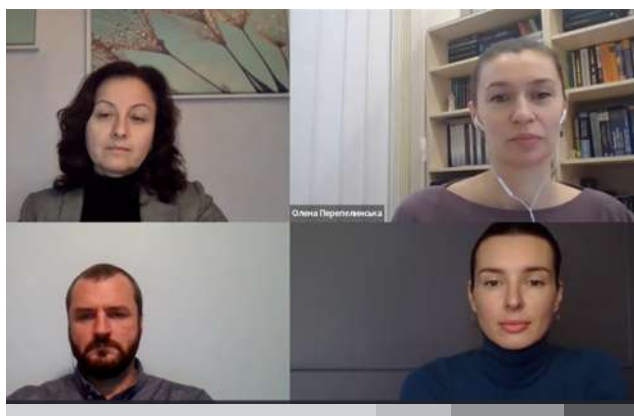
2. Обговорення останньої редакції Положення про Комітети НААУ.

3. Різне.

За результатами обговорення було прийнято рішення щодо підготовки відповіді на звернення та сформовано план діяльності на наступний рік.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

14 грудня у НААУ за ініціативою Комітету відбувся круглий стіл «АВС у діяльності адвоката: арбітраж, медіація, переговори».

Учасники круглого столу обговорили особливості та переваги використання різних способів альтернативного врегулювання спорів (АВС) у роботі адвоката, а саме: переговорів, медіації, арбітражу, врегулювання спорів за участю судді. Зокрема, було розвінчано найбільш поширені міфи щодо співвідношення АВС і вирішення спорів по суті у державних судах. Також було розглянуто можливі ролі адвоката у процедурах АВС та переваги, пов'язані з цим.

Особливий інтерес викликали різні питання щодо процедури медіації, адже в день проведення круглого столу було опубліковано Закон України «Про медіацію», який набрав чинності 15 грудня 2021 року.

Запис круглого столу «АВС в діяльності адвоката: арбітраж, медіація переговори» доступний за посиланням:

www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=627269401750564

21 грудня у НААУ з ініціативи Комітету відбувся круглий стіл на тему «Закон про медіацію у роботі адвоката».

Під час заходу спікери обговорили документальну базу для проведення медіації, участь адвоката у процедурі медіації, роботу медіатора та питання його відповідальності.

КОМІТЕТ З АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ДОВКІЛЕВОГО ПРАВА

Комітет підготував **методичні рекомендації «Безоплатна приватизація землі: практичні поради для адвокатів»**.

Посібник покликаний звернути увагу адвокатів на особливості надання правової допомоги при набутті громадянами права власності на землю шляхом безоплатної приватизації.

Перегляд: cutt.ly/9leL3Qp

8 грудня відбувся **вебінар на тему «Проблеми агробізнесу в Україні: досвід Ради бізнес-омбудсмена»**. Захід організований за ініціативою Комітету спільно з РБО.

У заході взяли участь заступник Голови Комітету **Віталій Жадобін**, представники Ради бізнес-

омбудсмена — **Олена Чорна, Олена Куцай та Ірина Станіславська.**

Інспекторки РБО розповіли учасникам заходу, з якими проблемами до установи звертається агробізнес: з понад 10 000 скарг, які опрацювала Рада бізнес-омбудсмена за роки своєї роботи, 1145 надійшли саме від агробізнесу.

КОМІТЕТ З БУДІВЕЛЬНОГО ПРАВА

За період листопад — січень відбулося 2 засідання Комітету, на яких було обговорено діяльність у 2021 році та плани роботи на 2022 рік, серед яких:

узагальнення судової практики за 2021 рік у сфері будівельного права, проведення тематичних заходів з нагальних питань будівництва, а також налагодження співпраці з адвокатами регіонів, що займаються будівельним правом.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Голова Комітету Віталій Місяць дав інтерв'ю для інтернет-видання «Закон і Бізнес».

«Адвокатська професія — це не тільки про бізнес чи заробляння грошей».

В умовах постійних реформ громадянське суспільство виконує низку важливих функцій. Водночас його діяльність потребує професійного супроводу правників. Про особливості такої співпраці «ЗіБ» поспілкувався з Головою Комітету з питань взаємодії з громадянським суспільством Національної асоціації адвокатів України Віталієм МІСЯЦЕМ.

Статтю опубліковано на сайті «ЗіБ» та на сайті НААУ.

КОМІТЕТ З ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА

24 грудня відбулося онлайн-засідання Комітету у новому складі. Голова Комітету Андрій Лук'яненко привітав нових членів Ради Комітету та розповів про діяльності Комітету.

У січні 2022 року членами Ради Комітету було опрацьовано проєкт постанови Міністерства інфраструктури України до постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту» від 18 лютого 1997 року № 176.

5 січня на засіданні Комітету було прийнято рішення про направлення до Міністерства позиції НААУ, у якій зазначити, що цей проєкт необхідно зняти з розгляду, оскільки пропоновані зміни розширюють тлумачення статті 36 Закону України «Про автомобільний транспорт», а без внесення відповідних змін неможливо вносити зміни в постанову КМУ № 176.

Також Комітетом було розглянуто листи від Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності щодо законопроєктів № 6439 та № 6442. Зазначені законопроєкти були обговорені під час засідань Комітету **14 та 21 січня**. За результатами опрацювання Комітет підготував свої зауваження та пропозиції та передав на розгляд Голові НААУ, РАУ.

КОМІТЕТ З ТРУДОВОГО ПРАВА

Комітет підготував Методичні рекомендації для адвокатів «Розірвання трудових договорів (контрактів): стратегія захисту».

У Методичних рекомендаціях проаналізовано можливі алгоритми дій адвоката у справах про розірвання трудових договорів (контрактів) за різними правовими підставами. Використовуючи методичний матеріал, адвокати зможуть ефективніше будувати стратегії захисту в цій категорії справ і забезпечувати захист прав та законних інтересів своїх клієнтів. Наведені у посібнику позиції Верховного Суду допоможуть адвокатам

оперативніше реагувати на всі тонкощі справ про розірвання трудових договорів (контрактів).

Посилання на посібник: inlnk.ru/84PmKo

28 грудня відбулося засідання Комітету. Голова Комітету **Вікторія Поліщук** подякувала колегам за активну роботу у 2021 році та вручила нагороди від Голови НААУ, РАУ за їх активне сприяння розвитку і зміцненню адвокатури України, сумлінну працю та професіоналізм з нагоди святкування Дня адвокатури України.

Нагороди отримали: **Максим Панченко, Ярослав Мельник, Наталія Кайда, Людмила Зверєва, Іван Яцкевич, Дмитро Навроцький та Ганна Лисенко**. Також членами Ради Комітету були обговорені плани діяльності Комітету на 2022 рік.

КОМІТЕТ З ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

23 грудня у НААУ з ініціативи Комітету у співпраці з Асоціацією розвитку суддівського самоврядування України (АРССУ) відбувся круглий стіл на тему «Ефективний судовий захист корпоративних прав та інтересів учасників юридичних осіб залежно від їх виду (товариство, приватне підприємство, фермерське господарство, кооператив тощо). Актуальна судова практика та законодавчі зміни».

Захід був проведений з метою обговорення актуальних питань та особливостей судового захисту корпоративних прав та інтересів учасників юридичних осіб залежно від їх організаційно-правових форм. Так, учасники обговорили питання, що стосуються законопроєктів, якими змінюються види і форми

юридичних осіб в Україні, їхній зміст та наслідки їх прийняття; перспектив захисту корпоративних прав в умовах реформування системи юридичних осіб; способів захисту корпоративних прав учасників ТОВ; спорів щодо функціонування фермерських господарств тощо.

КОМІТЕТ З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

24 грудня голова Комітету Юрій Бауман поділився своїми міркуваннями для телеканалу Україна щодо ідеї Міністерства оборони України залучати жінок до можливої служби в ЗСУ.

Перегляд відео за посиланням: cutt.ly/VIBPjxL

МОЛОДІЖНИЙ КОМІТЕТ НААУ — UNBA NEXTGEN

Підписникам Молодіжного комітету NextGen надано знижку на навчальні курси Academy of European Law (ERA).

Таку можливість надано у межах підписання угоди про співпрацю Академії європейського права

(ERA) з Європейською асоціацією молодих юристів (EYBA), членами останньої є Молодіжний комітет НААУ.

Детальніше про можливість: cutt.ly/Yle37QP

3 грудня UNBA NextGen у Рівненській області долучився до участі у Всеукраїнській арт-акції «Червоний пісок», що відбулася у рамках Міжнародної кампанії «16 днів проти насильства» у місті Рівне.

Організатори акції мали на меті привернути увагу суспільства до проблеми насильства у всьому світі.

Учасникам акції запропонували засипати червоним піском тріщини на асфальті. Пісок став метафоричним символом насильства, а тріщини — суттю цієї проблеми, яку більшість замовчує.

4 грудня у Міжнародний день задоволення подарунків та написання листів Діду Морозу актив регіонального представництва у Дніпропетровській області

організував екскурсійну програму «**Мандруючи вулицями історичного Дніпра**».

Завдяки висококваліфікованому сертифікованому екскурсоводу Олесі Логашовій адвокати мали змогу зануритися у такі історичні глибини, що моментами сучасне середовище здавалося чиєюсь сміливою мрією!

5 грудня члени регіонального представництва у Сумській області вперше провели **гру «МАФІЯ»**.

Завдяки досвіду інших регіоналів командна гра надала можливість представникам юридичної спільноти міста не лише провести час із захопленням, а й перевірити свої інтуїцію, вміння працювати в команді, аналізувати інших гравців та переконувати у своїй правоті.

10 грудня адвокати та активні члени регіонального представництва у Дніпропетровській області провели у 2021 році засідання та майстер-клас з нейрографіки.

Серед учасників: Алевтина Башкеєва, Ілона Дитятковська, Анна Цуркан, Олена Карпенко, Анна Ян-

ковська, Роман Ажмяков, Леся Яблокова, Катерина Ткаченко, Олександра Владимірова, Інна Павленко, Денис Шашликов і Дмитро Кобеляцький.

16 грудня перед Днем святого Миколая Чудотворця митрополит Херсонський і Таврійський Іоанн спільно з головою Ради адвокатів Херсонської області **Інною Мокіною**, регіональним представником UNBA NextGen **Юлією Сергет** відвідали Херсонський обласний дитячий будинок.

17 та 20 грудня учасники регіонального представництва у Дніпропетровській області привітали дітей із Днем святого Миколая в комунальних закладах соціального захисту «Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Довіра» і «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Барвінок» Дніпровської міської ради.

17 грудня регіональним представництвом у Херсонській області спільно з Радою адвокатів Херсонської області проведено турнір з боулінгу серед адвокатів.

Команди переможців було нагороджено кубками та медалями за 1, 2 і 3 місця.

Кожному учаснику турніру вручено грамоту за активну участь у Networking.

24 грудня відбувся **фінал судових дебатів** серед студентів від регіонального представника у Миколаївській області. Турнір проводився в 2 етапи: *письмова частина* — яка полягала в поданні командами студентів правової позиції за наданою фабулою кримінальної справи; *фінал турніру* — полягав в участі команд-фіналістів в організованому імітованому судовому засіданні, яке відбулося в Центральному районному суді м. Миколаєва.

Студентам надана була фабула з кримінального права щодо кваліфікації дій ч. 2 ст. 355 КК України. Проте у судовому засіданні організаційний комітет ввів ще «певні нюанси» справи, з якими учасники судового процесу повинні були зорієнтуватися вже по факту розгляду справи.

24 грудня активні учасники регіонального представництва у Запорізькій області спільно з Радою адвокатів та КДКА регіону привітали ветеранів адвокатури з професійним та прийдешніми новорічними святами.

Також представництва UNBA NextGen організують онлайн-вебінари підвищення кваліфікації для адвокатів свого регіону та всієї країни. Зокрема, за грудень, листопад 2021 року — січень 2022 року було проведено 7 вебінарів.

Відеозаписи вебінарів можна переглянути на Youtube-каналі UNBA NextGen: cutt.ly/FnEhhOV.

КОМІТЕТ З ГУМАНІТАРНИХ ПИТАНЬ І ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ

15 грудня під час проведення засідання Ради адвокатів України було презентовано виставку живопису «Паралелі життя», автором якої є адвокат і художник з міста Черкаси Микола Алексєнко.

Виставка живопису у рамках проєкту Advocacy Art відбулася під патронатом Голови НААУ, РАУ Лідії Ізовітової. Організаторами проведення виступили Центр досліджень адвокатури і права та Комітет з гуманітарних питань і творчих ініціатив НААУ.

Деталі: inlnk.ru/680m6l

15 грудня НААУ за сприяння Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки організовано театральну виставу «Гран-прі» з нагоди святкування 9-ї річниці створення Національної асоціації адвокатів України та Дня адвокатури України.

Виставу організовано за творами Олега Маковія «Гран-прі» та Анатолія Богачова «Зуб».

Актори: Павло Баранцев, Владислав Білоцький, Світлана Богайчук, Віктор Вовченко, Віктор Володимирський, Юлія Газізова, Яна Пазиняк, Ірина Плискань, Катерина Раєвська, Юрій Романюк, Катерина Шумейко, Костянтин Удовенко.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИВАТИЗАЦІЇ

Голова Комітету Олександр Задорожний дав інтерв'ю для інтернет-видання «Закон і Бізнес».

«Приватизація — це не розпродаж і не сейл».

Нині питання інвестицій, приватизації й оренди державного майна є особливо актуальними для адвокатури. Що варто робити державі, аби бути в цих процесах більш ефективною та нарешті зрушити їх з мертвої точки? На що слід звертати особливу увагу захисникам, котрі працюють у цій галузі, аби не припуститися помилок? Про це й не тільки «ЗіБ» спілкувався з очільником Комітету з питань інвестиційної діяльності та приватизації, що діє у складі Національної асоціації адвокатів України, Олександром ЗАДОРЖНИМ.

Статтю опубліковано на сайтах «ЗіБ» та НААУ.

25 січня відбулося засідання Комітету. Під час засідання члени ради Комітету запропонували проведення заходів у сфері інвестиційної діяльності та приватизації. За результатами обговорення був затверджений план діяльності Комітету на 2022 рік.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ

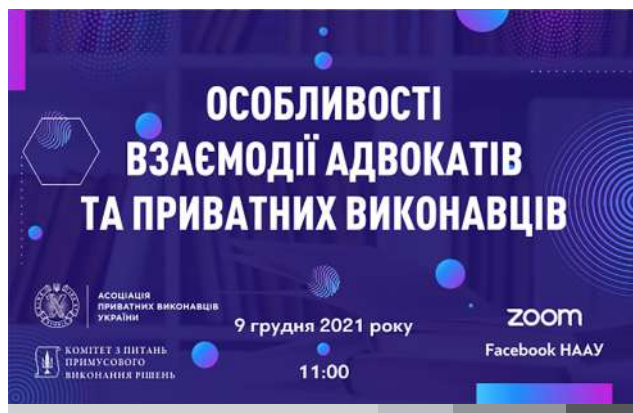
9 грудня у НААУ з ініціативи Комітету та у співпраці з Асоціацією приватних виконавців України (АВПУ) відбувся круглий стіл на тему «Особливості взаємодії адвокатів та приватних виконавців».

Під час заходу спікери обговорили: особливості взаємодії адвоката та приватного виконавця, актуальні питання представництва адвокатом інтересів приватного виконавця у дисциплінарному провадженні,

а також проблематику нормативно-правового регулювання направлення адвокатського запиту приватному виконавцю.

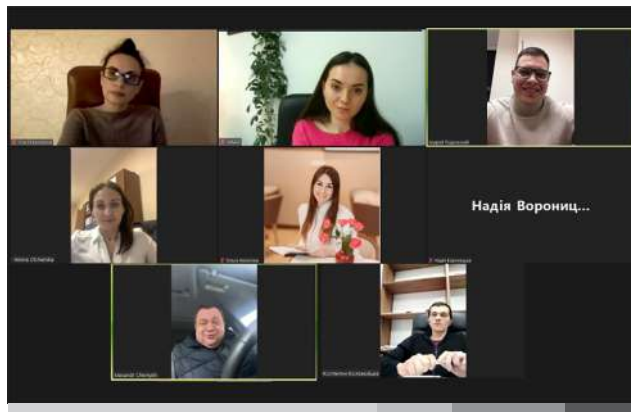
28 грудня відбулося перше засідання Комітету у новому складі. Під час засідання було обговорено результати проведеного раніше заходу на тему «Особливості взаємодії адвокатів та приватних виконавців», а також обговорено план діяльності Комітету на наступний рік.

17 січня у НААУ відбулося засідання Комітету за участю представників секретаріату АПВУ.

Під час засідання учасниками було розглянуто питання щодо конкуренції правових норм двох законів, а саме: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і «Про виконавче провадження» при направленні адвокатських запитів до приватних виконавців.

За результатами обговорення, з урахуванням правової позиції представників АПВУ, профільним Комітетом НААУ було прийнято рішення про направлення до Ради адвокатів України листа з проханням посприяти вжиттю заходів щодо недопущення порушень прав адвокатів та внесення змін до статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»

і частини 4 статті 16 Закону України «Про виконавче провадження».

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

24 грудня розпорядженням Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України № 202 було створено Комітет з питань правового регулювання органів місцевого самоврядування, Головою якого призначено адвоката **Віру Козіну**.

До складу Комітету увійшли: Анастасія Сербіна (заступник Голови Комітету), Сергій Шевель (секретар Комітету), члени Ради Комітету Юлія Бодашевська, Марина Ковтун, Ольга Лебединська, Регіна Харченко, Світлана Щелкунова-Гончарська.

Метою діяльності Комітету є сприяння вдосконаленню законодавства та формування єдиної правозастосовчої практики у сфері місцевого самоврядування; забезпечення ефективного представництва й захисту прав і законних інтересів осіб, які потребують послуг муніципалітетів і депутатів місцевих рад; підвищення практичного досвіду адвокатів у сфері муніципального

права й узагальнення судової практики у спорах, пов'язаних із розпорядженням та управлінням майном комунальної власності, тощо.

СПІВПРАЦЯ КОМІТЕТІВ

1 грудня у зв'язку із запровадженням більш жорстких обмежувальних заходів, пов'язаних з поширенням хвороби COVID-19, у НААУ за ініціативою Комітету з міжнародного права, Комітету захисту прав людини та Комітету з медичного і фармацевтичного права та біоетики відбувся круглий стіл на тему «**Право людини (не) бути вакцинованою**».

Під час заходу обговорювали такі питання:

- право та обов'язок на вакцинацію;
- баланс приватного і публічного інтересів при вакцинопрофілактиці;
- право на таємницю про стан здоров'я в умовах COVID-19: межі права;
- міжнародні стандарти та практика Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я та прав людини;
- конституційність локдауну та інших обмежень: приклад Іспанії.

Завершуючи захід, його учасники погодилися з тим, що на сьогодні в Україні щеплення від COVID-19 не є обов'язковими. Тобто людина може обирати, вакцинуватися їй чи ні. Якщо ж вона обрала не вакцинуватися — це її право, яке гарантує держава. Але в такому випадку людина має погодитися з певними обмеженнями.

Деталі обговорення: cutt.ly/Xle8pRy

5 січня відбулось перше установче засідання Комітету. Під час засідання членами Ради Комітету було обговорено плани діяльності на 2022 рік.

6 грудня у НААУ за ініціативою Комітету з питань інвестиційної діяльності та приватизації та у співпраці з Комітетом з будівельного права відбувся круглий стіл на тему «Захист прав та інтересів інвесторів у процесі будівництва».

«Сьогодні механізми фінансування житлового будівництва є предметом обговорення серед вітчизняних учених і практиків. Однак актуальним залишається питання вибору найменш ризикового механізму залучення інвестицій для фінансування будівництва з огляду на сучасні особливості його прояву», — зазначив Голова Комітету з питань інвестиційної діяльності та приватизації Олександр Задорожний.

У межах заходу обговорювалися правові підстави перевірки на добросовісність забудовника, встановлення договірних відносин із забудовником: ризикові умови договору.

Також ішлося про участь корпоративного інвестиційного фонду в інвестуванні будівництва, правові особливості введення в експлуатацію новобудови, можливі способи вирішення конфліктних ситуацій з недобудованими будинками.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА БЕЗОПЛАТНЕ ПАРКУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Дмитро Майстро,
адвокат,
партнер
ЮК «Майстро і Беженар»

Дмитро Луц,
К. ю. н.,
науковий консультант
ЮК «Майстро і Беженар»

В Україні щороку зростає кількість осіб з інвалідністю. Станом на перше січня 2021 року в нашій державі налічувалося 2 мільйони 703 тисячі людей з інвалідністю, соціальний захист яких є складовою діяльності держави щодо забезпечення їх правами і можливостями нарівні з іншими громадянами. Він полягає у наданні пільг, однією з яких є право на безоплатне паркування і зберігання транспортних засобів.

Діяльність держави щодо осіб з інвалідністю — у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов з метою забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті. Разом з цим останнім часом стали частими випадки накладання штрафів на таких осіб інспекторами з паркування через доволі неоднозначне трактування деяких положень законодавства.

Отже, спробуємо розібратися з цим питанням у нашому матеріалі.

ХТО ТАКІ ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ?

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»¹ **особою з інвалідністю** є особа зі стійким розладом

функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист.

ХТО МАЄ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНЕ ПАРКУВАННЯ І ЗБЕРІГАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ?

Зосереджуємо увагу на тому, що починаючи з 31 січня 2018 року пільги на безоплатне паркування і зберігання транспортних засобів поширені на всіх осіб з інвалідністю, а не тільки на осіб з ураженням опорно-рухового апарату.

Реалізувати зазначене право можуть:

— водії з інвалідністю;

¹ Далі за текстом — Закон.

— водії, які перевозять осіб з інвалідністю на транспортних засобах, що належать фізичним особам;

— водії, які перевозять осіб з інвалідністю на транспортних засобах, що належать підприємствам, установам, організаціям, які здійснюють діяльність у сфері соціального захисту населення, та громадським об'єднанням осіб з інвалідністю.

ЯКА ПРОЦЕДУРА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНЕ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ?

Безоплатне паркування здійснюється шляхом розташування транспортного засобу на місці для безоплатного паркування з урахуванням дорожніх знаків та дорожньої розмітки, а також з дотриманням Правил паркування транспортних засобів, затверджених постановою Кабінетом Міністрів України від 03.12.2009 № 1342, і Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306.

Згідно з діючим законодавством власники спеціально обладнаних чи відведених майданчиків для паркування забезпечують виділення та облаштування в межах майданчиків місць для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю.

Кількість місць, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, має становити **не менше 10 відсотків загальної кількості місць** на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування, але не менше одного місця з позначенням таких місць відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою.

Якщо власники спеціально обладнаних чи відведених майданчиків для паркування не забезпечили виділення та облаштування місць, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, такими місцями на відповідних майданчиках вважаються місця, на яких розміщені транспортні засоби, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю.

На практиці трапляються ситуації, коли особи, які мають право на безоплатне паркування, не маючи можливості припаркувати транспортний засіб на відведених для таких осіб місцях, залишають авто-

мобілі в інших місцях, які відведені для паркування, не сплачуючи за це кошти. Інспектори з паркування, у свою чергу, виносять постанови про притягнення їх до адміністративної відповідальності за порушення правил паркування (неоплату парковки). Аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що при дотриманні водієм всіх правил (зокрема, щодо розміщення розпізнавального знака на авто) суди скасовують постанови про накладення адміністративного стягнення. Як приклад наведемо постанову Третього апеляційного адміністративного суду у справі № 199/4461/21 від 20 жовтня 2021 року, в якій суд, залишаючи без задоволення Апеляційну скаргу Інспекції з питань контролю за паркуванням Дніпровської міської ради, зауважив, що «вимагати оплати за паркування від особи з інвалідністю, яка в силу різних обставин припаркувала автомобіль не на спеціально відведеному місці, не видається справедливим та не відповідає суті пільги, встановленої законом для цієї категорії громадян».

ЧИ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ РОЗМІЩЕННЯ РОЗПІЗНАВАЛЬНОГО ЗНАКА «ВОДІЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ»?

У ст. 30 Закону зазначається, що «водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, у тому числі на транспортних засобах, що належать підприємствам, установам, організаціям, які здійснюють діяльність у сфері соціального захисту населення, та громадським об'єднанням осіб з інвалідністю, мають право на встановлення на транспортному засобі розпізнавального знака «Водій з інвалідністю» та під час перевезення осіб з інвалідністю користуються всіма перевагами, що надаються водіям з інвалідністю». Звертаємо увагу на те, що у Законі говориться **про право, а не про відповідний обов'язок**.

У постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільг водіям з інвалідністю, водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у тому числі транспортними засобами, що належать громадським організаціям осіб з інвалідністю, підприємствам, установам, організаціям, які провадять діяльність у сфері соціального захисту населення, на безоплатне паркування і зберігання транспортних засобів» ідеться про необхідність розміщення розпізнавального знака «Водій з інвалідністю» в лівому нижньому куті лобового скла транспортного засобу.

Натомість у постанові Кабінету Міністрів України «Про правила дорожнього руху» ідеться про те, що «знак «Водій з інвалідністю» розміщується спереду і ззаду на механічних транспортних засобах, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять пасажирів з інвалідністю».

Отже, **можемо констатувати факт неузгодженості нормативно-правових актів між собою.**

Слідуючи п. 2.9 постанови Кабінету Міністрів України «Про правила дорожнього руху», водієві забороняється користуватися розпізнавальним знаком «Водій з інвалідністю» за відсутності у водія чи пасажирів документів, що підтверджують інвалідність (крім водіїв з явними ознаками інвалідності або водіїв, які перевозять пасажирів з явними ознаками інвалідності).

Аналіз судової практики дає підстави говорити про те, що суди по-різному трактують норми щодо необхідності розміщення розпізнавального знака при реалізації прав на паркування.

Так, постановою Третього апеляційного адміністративного суду у справі від 06.10.2021 № 932/3311/2106 залишено без задоволення апеляційну скаргу Інспекції з питань контролю за паркуванням Дніпровської міської ради. Апеляційна скарга обґрунтовувалася тим, що чинним законодавством передбачено надання пільг, зокрема, водіям з інвалідністю щодо здійснення безоплатного паркування шляхом розташування транспортного засобу на місці для безоплатного паркування з урахуванням дорожніх знаків та дорожньої розмітки за умови розміщення в лівому нижньому куті лобового скла транспортного засобу розпізнавального знака «Водій з інвалідністю». Оскільки на транспортному засобі позивача, розміщеному на майданчику для платного паркування, був відсутній такий розпізнавальний знак, тому отримання останнім послуг з паркування повинно, на думку інспекції з паркування, бути сплачено на загальних підставах.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції з тим, що «місць для безоплатного паркування є (повинно бути) 10% від загальної кількості місць, згідно норм законодавства, які можуть бути зайняті іншим водієм як з інвалідністю, так і іншим водієм, який особою з інвалідністю, чи його пасажир, не являються, а тому колегія суддів погоджується з тим, що не видається справедливим прийняття відповідачем оскарженого рішення, з урахуванням норм ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України».

Кардинально протилежною є постанова Третього апеляційного адміністративного суду у справі від 14.09.2021 № 183/2383/21, у якій «Колегія суддів апеляційної інстанції погоджується з висновком суду першої інстанції, що та обставина, що при зверненні до суду позивачем була надана копія посвідчення інваліда 2 групи, не спростовує його вини у вчиненні адміністративних правопорушень та висновку про неправомірність дій відповідача 1». Суд дійшов висновку, що «у разі не дотримання вказаних вимог, а саме розташування транспортного засобу за відсутності на ньому розпізнавального знаку «Водій з інвалідністю», отримання послуг з паркування на майданчику для платного паркування повинно бути сплачено на загальних підставах».

У ЧОМУ СУТЬ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНЕ ЗБЕРІГАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ?

Одразу обумовимо, що це право не можна отождествити із правом на безоплатне паркування транспортних засобів. Суть права на безоплатне зберігання полягає у тому, що органи місцевого самоврядування мають з урахуванням потреби встановлювати кількість місць для безоплатного зберігання транспортних засобів водіїв та організацій на всіх автостоянках незалежно від форми власності, що є суб'єктами господарської діяльності або належать зазначеним суб'єктам, які надають послуги із зберігання транспортних засобів, що належать громадянам (крім автостоянок — гаражних кооперативів), і охороняються, визначаючи обсяг видатків місцевого бюджету на відповідний рік, необхідний для облаштування місць для безоплатного зберігання транспортних засобів, та передбачаючи компенсаційні виплати власникам автостоянок. Детальний порядок реалізації цього права передбачений у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільг водіям з інвалідністю, водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у тому числі транспортними засобами, що належать громадським організаціям осіб з інвалідністю, підприємствам, установам, організаціям, які провадять діяльність у сфері соціального захисту населення, на безоплатне паркування і зберігання транспортних засобів». Разом із цим мусимо констатувати, що далеко не всі місцеві ради передбачають кошти у бюджетах для реалізації відповідного права, що, на наше переконання, є недопустимим. Адже подібними діями фактично

органами місцевого самоврядування звужуються права громадян.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що перелік осіб, які мають право на безоплатне паркування та зберігання транспортних засобів, є доволі широким та не обмежується виключно безпосередньо водіями, які є особами з інвалідністю. Водії з інвалідністю, водії, які перевозять осіб з інвалідністю на транспортних засобах, що належать фізичним особам, та водії, які перевозять осіб з інвалідністю на транспортних засобах, що належать підприємствам, установам, організаціям, які здійснюють діяльність у сфері соціального захисту населення, та громадським об'єднанням осіб з інвалідністю, мають право безкоштовно розміщувати транспортні засоби на спеціально відведених та позначених місцях, а в разі їх зайняття — на інших відведених

для паркування місцях при дотриманні вимог щодо розміщення відповідного знака «Водій з інвалідністю» в лівому нижньому куті лобового скла транспортного засобу. *Реалізуючи право на безоплатну парковку, радимо залишати цей знак у встановленому законодавством місці для того, аби була можливість ідентифікувати автомобіль, водій якого має право на паркування у цьому місці. Окрім цього, необхідно мати при собі документ, який підтвердить правомірність паркування.*

Також не слід ототожнювати право на безоплатне паркування транспортних засобів із правом на безоплатне зберігання транспортних засобів. Адже в першому випадку йдеться про короткострокове перебування транспортного засобу у відведеному місці, а в другому — про довгострокове із необхідністю компенсацій із місцевого бюджету.

ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Семен Ханін, адвокат, керуючий партнер юридичної компанії «АМБЕР»,
к. е. н., Заслужений юрист України

*Сучасна Україна декларує ту форму державної організації, де всі однаковою мірою рівні перед законом. Це дає підстави розраховувати на безперерйне дотримання принципу верховенства права кожній особі, зокрема, в частині захисту гарантованих Конституцією прав. Так, ст. 30 Конституції України кожному **гарантується недоторканність житла** та не допускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Але чи завжди дотримується така норма Основного закону?*

Сьогодні правоохоронні органи все частіше здійснюють невідкладні обшуки, що вже стає усталеною практикою. Тож для кращого розуміння процедури проведення обшуку пропонуємо здійснити детальний аналіз ст. 233 Кримінального процесуального кодексу України¹.

Стаття 233 КПК має назву — «**Проникнення до житла чи іншого володіння особи**». Тобто мова йде саме про проникнення, а не щось інше. Визначимо термін «проникнення». Так, зі ст. 13 КПК вбачається, що «не допускається **проникнення** до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них **огляду** чи **обшуку** інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених цим Кодексом».

Тобто КПК розділяє проникнення, огляд і обшук як три різні слідчі дії. Тому і глава 20 КПК «Слідчі (розшукові) дії» описує їх окремо — ст. 233 «Проникнення до житла чи іншого володіння особи», ст. 234 «Обшук», ст. 237 «Огляд». Термін «проникнення» також згадується в ст. 267 КПК «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи», надаючи право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом **таємного проникнення** в них, у тому числі з використанням технічних засобів. Термін «**проникнення**» також використовується у Кримінальному кодексі України², наприклад

у ст. 162 «Порушення недоторканності житла», ст. 185 «Крадіжка», ст. 186 «Грабіж», ст. 187 «Розбій», ст. 289 «Незаконне заволодіння транспортним засобом» (у статтях 152, 153, 155 мається на увазі дещо інше проникнення). Термін «проникнення» трактується в постанові Великої Палати Верховного Суду у справі № 569/1111/16-к, провадження № 13-14к18:

«40. Як правильно зазначається в постанові ВСУ від 15 листопада 2012 року в справі № 5-15к12в, при здійсненні такої правової оцінки необхідно виділяти фізичний та юридичний критерії розуміння поняття «проникнення». Зокрема, для визначення фізичного критерію підлягає встановленню: 1) факт входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища); 2) час, спосіб, місце та обставини входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища) з урахуванням режиму доступу до нього та до майна, яким бажає заволодіти особа.

41. Для з'ясування юридичного критерію слід встановлювати: 1) незаконність входження (потрапляння) в приміщення (житло, інше приміщення чи сховище) або перебування в ньому, що обумовлюється відсутністю в особи права на перебування там, де знаходиться майно, яким вона бажає незаконно заволодіти; 2) мету,

¹ Далі за текстом — КПК.

² Далі за текстом — КК.

яку досягає особа, вчиняючи обрані дії, усвідомлення нею характеру вчиненого суспільно небезпечного діяння, зокрема й факту незаконного входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища) чи перебування в ньому, передбачення наслідків вчиненого діяння.»

Таким чином, **проникненням є входження (потрапляння) в приміщення (житло, інше приміщення чи сховище).**

Звернемося до ч. 1 ст. 233 КПК — ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених частиною третьою цієї статті.

Тобто згідно з ч. 1 ст. 233 КПК, якою б метою не керувалася людина, доброю чи злою (подарувати мільйон чи випити водички), установлюється **три випадки, коли можливо проникнути** (увійти, потрапити):

- 1) за добровільною згодою власника житла;
- 2) на підставі ухвали слідчого судді;
- 3) у випадках, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК.

Тобто ч. 3 ст. 233 надає тільки дозвіл на проникнення (входження, потрапляння) до житла, і ні на що інше. Зрозуміло, що працівник правоохоронного органу (наприклад, у випадках, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК), законно проникнувши в житло (перебуваючи у приміщенні з обмеженим доступом), має ті ж самі права, що й на території, в приміщенні з вільним доступом. Але його права не розширюються, і слідчі дії (дії), на які потрібна ухвала слідчого судді, так само потребують такої ухвали, як, наприклад, обшук.

Так, ч. 2 ст. 233 визначає, що розуміється під житлом та іншим володінням особи. Перейдемо до ч. 3 ст. 233. Перше речення: «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді **увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення**». Тобто в цих невідкладних випадках слідчий (дізнавач, прокурор) може увійти (проникнути) до житла та скористатися усіма своїми правами, які в нього є на загально-доступній території, наприклад затримати особу в порядку ст. 208 КПК.

Друге речення ч. 3 ст. 233 КПК: «У такому разі прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку». У цьому реченні безпосередньо вказується, що після проникнення, можливого затримання або інших дій, які не потребують ухвали слідчого судді, прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором звертаються з клопотанням про проведення обшуку. **Не проводять обшук після проникнення, а саме звертаються за ухвалою слідчого судді.**

Якщо замислитися над змістом ч. 3 ст. 233 КПК, то такий висновок стане зрозумілим і з духу норми. Після проникнення до житла правоохоронець, зрозуміло, нівелює невідкладність такого проникнення. Якщо проникнення було викликано врятуванням життя людей та майна, то він першим ділом рятує людей та майно. Якщо проникнення було викликано безпосереднім переслідуванням осіб, то він першим ділом затримує їх. Після чого невідкладність зникає і за погодженням з прокурором, прокурор (слідчий, дізнавач) невідкладно звертається до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку.

Третє речення ч. 3 ст. 233 КПК: «Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді». І знову законодавець звертає увагу, що слідчий **суддя тільки розглядає клопотання про дозвіл на обшук** згідно з вимогами ст. 234, крім іншого, перевіряючи підстави для проникнення до житла без ухвали слідчого судді. Більш того, дуже важливо: ст. 234 ані слова не каже про можливий обшук без ухвали слідчого судді та подальшу легалізацію такого обшуку. Частина 2 ст. 234 вказує, що «Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді <...>». Та і не зовсім зрозуміло, як можливо проводити обшук та заповнювати протокол обшуку, коли це ще не обшук, та й, можливо, ніколи ним не стане. Якщо б законодавець мав на меті інше, то ч. 3 ст. 233 КПК виглядала би так: «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді **увійти (проникнути) та обшукати** житло чи інше володіння особи лише у невідкладних випадках <...>».

Четверте (останнє) речення ч. 3 ст. 233 КПК: «Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого,

дізнавача про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому ст. 255 цього Кодексу». Найбільш суперечливе речення, трактування якого неможливо без детального розбору всієї ст. 233 КПК, що було зроблено вище. У цьому реченні вказано на порядок дій, якщо прокурор відмовиться погодити клопотання або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук. Докази, отримані внаслідок обшуку, що відбувся, є недопустимими, а інформація знищується в порядку ст. 255 КПК. Але тут іде мова (як випливає з норм КПК) лише про обшук, який можливо **законно** зробити без ухвали слідчого судді. Такі випадки є. Прокурор, слідчий, дізнавач після проникнення до житла згідно з ч. 3 ст. 233 може затримати особу в порядку ст. 208 КПК. А ч. 3 ст. 208 КПК дає право на обшук затриманої особи без ухвали слідчого судді. Але тільки затриманої особи!

Хочу також зазначити, що ч. 3 ст. 214 КПК «Початок досудового розслідування» надає право у невідкладних випадках до внесення відомостей в ЄРДР на огляд місця події. Але огляд житла та іншого володіння особи без ухвали слідчого судді, зрозуміло, не обшук.

Законність проведення огляду житла без рішення суду до початку досудового розслідування була предметом розгляду ЄСПЛ, зокрема, у справі «Мастепан проти Російської Федерації» (Mastepan v. Russia), скарга № 3708/03, §§ 37—46, ECHR 2010. ЄСПЛ зазначив, що проведення у ході огляду місця події огляду житла є втручанням у право на повагу до житла. Вказане право є дотриманим у випадку його здійснення «згідно із законом» (що має основу у національному законодавстві України), відповідно до мети, визначеної п. 2 ст. 8 Конвенції, та якщо воно є «необхідним у демократичному суспільстві». ЄСПЛ зазначив, що цілями втручання у право на повагу до житла у цій справі були огляд місця події, виявлення слідів злочину та інших речових доказів, що могли мати значення для розслідування кримінальної справи. Таке втручання, безсумнівно, здійснювалося з метою «запобігання злочинам», а тому відповідає цілям, визначеним у п. 2 ст. 8 Конвенції. **Але ж знову, огляд не обшук.**

Більш загальна норма Конституції — ст. 30 каже: «У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням

життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, **встановлений законом**, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку». У цьому випадку якраз КПК і є тим законом, який установлює порядок проникнення в невідкладних випадках до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду та обшуку. Тобто ця загальна норма Конституції лише допускає можливість проникнення, огляду та обшуку іншим способом (наприклад, без ухвали слідчого судді), але не дає такої можливості, відсилаючи до КПК.

Слід також зазначити, що усі **юридичні колізії тлумачаться на користь особи**. Це впливає, по-перше, з практики ЄСПЛ. Так, ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» (заяви № 23759/03 та № 37943/06, п. 50—56) зазначив, зокрема, «що верховенство права, один із основоположних принципів демократичного суспільства, притаманний усім статтям Конвенції; відсутність в національному законодавстві необхідної чіткості та точності, які передбачали можливість різного тлумачення <...>, порушує вимогу «якості закону», передбачену Конвенцією». Крім того, п. 6 ст. 9 КПК каже: «У випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені частиною першою статті 7 цього Кодексу». Підпункт 10 п. 1 ст. 7 КПК каже, що кримінальне провадження повинне відповідати таким засадам, як: «**презумпція невинуватості та забезпечення доведеної вини**». Визначення презумпції в КПК міститься в ст. 17 КПК.

Отже, здійснивши детальний аналіз кримінально-процесуальної норми ч. 3 ст. 233 КПК України, доходимо наступного висновку: проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді дає можливість проведення **лише тих слідчих (розшукових) дій, що також не потребують ухвали слідчого судді**.

Відтак, законність перебування працівника правоохоронного органу на території житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді не є підставою для «легалізації» проведення ним слідчих (розшукових) дій, можливих виключно за її наявності.

ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТКИ МАЙНА БОРЖНИКА У СПІЛЬНОМУ МАЙНІ ПОДРУЖЖЯ ДЛЯ СТЯГНЕННЯ СУМИ БОРГУ ЗА ДОГОВОРОМ ПОЗИКИ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Ольга Розгон, к. ю. н., доцент

Доволі часто у практиці відбувається поділ спільного майна подружжя, яке уклало шлюб до набрання чинності Сімейним кодексом України¹ та, відповідно, набуло майно за час шлюбу. При цьому розірвання шлюбу відбулося вже у сучасний період, коли діяли і СК, і Цивільний кодекс України². Чим слід керуватися для визначення часток у спільному майні подружжя, якщо в одного з подружжя виник борг через несплату грошових коштів за договором позики?

МАЙНО, ЯКЕ НАЛЕЖИТЬ ДО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав самостійного заробітку (доходу) із поважної причини (ст. 60 СК):

- навчання;
- ведення домашнього господарства;
- догляд за дітьми;
- хвороба тощо.

Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

У справі № 6-843цс17 від 24.05.2017 Верховний Суд України надав висновок, що «конструкція норми ст. 60 СК свідчить про презумпцію спільності права власності подружжя на майно, яке *набуто ними за час шлюбу*. Разом із тим зазначена презумпція може бути спро-

стована й один із подружжя може оспорювати поширення правового режиму спільного сумісного майна на певний об'єкт, у тому числі в судовому порядку. Тягар доказування обставин, необхідних для спростування презумпції, покладається на того з подружжя, який її спростовує».

Тобто обов'язок спростування презумпції покладається на того з подружжя, який заперечує факт наявності спільного майна. Також ця сторона доводить, що майно придбане за час шлюбу за спільні кошти подружжя (презумпція).

Статус спільної сумісної власності визначається такими чинниками, як час набуття майна і кошти, за які таке майно було набуто (джерело набуття).

У разі придбання майна хоча й у період шлюбу, але за особисті кошти одного з подружжя, це майно не може вважатися об'єктом спільної сумісної власності подружжя, а є особистою приватною власністю того з подружжя, за *особисті кошти* якого воно придбане.

¹ Далі за текстом — СК.

² Далі за текстом — ЦК.

Тому сам по собі факт придбання спірного майна в період шлюбу не є безумовною підставою для віднесення такого майна до об'єктів права спільної сумісної власності подружжя.

Виходячи з цього, мають бути надані належні та допустимі докази для спростування презумпції спільності права власності подружжя на майно, в тому числі доведення факту придбання за особисті кошти спірного майна, що є процесуальним обов'язком одного з подружжя.

При цьому Верховний Суд України надав висновок у справі № 6-399цс17 від 05.04.2017, у якому зазначив, що «належність майна до *спільної сумісної власності подружжя* визначається не тільки фактом придбання його під час шлюбу, але і спільною участю подружжя коштами або працею в набутті майна. Застосовуючи норму ст. 60 СК і визнаючи право спільної сумісної власності подружжя на майно, суд повинен установити не тільки факт набуття майна під час шлюбу, але і той факт, що джерелом його набуття були спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя».

Тобто обов'язок суду — дослідити докази і встановити коло обставин справи у визначеному порядку.

МАЙНО, ЯКЕ НАЛЕЖИТЬ ДО ОСОБИСТОЇ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ДРУЖИНИ АБО ЧОЛОВІКА

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 57 СК *особистою приватною власністю* дружини, чоловіка є, зокрема, й майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі *договору дарування або в порядку спадкування*.

Відповідно до ч. 1 ст. 62 СК, якщо майно дружини, чоловіка за час шлюбу істотно збільшилося у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя, воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Аналіз положень ст. 57 та 62 СК дає підстави для висновку про те, що ст. 57 цього Кодексу визначає *правила віднесення майна до об'єктів особистої приватної власності* одного з подружжя, тоді як ст. 62 цього Кодексу встановлює *спеціальні умови*, з настанням яких визначені попередньою нормою об'єкти особистої приватної власності одного з подружжя можуть бути визнані за рішенням суду об'єктами спільної сумісної власності подружжя.

Для застосування передбачених ст. 62 СК правил збільшення вартості майна повинне відбуватись внаслідок спільних затрат подружжя, незалежно від інших чинників (зокрема, тенденцій загального подорожчання конкретного майна), при цьому суттєвою ознакою повинне бути істотне збільшення вартості майна як об'єкта, його якісних характеристик.

Збільшення вартості майна та істотність такого збільшення підлягає з'ясуванню шляхом порівняння на час вирішення спору вартості об'єкта до та після поліпшення; при цьому сам по собі розмір грошових затрат подружжя чи одного з них, а також визначену на час розгляду справи вартість ремонтних робіт не можна вважати тим єдиним чинником, що безумовно свідчить про істотність збільшення вартості майна як об'єкта.

Визначаючи *правовий режим спірного майна як спільної сумісної власності подружжя*, суд має враховувати, що частка в такому майні визначається відповідно до розміру фактичного внеску кожної зі сторін, у тому числі за рахунок майна, яке є особистою приватною власністю одного із подружжя, у придбанні (набутті) майна. Якщо в придбанні (будівництві) майна вкладено, крім спільних коштів, особисті приватні кошти однієї зі сторін, то частка в такому майні відповідно до розміру внеску є її власністю.

ПОДІЛ МАЙНА, ЯКЕ НАЛЕЖИТЬ ДО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

Частиною 1 ст. 61 СК визначено, що об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту.

За ст. 70 СК у разі поділу майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є *рівними*, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

При цьому при вирішенні спору про поділ майна суд може відступити від засади рівності часток подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема:

- якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї;
- ухилявся від участі в утриманні дитини (дітей);
- приховав, знищив або пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї.

Згідно з ч. 1 ст. 71 СК майно, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, ділиться між ними в натурі. Якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна, спір може бути вирішений судом. При цьому суд бере до уваги *інтереси* дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення.

За рішенням суду частка майна дружини, чоловіка може бути збільшена, якщо:

- з нею, ним проживають діти;
- непрацездатні повнолітні син, дочка;
- за умови, що розмір аліментів, які вони отримують, недостатній для забезпечення їхнього фізичного, духовного розвитку та лікування.

У ст. 73 СК наведені підстави накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Так, за зобов'язаннями одного з подружжя стягнення може бути накладене лише на його особисте майно і на частку у праві спільної сумісної власності подружжя, яка виділена йому в натурі. Стягнення може бути накладене на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в *інтересах сім'ї*, і те, що було отримане за договором, використано на її потреби.

Розглянемо випадок визначення частки майна боржника у спільному майні подружжя для стягнення суми боргу за договором позики грошових коштів на *прикладі судової практики*.

Так, у листопаді 2018 р. приватний виконавець виконавчого округу Харківської області (далі — приватний виконавець) звернувся до суду з поданням про визначення частки майна боржника ОСОБА_2 (жінка) у спільному майні подружжя, а саме квартири, що належить на праві власності чоловіку (ОСОБА_3) боржника на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002.

Подання мотивовано тим, що на виконанні у приватного виконавця перебуває зведене виконавче провадження № 54687680 на загальну суму стягнення 410 710,47 грн із примусового виконання виконавчого листа № 646/7463/16-ц, виданого 26.07.2017 Червонозаводським районним судом м. Харкова, про стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 (кредитор) суми

боргу за договором позики грошових коштів у розмірі 362 976,00 грн та із примусового виконання виконавчого листа № 646/7463/16-ц, виданого 26.07.2017 Червонозаводським районним судом м. Харкова, про стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 (позикодавець) судових витрат зі сплати судового збору у розмірі 3729,77 грн³.

ОСОБА_2 (жінка) з 05.08.1995 перебуває у шлюбі з ОСОБА_3 (чоловік).

КП «Харківське міське бюро технічної інвентаризації» Харківської міської ради повідомило, що реєстрація права власності на квартиру проведена за ОСОБА_3 (чоловік), на праві власності з 31.05.2012 зареєстровано нерухоме майно, а саме квартиру.

Виходячи з викладеного, зазначене вчинено в *інтересах сім'ї* та на її потреби, про що свідчить факт реєстрації боржника та дитини ОСОБА_4 у зазначеній квартирі. ОСОБА_3 (чоловік) *вважав, що майно є спільною сумісною власністю подружжя* ОСОБА_2 та ОСОБА_3.

Ураховуючи зазначене, приватний виконавець просив суд визначити частку майна боржника ОСОБА_2 (жінка) у *спільному сумісному майні подружжя* — квартирі, що належить на праві власності чоловіку боржника — ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу.

Ухвалою Червонозаводського районного суду м. Харкова від 17.05.2019⁴ подання приватного виконавця задоволено.

Визначено частку майна боржника ОСОБА_2 у розмірі 1/2 частини квартири, що належить на праві власності чоловіку боржника — ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2012.

Посилаючись на норми ст. 73, 60, 61, 70 СК, ст. 368 ЦК, приватний виконавець *вважав, що зазначена вище квартира набута під час перебування боржника з ОСОБА_2 у шлюбі, тому майно є спільною сумісною власністю подружжя*. Отже, боржник має право власності на половину квартири.

Суд вважає *некоректним посилання* приватного виконавця в обґрунтування подання на *норми СК, оскільки на момент придбання квартири ОСОБА_2 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002 зазначений Кодекс не був чинним*. Так само і норми ст. 368 ЦК станом на 31.05.2002 не діяли.

³ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/69145791.

⁴ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/86638233.

Сімейні відносини у частині майнових прав та обов'язків подружжя на момент виникнення права власності в ОСОБА_2 на квартиру регулювалися Кодексом про шлюб та сім'ю України.

Відповідно слід розглядати ст. 22 Кодексу про шлюб та сім'ю України⁵, а також ч. 1, 4 ст. 28, ч. 1 ст. 31 КпШС.

3 листа КП «Харківське міське БТІ» вбачається, що квартира була придбана ОСОБА_2 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002, тобто *під час перебування у шлюбі* з ОСОБА_1. Саме тому зазначене нерухоме майно є *спільною сумісною власністю подружжя* відповідно до ст. 22 КпШС.

Боржник і титульний власник майна ОСОБА_2 не надали суду доказів, які б свідчили про *наявність підстав для відступлення від рівності* часток подружжя або укладення шлюбного контракту, який би виключив застосування до правовідносин ст. 22 КпШС.

Отже, судові рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що право власності ОСОБА_3 на квартиру набуто під час перебування у шлюбі з ОСОБА_2, відповідно, це майно є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Враховуючи вимоги законодавства щодо *рівності прав подружжя* на майно, суд дійшов висновку про необхідність визначення частки боржника ОСОБА_2 у розмірі 1/2 частини квартири в порядку ст. 443 Цивільного процесуального кодексу України⁶, адже зазначене майно було придбане ОСОБА_3 під час перебування у шлюбі з ОСОБА_2, *тому є спільною сумісною власністю подружжя*.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції, ОСОБА_3 звернувся до суду з апеляційною скаргою.

Апеляційна скарга мотивована тим, що суд першої інстанції при постановленні оскаржуваної ухвали не врахував таке. ОСОБА_3 зазначає, що про розгляд подання приватного виконавця не знав, жодної кореспонденції по справі не отримував, і наголошує на тому, що зворотне повідомлення, яке міститься в а. с. 92 про нібито вручення йому поштового відправлення, не відповідає дійсності, адже він перебував у відрядженні за кордоном. Вважає, що ОСОБА_1 позичила гроші в ОСОБА_2 для власних потреб, крім того, на той

час фактичні шлюбні відносини між ними вже були припинені.

У своїй скарзі ОСОБА_3 пояснює, що мав на праві приватної власності квартиру, яка належала йому на підставі договору дарування від 08.08.96, а отже, відповідно до чинного законодавства не є спільною сумісною власністю. Надалі зазначена квартира була продана, та 31.05.2002 за договором купівлі-продажу була придбана спірна квартира. Ураховуючи зазначене, ОСОБА_3 вважає, що квартира придбана за його власні кошти, тому не є спільною сумісною власністю.

Крім того, вказує на той факт, що ОСОБА_1, визнаючи його право приватної власності на спірну квартиру, 27.10.2017 власноруч написала розписку, в якій зазначила, що не має претензій на рахунок спірної квартири, на підтвердження чого знялася з реєстраційного обліку.

На думку ОСОБА_3, суд повинен *установити не тільки факт набуття майна у період шлюбу, але і той факт, що джерелом набуття були спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя*.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення осіб, які беруть участь у справі, вивчивши матеріали справи та обговоривши підстави апеляційної скарги, колегія суддів вважає за необхідне апеляційну скаргу задовольнити частково.

Як вбачається з матеріалів справи і встановлено судом, на виконанні у приватного виконавця перебуває зведене виконавче провадження на загальну суму стягнення 410710,47 із примусового виконання виконавчого листа № 646/7463/16-ц, виданого 26.07.2017 Червонозаводським районним судом м. Харкова про стягнення з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 суми боргу за договором позики грошових коштів у розмірі 362976 грн та із примусового виконання виконавчого листа № 646/7463/16-ц, виданого 26.07.2017 Червонозаводським районним судом м. Харкова, на користь ОСОБА_2 судових витрат зі сплати судового збору в розмірі 3729,77 грн.

Згідно з ч. 1 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»⁷ виконавець зобов'язаний вживати передбачених цим Законом заходів щодо примусового

⁵ Далі за текстом — КпШС.

⁶ Далі за текстом — ЦПК.

⁷ Далі за текстом — Закон № 1404.

виконання рішень, неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

У ході проведення виконавчих дій державним виконавцем, на підставі відповіді Великобурульського районного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного управління юстиції в Харківській області від 18.10.2017 наявний актовий запис про шлюб № 08 від 05.08.95, відповідно до якого проведено реєстрацію шлюбу між боржником ОСОБА_1 та ОСОБА_3.

Відомостями, отриманими від Комунального підприємства «Харківське міське бюро технічної інвентаризації» Харківської міської ради, проведено реєстрацію права власності на квартиру за ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002.

Задовольняючи подання, суд першої інстанції виходив із того, що зазначена у поданні приватного виконавця спірна квартира була придбана в період шлюбу боржника з ОСОБА_3, тому вважається їхньою спільною власністю. І частка у цьому нерухомому майні боржника складає 5 частини, оскільки іншого суду не доведено.

З таким висновком суду першої інстанції погоджується колегія суддів апеляційного суду, посилаючись на ст. 60, 61 СК.

Зазначена правова позиція висловлена у постанові Верховного Суду України від 24.05.2017 № 6-843цс17⁸, і підстав для відступлення від неї колегія суддів не вбачає.

Відповідно до ст. 1 Закону № 1404 виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) — це сукупність дій органів і посадових осіб, визначених у цьому Законі, що спрямовані, зокрема, на примусове виконання рішень судів, які здійснюються на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону та інших Законів, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Виходячи із засад цивільного судочинства, судові рішення як таке вже саме по собі є актом

примусу, спрямованим на вчинення тих чи інших дій в інтересах і на користь учасників судового провадження.

Отже, виконання судових рішень у цивільних справах є складовою права на справедливий суд та однією із процесуальних гарантій доступу до суду, що передбачено ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Виконання судового рішення є сферою регулювання ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Зокрема, Європейський суд із прав людини зазначає, що п. 1 ст. 6 Конвенції («Право на справедливий суд») гарантує кожному право на звернення до суду з позовом щодо будь-яких його цивільних прав та обов'язків. Таким чином, ця стаття проголошує право на доступ до суду, тобто право подати до суду позов із цивільно-правових питань, і правомірне очікування на виконання ухваленого рішення.

Такого ж висновку дійшов Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду в постанові від 16.01.2018 у справі № 520/17779/14-ц, провадження № 61-1082 св17⁹.

Крім цього, в рішенні у справі «Шмалько проти України» від 20.07.2004¹⁰ визначено, що право на виконання судового рішення є складовою права на судовий захист, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду.

Відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини право на суд, захищене ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., було б ілюзорним, якби національна правова система Високої Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судові рішення залишалося невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін (рішення у справі «Горнсбі проти Греції» від 19.03.1997¹¹).

⁸ ЄДПСУ. URL: oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciivsu/6-843cs17.

⁹ ЄДПСУ. URL: zakononline.com.ua/court-decisions/show/76156163.

¹⁰ Case of Shmalkov. Ukraine. (Application no. 60750/00). JUDGMENT STRASBOURG, 20 July 2004. URL: [hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Shmalkov%20against%20Ukraine%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-61926%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Shmalkov%20against%20Ukraine%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-61926%22]}).

¹¹ Case of Hornsby v. Greece. (Application no. 18357/91). JUDGMENT STRASBOURG, 9 March 1997 URL: [hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Hornsby%20v.%20Greece%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-58020%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Hornsby%20v.%20Greece%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-58020%22]}).

Отже, постановою Харківського апеляційного суду від 29.10.2020¹² апеляційну скаргу ОСОБА_3 задоволено частково.

Ухвалу Червонозаводського районного суду м. Харкова від 17.05.2019¹³ скасовано. Подання приватного виконавця задоволено. Визначено частку майна боржника ОСОБА_2 в розмірі 1/2 частини квартири, що належить на праві власності ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що суд першої інстанції, встановивши, що зазначена у поданні приватного виконавця квартира була придбана в період шлюбу боржника з ОСОБА_3, тому є їхньою спільною сумісною власністю, дійшов обґрунтованого висновку щодо наявності правових підстав для задоволення подання приватного виконавця та визначення частки майна боржника ОСОБА_2 у майні, яким вона спільно володіє з ОСОБА_3, з метою виконання рішення суду про стягнення з ОСОБА_2 суми боргу за договорами позики грошових коштів у розмірі 362 976,00 грн.

Заперечуючи проти визначення частки майна боржника ОСОБА_1 у майні, яким вони спільно володіють, ОСОБА_3 посилався на ту обставину, що квартира є його особистою власністю, оскільки кошти на її придбання він отримав від реалізації нерухомості, якою володів на підставі договору дарування. Судова колегія відхиляє ці доводи з огляду на ст. 60 СК.

Оскільки оскаржуваною ухвалою лише визначено частку боржника у нерухомому майні, яке є об'єктом спільної сумісної власності, питання щодо особистого права власності ОСОБА_3 на зазначене майно не є предметом розгляду справи.

Аналогічну позицію Верховний Суд висвітлив у постанові від 11.04.2018 у справі № 464/2227/17¹⁴, зазначивши, що, задовольняючи подання державного виконавця про визначення частки майна боржника, яким він володіє спільно з іншими особами, суд першої інстанції правомірно виходив із того, що визначення частки майна боржника у майні, яке перебуває у спільній сумісній власності, є необхідним для здійснення виконавчого провадження і визначення частки не призведе до звуження

прав на житло, оскільки предметом розгляду подання не є звернення стягнення на майно, а лише визначення частки боржника у спільній сумісній власності.

Отже, ОСОБА_3 може оспорювати право спільної сумісної власності, звернувшись із відповідним позовом, і в межах його розгляду доводити своє особисте право власності на квартиру, але не в межах цього провадження, оскільки судом у цій справі вирішується лише процесуальне питання про визначення частки майна боржника і не розглядається спір про поділ майна подружжя по суті.

Що стосується доводів про розгляд справи без належного повідомлення учасників справи, то судова колегія погоджується з ними. Дійсно, матеріали справи свідчать, що учасники справи не були повідомлені про розгляд справи.

Згідно з п. 3 ч. 3 ст. 376 ЦПК і враховуючи вищевикладене апеляційна скарга підлягає частковому задоволенню, а ухвала суду першої інстанції скасуванню з ухваленням нового рішення про задоволення подання приватного виконавця з вищенаведених підстав.

Оскільки учасники справи не були повідомлені про розгляд справи у суді першої інстанції, що в силу вимог п. 3 ч. 3 ст. 376 ЦПК є обов'язковою підставою для скасування судового рішення, апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу ОСОБА_3 частково, ухвалу суду першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення про задоволення подання приватного виконавця.

У касаційній скарзі, поданій у листопаді 2020 р. до Верховного Суду, ОСОБА_3, посиляючись на неправильне застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального права і порушення норм процесуального права, просить оскаржувані судові рішення скасувати та ухвалити нове рішення, яким у задоволенні подання приватного виконавця відмовити.

У червні 2021 р. справа надійшла до Верховного Суду, ухвалою якого від 23.12.2021¹⁵ справу призначено до розгляду.

У січні 2021 р. ОСОБА_1 подав до Верховного Суду відзив на касаційну скаргу, в якому просить касаційну скаргу залишити без задоволення, а оскаржувані судові рішення — без змін.

¹² ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/92579388.

¹³ ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/86638233.

¹⁴ ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/73837386.

¹⁵ ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/102221095.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ¹⁶

Касаційна скарга ОСОБА_3 підлягає *частковому задоволенню*.

За приписами ч.1 ст. 5 Закону № 1404 примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках — на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких установлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

Згідно з ч. 6 ст. 48 Закону № 1404 стягнення на майно боржника звертається в розмірі та обсязі, необхідних для виконання за виконавчим документом, з урахуванням стягнення виконавчого збору, витрат виконавчого провадження, штрафів, накладених на боржника під час виконавчого провадження, основної винагороди приватного виконавця. У разі якщо боржник володіє майном разом з іншими особами, стягнення звертається на його частку, що визначається судом за поданням виконавця.

Апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції та задовольняючи подання приватного виконавця про визначення частки майна боржника ОСОБА_2, посилався на те, що зазначена у поданні приватного виконавця квартира була придбана в період шлюбу боржника з ОСОБА_3, тому є *їхньою спільною власністю*. Проте такий висновок є передчасним.

05.08.1995 Виконавчим комітетом Григорівської сільської ради Великобурлуцького району Харківської області зареєстровано шлюб між ОСОБА_2 та ОСОБА_3.

За відомостями, отриманими від Комунального підприємства «Харківське міське бюро технічної інвентаризації» Харківської міської ради, *реєстрацію права власності на квартиру* проведено за ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу від 31.05.2002.

Відповідно до п. 1 розд. VII «Прикінцевих положень» СК цей Кодекс набрав чинності одночасно з набранням чинності ЦК, тобто з 01.01.2004. За загальним правилом дії законів та інших нормативно-правових актів у часі (ч. 1 ст. 58 Конституції України), норми СК застосовуються до сімейних відносин, які виникли після набрання ним чинності, тобто не раніше 01.01.2004. До сімейних відносин, які існували до 01.01.2004, *норми СК*

застосовуються у частині лише тих прав і обов'язків, що виникли після набрання ним чинності.

З огляду на вищезазначені правові норми порядок набуття спільного майна та його правовий режим у цій справі повинен визначатися КпШС, який був чинним на час набуття зазначеної квартири (положення ст. 22, 24, 28, 29 КпШС). Аналогічні положення містяться у ст. 60, 70 СК, ст. 368 ЦК.

Отже, наведеними нормами права передбачено *презумпцію віднесення придбаного під час шлюбу майна до спільної сумісної власності подружжя*. Це означає, що ні дружина, ні чоловік не зобов'язані доводити наявність права спільної сумісної власності на майно, набуто у шлюбі, оскільки воно вважається таким, що належить подружжю.

Якщо майно придбано під час шлюбу, то реєстрація прав на нього (транспортний засіб, житловий будинок чи іншу нерухомість) лише на ім'я одного з подружжя не спростовує презумпцію належності його до спільної сумісної власності подружжя.

Зацікавлена особа може довести, що майно придбане нею у шлюбі, але за її особисті кошти. У цьому разі презумпція права спільної сумісної власності на це майно буде спростована.

Якщо ж заява одного з подружжя про те, що річ була придбана за її особисті кошти, не буде належним чином підтверджена, презумпція права спільної сумісної власності подружжя залишиться непохитною.

Таким чином, *тягар доказування у справах цієї категорії покладено на того з подружжя, хто заперечує проти визнання майна об'єктом спільної сумісної власності подружжя*.

Під час вирішення питання про *визначення майна боржника у спільному майні подружжя та її частки* у розмірі 1/2 частини у квартирі суд першої інстанції мав *перевірити статус зазначеної квартири*, поширення на неї принципу спільності майна подружжя.

Зазначені обставини мають істотне значення для правильного вирішення питання про визначення частки у спільному майні та підлягали перевірці й установленню судом першої інстанції.

Задовольняючи подання приватного виконавця, суд першої інстанції наведені обставини справи *не перевірів і не встановив*, розглянув справу за відсутності ОСОБА_3, який, оскаржуючи рішення суду

¹⁶ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/102562668.

першої інстанції в апеляційному порядку, посилався на те, що *квартира придбана за його особисті кошти, отримані ним від продажу іншої квартири, яка належала йому на підставі договору дарування.*

Апеляційний суд, скасовуючи судові рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове, зазначені недоліки суду першої інстанції не усунув і не звернув уваги на те, що рішенням Червонозаводського районного суду м. Харкова від 26.11.2016 шлюб між ОСОБА_3 та ОСОБА_2 розірвано та здійснено добровільний поділ майна, згідно з яким ОСОБА_2 отримала автомобіль, який був за нею зареєстрований, а ОСОБА_3 отримав квартиру.

Справа направляється (спрямовується) на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, якщо порушення норм процесуального права допущені тільки цим судом. У всіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції.

Оскільки суд першої інстанції *не встановив фактичних обставин*, від яких залежить правильне вирішення справи, то ухвала суду першої інстанції та постанова апеляційного суду підлягають скасуванню з переданням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Таким чином:

— за загальним правилом дії законів та інших нормативно-правових актів у часі норми СК застосовуються до сімейних відносин, які виникли після набрання ним чинності — не раніше 01.01.2004. А до сімейних відносин, які існували до 01.01.2004, норми СК застосовуються у частині лише тих прав і обов'язків, що виникли після набрання ним чинності;

— якщо сімейні відносини у частині майнових прав та обов'язків подружжя на момент виникнення права власності в одного з подружжя на майно регулювалися КпШС, то, відповідно, посилання на норми СК є некоректним, оскільки на момент придбання майна на підставі договору купівлі-продажу СК не був чинним, у тому числі й посилання на норми ст. 368 ЦК, які ще не діяли;

— у разі придбання майна у період шлюбу, але за особисті кошти одного з подружжя воно є особистою приватною власністю того з подружжя, за особисті кошти якого придбане. Відповідно має бути прямий зв'язок між особистими коштами і коштами, витраченими на купівлю майна, яке є особистою приватною власністю.

ПОРУШУЮТЬ ТВОЇ ПРАВА?

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ
ПРАВ АДВОКАТІВ НААУ

телефонуй

(067) 692-44-43*

*гаряча лінія працює цілодобово

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Верховного Суду щодо умов для розірвання договору дарування, якщо обдаровуваний вчинив злочин проти дарувальника

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 17 листопада 2021 року розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСО-БА_1 на постанову Полтавського апеляційного суду від 23 березня 2021 року у справі № 539/1509/20, провадження № 61-6771св21.

Позивачка просила суд розірвати договір дарування, яким вона відчужила половину житлового будинку синові, а також визнати недійсним (фіктивним) договір дарування, яким син згодом відчужив цю частку будинку своїй дружині.

За обставинами справи син позивачки заподіяв їй тілесні ушкодження, про що вона повідомила правоохоронні органи, його визнали винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК України. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідачі, укладаючи договір дарування, усвідомлювали, що у випадку засудження сина позивачка матиме законні підстави вимагати розірвання договору дарування на підставі ч. 1 ст. 727 ЦК України, а тому уклали договір без наміру створення правових наслідків, обумовлених цим правочином.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду скасував судові рішення апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції, яким задоволено позов, зробивши такі правові висновки.

Згідно із ч. 1, 4, 5 ст. 727 ЦК України дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування, якщо обдаровуваний умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника. Це можливо, якщо на момент пред'явлення вимоги дарунок є збереженим.

Отже, право дарувальника на розірвання договору дарування є строковим, адже воно існує доти, поки існує річ, яка є предметом договору. Аналізуючи зазначену норму, можна дійти висновку: якщо річ була відчужена третій особі, її повернення є неможливим. Таким чином, якщо обдаровуваному не належить дарунок на праві власності на момент розірвання дого-

вору дарування, то за відсутності речі (збереженості майна) правові наслідки для повернення дарунка в натурі на підставі ч. 1 ст. 727 ЦК України не виникають. Водночас за змістом ч. 5 ст. 203 ЦК України правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Укладення договору, який за своїм змістом суперечить вимогам закону, оскільки не спрямований на реальне настання обумовлених ним правових наслідків, — це порушення ч. 1, 5 ст. 203 ЦК України, що за правилами ст. 215 цього Кодексу є підставою для визнання його недійсним відповідно до ст. 234 ЦК України. Цивільно-правовий договір (у тому числі й договір дарування) не може використовуватися учасниками цивільних відносин для уникнення сплати боргу або виконання судового рішення. Як наслідок, не виключається визнання недійсним договору, спрямованого на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України).

КЦС ВС погодився з висновками суду першої інстанції про те, що внаслідок учинення обдаровуваним злочину проти життя і здоров'я дарувальниці вона набула право вимагати розірвання договору дарування нерухомого майна.

Щодо наявності такої умови застосування ст. 727 ЦК України, як збереженість майна за обдаровуваним на дату пред'явлення вимоги про розірвання договору дарування, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про доведеність позивачем того, що договір дарування, за умовами якого дарунок було відчужено, вчинений без наміру створення правових наслідків, тобто є фіктивним правочином, що був спрямований виключно на унеможливлення повернення майна дарувальнику, а тому, оскільки недійсний правочин не створює правових наслідків для сторін, крім тих, які пов'язані з його недійсністю, вимоги щодо збереженості дарунка дотримані.

Однією з основоположних засад цивільного законодавства є добросовісність (п. 6 ст. 3 ЦК України), і дії учасників цивільних правовідносин мають бути

добросовісними, відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

Повний текст постанови Верховного Суду від 17 листопада 2021 року у справі № 539/1509/20 (провадження № 61-6771св21) розміщено в ЄДРСР за посиланням: URL: reyestr.court.gov.ua/Review/101404646.

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Верховного Суду щодо належного способу захисту у справі про встановлення меж земельних ділянок

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 19 січня 2022 року розглянув у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи касаційну скаргу ОСОБА_3 на рішення Ковпаківського районного суду м. Суми від 23 березня 2018 року та постанову Сумського апеляційного суду від 17 червня 2021 року у справі № 592/10260/16, провадження № 61-12358св21.

Позивач просив скасувати рішення міської ради про передачу відповідачам земельних ділянок, оскільки ці ділянки частково перетинаються з ділянкою, яка перебуває в користуванні позивача та на якій розташовані належні йому надвірні будівлі, а тому він фактично позбавлений права на приватизацію земельної ділянки.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, задовольнив позов.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду скасував попередні рішення та відмовив у задоволенні позову, зробивши такі правові висновки.

Вимога про визнання рішення органів місцевого самоврядування незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за ст. 16 ЦК України та пред'являтися до суду для розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо фактично підґрунтям і метою пред'явлення такої позовної вимоги є оспорування цивільного речового права особи, що виникло в результаті та після реалізації рішення суб'єкта владних повноважень.

Норми процесуального права визначають об'єктом захисту порушене, невизнане або оспоруване право чи цивільний інтерес. Порушення права пов'язане з позбавленням його володільця можливості здійснити (реалізувати) своє право повністю або частково. При оспоруванні або невизнанні права виникає невизначеність у праві, спричинена поведінкою іншої особи.

Таким чином, порушення, невизнання або оспорування суб'єктивного права є підставою для звернення особи до суду за захистом цього права із застосуванням відповідного способу захисту.

Особа, якій належить порушене право, може скористатися не будь-яким, визначеним на свій розсуд, а певним способом захисту такого свого права, який прямо визначається законом, що регламентує конкретні цивільні правовідносини, або договором.

Реалізації права на позов передують порушення, невизнання чи оспорування права.

Вимоги про визнання незаконними та скасування рішень органу місцевого самоврядування щодо земельної ділянки та договору оренди цієї земельної ділянки можуть бути заявлені особою, права якої порушено, за умови доведеності факту порушення прав цієї особи.

Скасовуючи рішення міської ради, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що цим рішенням порушуються права позивача на приватизацію земельної ділянки для обслуговування належної йому частини житлового будинку, господарських будівель і споруд, оскільки експертним висновком встановлено накладення меж земельних ділянок сторін.

Верховний Суд дійшов висновку про відсутність у позивача порушеного права оскаржуваним рішенням міської ради, оскільки позивачем не надано жодних доказів про те, яким саме чином цим рішенням порушено його право з урахуванням того, що позивач не є ані власником, ані користувачем спірної земельної ділянки, а обов'язок доказування цього лежить на позивачеві.

Повний текст постанови Верховного Суду від 19 січня 2022 року у справі № 592/10260/16 (провадження № 61-12358св21) розміщено в ЄДРСР за посиланням: URL: reyestr.court.gov.ua/Review/102747833.

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Верховного Суду щодо строку оскарження до суду податкових повідомлень-рішень без використання процедури адміноскарження

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 27 січня 2022 року розглянув в порядку письмового провадження як суд касаційної інстанції справу №160/11673/20, адміністративне провадження № К/9901/30170/21 за позовом (Особа 1) до Головного управління ДПС у Дніпропетровській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень, провадження у якій відкрито за касаційною скаргою (Особа 1) на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 8 липня 2021 року.

Фізична особа — підприємець оскаржила до Верховного Суду постанову суду апеляційної інстанції, якою залишено без розгляду її позов до Головного управління Державної податкової служби через пропуск строків звернення до суду: позов, яким оскаржено податкові повідомлення-рішення від 15 лютого 2018 року, подано 23 вересня 2020 року.

Апеляційний суд послався на правову позицію Верховного Суду у справі № 500/2486/19 (від 26 листопада 2020 року) і констатував, що позивач пропустив установлений ст. 122 КАС України шестимісячний строк звернення до суду з цим позовом та не навів поважних причин для його поновлення.

Підприємець обґрунтував свою скаргу тим, що в указаній справі Верховний Суд висловлював позицію щодо застосування скорочених строків звернення до суду з позовом за умови використання досудового порядку врегулювання спорів у податкових правовідносинах. Оскільки в цій справі процедура адміністративного оскарження не проводилася, то позивач переконаний, що подав цей позов без порушення строку в межах 1095 днів.

Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув спірне питання щодо дотримання позивачем строку звернення до суду з позовом про визнання протиправним і скасування податкових повідомлень-рішень

у разі, коли платником податків не проводилася процедура адміністративного оскарження таких рішень як досудового порядку вирішення спору, і сформулював таку правову позицію.

Процесуальний строк звернення до суду з позовом про скасування податкового повідомлення-рішення (рішення про застосування штрафних санкцій) у випадку, якщо платником податків не використовувалася процедура досудового вирішення спору (адміністративного оскарження), визначається ч. 2 ст. 122 КАС України — становить шість місяців і обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку щодо строку звернення до суду.

Водночас Судова Палата акцентувала на тому, що задля додержання принципу правової визначеності та забезпечення права на справедливий суд зміна сталої судової практики, яка відбулася в бік тлумачення норм права щодо застосування коротших строків звернення до суду, може розглядатися судами як поважна причина при вирішенні питання поновлення строків звернення до суду в податкових правовідносинах, які виникли та набули характеру спірних до зміни такої судової практики. На це Верховний Суд звертав увагу і в постанові від 26 листопада 2020 року у справі № 500/2486/19.

Обчислюючи шестимісячний строк звернення до суду в подібних до цієї справ, суди повинні звертати особливу увагу на момент початку перебігу цього строку і в кожній конкретній справі вирішувати питання про наявність/відсутність підстав вважати такий строк пропущеним із поважних причин.

У контексті справи, що розглядається, на момент подання позову (23 вересня 2020 року) та відкриття судом першої інстанції провадження у справі сталою була судова практика щодо тривалості строку звернення до суду з позовом про скасування рішень стосовно

визначення грошових зобов'язань протягом 1095 днів, що врахував суд першої інстанції. Отже, Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду і направив справу до цього суду для продовження розгляду.

Повний текст постанови Верховного Суду від 27 січня 2022 року у справі № 160/11673/20 (адміністративне провадження № К/9901/30170/21) розміщено за посиланням URL: cutt.ly/uOOqfHS.

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Верховного Суду щодо заходів забезпечення позову

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув 11 січня 2022 року в письмовому провадженні у касаційному порядку адміністративну справу № 640/18852/21, адміністративне провадження № К/9901/43515/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ДЕ ТРЕЙДИНГ» до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, про визнання протиправною та скасування постанови за касаційною скаргою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, на ухвалу Окружного адміністративного суду м. Києва від 12 липня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 26 жовтня 2021 року.

Товариство звернулося до суду з позовом, у якому просило визнати протиправною та скасувати постанову Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14 березня 2018 року № 307. Крім того, позивач подав заяву про забезпечення позову, у якій просив зупинити стосовно нього дію зазначеної частини постанови до набрання законної сили рішенням суду в цій справі.

Задовольняючи заяву про забезпечення позову, суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач є учасником ринку електричної енергії і невжиття заявлених ним заходів забезпечення позову призведе до припинення його господарської діяльності, основним видом якої є здійснення перепродажу електроенергії, та до банкрутства цього підприємства. Тому в разі незастосування заявлених позивачем заходів забезпечення позову ефективний захист його прав та їх відновлення, якщо позов буде задоволений, може виявитися неможливим або значно ускладненим.

За результатами розгляду справи Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративно-

го суду рішення судів попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення — про відмову в задоволенні заяви щодо вжиття заходів забезпечення адміністративного позову.

Суд зазначив, що інститут забезпечення адміністративного позову є механізмом, який покликаний гарантувати, у суворій відповідності до закону та за наявності безумовних фактичних підстав, виконання майбутнього рішення суду та/або ефективний захист позивача, який неможливий без негайного втручання суду.

Заходи забезпечення мають бути вжиті лише в межах позовних вимог, адекватними та співмірними з позовними вимогами.

Суд зауважив, що судові рішення про забезпечення позову є винятковим екстраординарним заходом, який не повною мірою узгоджується з деякими визначеними в ч. 2 ст. 129 Конституції України основними засадами (принципами) судочинства, як-от рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами. При цьому таке судові рішення стає обов'язковим для виконання до його апеляційного перегляду.

Забезпечення позову шляхом зупинення дії нормативно-правового акта має повною мірою узгоджуватися з положеннями ч. 1 ст. 6 Основного Закону України, які встановлюють, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Повний текст постанови Верховного Суду від 11 січня 2022 року у справі № 640/18852/21 (адміністративне провадження № К/9901/43515/21) розміщено в ЄДРСР за посиланням: URL: reyestr.court.gov.ua/Review/102493469.

АДВОКАТИ МИНУЛОГО — ЮВІЛЯРИ 2022 РОКУ

2022 рік багатий на ювілейні дати визначних адвокатів минулого, які реалізувалися у професії, а також змогли використати свої знання, високий соціальний статус й авторитет у боротьбі за громадянські права українського народу та його державність у XX столітті. Вшануємо 150-річчя ювілей: учасника свята Соборності на Софійській площі у Києві 22 січня 1919 року, автора земельної реформи у молодій українській державі адвоката **Лева Бачинського**; адвоката-дипломата, голови канцелярії Української Центральної Ради, двічі ректора Українського вільного університету у Празі **Андрія Яковліва**, міністра внутрішніх справ Західно-Української Народної Республіки адвоката **Івана Макуха**. Відзначимо 140-річчя від дня народження відомого вінницького адвоката **Антоня Станевича** та 130-річчя «батька української артилерії», відважного військовика, адвоката **Романа Дашкевича**. Згадаємо, у зв'язку з ювілейною датою, про адвокатів **Олексю Коссака** та **Франца Свістеля**, а також ще одного адвоката — прем'єр-міністра — голову українського уряду в еміграції **Костя Паньківського**.

150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕВА БАЧИНСЬКОГО

Адвокат, державний і громадсько-політичний діяч Лев Васильович Бачинський народився 14 липня 1872 року в с. Серафинці на Станіславщині (сучасна Івано-Франківська область). Навчався у Коломийській гімназії та на юридичному факультеті Чернівецького університету, який закінчив у 1896 році.

Адвокатську працю Лев Бачинський розпочав у канцелярії адвоката Теофіла Окуневського у Городенці. На початку 1900-х років переїхав до Калуша, де працював у канцелярії адвоката Андрія Коса, а потім — до Стрия. Власну адвокатську канцелярію Лев Бачинський відкрив у 1910 році у Станіславові (сучасний Івано-Франківськ).

У 1900 році адвокат Л. Бачинський брав участь у створенні першого пожежно-гімнастичного товариства «Січ» у с. Завалля. Протягом 1907 — 1918 років був депутатом австрійського парламенту.

Після початку Першої світової війни 1 серпня 1914 року Лев Бачинський став заступником голови Головної Української Ради у Львові, а через рік — Загальної Української Ради у Відні.

Лев Бачинський — один з творців підвалин державного ладу Західно-Української Народної Республіки та організатор Української конституанти у Львові 18 — 19 жовтня 1918 року. Згодом був призначений

повітовим комісаром ЗУНР Станіславщини, а 3 січня 1919 року обраний віце-президентом Української Національної Ради — парламенту ЗУНР. Очолював делегацію ЗУНР та виголосив урочисту промову на проголошенні Акту Злуки на Софійській площі у Києві 22 січня 1919 року. Л. Бачинський був автором проекту земельної реформи в ЗО УНР, ухваленого 14 квітня 1919 року.

У міжвоєнний період працював адвокатом у Станиславові. У 1928 — 1930 роках був депутатом польського сейму від Станиславівського округу. Протягом 1925 — 1927 років — віце-президент Союзу українських адвокатів.

Лев Васильович Бачинський помер 11 квітня 1930 року у м. Грімменштайн (Австрія). Похований у Станиславові.

150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АНДРІЯ ЯКОВЛІВА

Адвокат, громадський і політичний діяч, дипломат та учений Андрій Яковлів народився 28 листопада 1872 року в Чигирині (сучасна Черкаська область). Освіту здобув у духовній семінарії та на юридичному факультеті Юр'ївського університету (сучасний Тартуський університет, Естонія).

У 1904 — 1917 рр. працював юрисконсультом Київської міської управи та казенної палати, помічником адвоката. З 1913 р. — адвокат округу Київської судової палати. У 1917 р. — один із засновників Українського правничого товариства. Член Української Центральної Ради та Комітету Української Центральної Ради від Української партії соціалістів-федералістів. У березні-квітні 1918 року очолював канцелярію Центральної Ради.

15 квітня 1918 року Андрій Яковлів виїхав до Відня як голова дипломатичної місії Української Народної Республіки в Австро-Угорщині. За доби Української Держави П. Скоропадського очолював департамент міністерства зовнішніх справ. У 1919 р. — голова надзвичайної дипломатичної місії УНР у Бельгії та Нідерландах.

З 1923 р. А. Яковлів перебував на еміграції у Чехословаччині. Викладав в українських вищих освітніх закладах. У 1930 та 1944 роках — ректор Українського вільного університету у Празі, професор Української господарської академії у Подебрадах (Чехословаччина), у 1939 році — в. о. директора Українського наукового інституту у Варшаві (Польща).

Андрій Яковлів — один із засновників і голова Музею визвольної боротьби України. Він відіграв важливу роль у діяльності Державного центру Української Народної Республіки в екзилі. Займав деякий час посаду міністра юстиції, а з 1944 по 1945 рік виконував обов'язки голови правління УНР у вигнанні. У 1945 р. виїхав до Західної Німеччини, згодом — до Бельгії. З 1953 р. жив у США. Помер у 1955 році в Нью-Йорку.

150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА МАКУХА

Адвокат, громадсько-політичний і державний діяч Іван Макух народився 17 вересня 1872 року в с. Дорожів Самбірського повіту (сучасна Львівська область). Навчався в гімназії у Дрогобичі та в Академічній гімназії у Львові. У 1895 році вступив на юридичний факультет Львівського університету.

Адвокатську практику розпочав у 1901 році. З 1907 року працював у власній адвокатській

канцелярії у м. Товмач (сьогодні м. Тлумач Івано-Франківської області).

У 1908 році Іван Макух обраний депутатом до галицького Краєвого Сейму. Був обраний секретарем української фракції у парламентському представництві Галичини.

На початку Першої світової війни Іван Макух пішов на фронт, проте через виснаження згодом був звільнений з війська. У 1915 році став членом Загальної Української Ради. Адвокат І. Макух дбав про відбудову зруйнованих війною поселень та допомогу постраждалому населенню. За ці зусилля був нагороджений австрійською медаллю «Цивільний хрест за заслуги» II ступеня.

З проголошенням Західно-Української Народної Республіки адвокат Іван Макух обраний головою національної повітової ради у Товмачі. Він був делегатом Української Національної Ради — парламенту ЗУНР. У січні 1919 року І. Макух був призначений державним секретарем внутрішніх справ ЗУНР, а влітку —

сени 1919 року — заступником міністра внутрішніх справ УНР в уряді Ісаака Мазепи.

Іван Макух повернувся в Галичину з Херсонською дивізією Дієвої армії УНР у 1920 році. Займався відновленням зруйнованого війною краю. У 1928-1935 роках був депутатом польського парламенту.

У 1939 році з приходом радянських військ Іван Макух отримав повідомлення про арешт і перейшов у підпілля. Наприкінці Другої світової війни емігрував до Австрії. Помер у 1946 році у Зальцбурзі.

140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АНТОНА СТАНЕВИЧА

Вінницький адвокат, поляк за національністю, Антон Станевич народився у 1882 році. Закінчив Новоросійський університет. З 1909 року працював у Вінниці, спочатку помічником присяжного повіреного, з 1913 року — присяжним повіреним. А. Станевич був членом Ради комітету помічників присяжних повірених при Одеській судовій палаті. Серед його клієнтів був В'ячеслав Липинський, український політичний мислитель, історик, теоретик українського консерватизму.

У 1909 році А. Станевич вступив до Польської соціалістичної партії. За доби Української революції — вінницький міський гласний. У 1918 році балотувався до Українських Установчих зборів. У 1918—1919 рр. чесно, а подекуди й відважно, виконував професійні обов'язки, неодноразово звертався з клопотаннями про звільнення заарештованих прибічників різних влад, захищав їх у судових політичних процесах, ініційованих їхніми опонентами.

На початку 1920 року Антон Станевич емігрував на територію Польщі. Жив у Луцьку, де у 1926—1927 рр. очолював міську владу. У 1928—1929 роках був делегатом Вищої колегії адвокатів у Варшаві. У 1930-х був сенатором від Волині, працював у військовому та правовому комітетах польського парламенту. У 1933 р. обирався заступником голови Дисциплінарного суду Асоціації адвокатів у Любліні.

Антон Станевича заарештували радянські спецслужби 18 жовтня 1939 року. У травні 1941 року отримав вирок — п'ять років заслання у Калмицьку АРСР. Під час евакуації засуджених з Києва Антон Станевич загинув.

130-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ РОМАНА ДАШКЕВИЧА

Адвокат, військовий та громадський діяч, генерал-хорунжий Армії Української Народної Республіки Роман Дашкевич народився 6 грудня 1872 року у с. Тустановичі на Львівщині у священницькій родині. Навчався в гімназії у Перемишлі. Правничу освіту здобув протягом 1911 — 1914 років у Львівському університеті.

Під час Першої світової війни Роман Дашкевич служив старшиною австро-угорської армії. У 1915 році потрапив у російський полон і був вивезений у Забайкалля.

Після Лютневої революції 1917 року Р. Дашкевич утік із табору для військовополонених і добрався до Києва. Став одним із організаторів Галицько-буковинського куреня січових стрільців. У січні 1918 року брав участь у боях за Київ під час першої російсько-української війни. Роман Дашкевич був засновником української артилерії.

У 1921 році Роман Дашкевич здобув ступінь доктора права, працював адвокатом у Львові. Поринув у громадську працю: спершу відновив організацію товариства «Січ» у Галичині, а після його заборони,

з 1926 року очолював спортивно-гімнастичне товариство «Луг».

З 1943 р. Роман Дашкевич перебував в еміграції в Австрії. Викладав історію України у таборі для біженців, співпрацював з урядом Української Народної Республіки в екзилі.

Помер Р. Дашкевич у 1975 році. У 2008 році був перезахоронений на Личаківському цвинтарі у Львові.

135-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ФРАНЦА СВІСТЕЛЯ

Адвокат, громадсько-політичний діяч Франц Свістель народився 17 липня 1887 року в Бучачі на Тернопільщині. Навчався у гімназіях в рідному місті та у Львові. Правничу освіту здобув в Львівському та Віденському університетах. Адвокатську працю розпочав у Перемишлі.

Під час Першої світової війни Ф. Свістель воював у складі Легіону Українських січових стрільців. У добу Західно-Української Народної Республіки був

повітовим комісаром Перемишлянського повіту. Разом з Українською галицькою армією у липні 1919 р. перейшов на територію Наддніпрянської України.

У 1922 році Ф. Свістель повернувся у Галичину. Відновив адвокатську практику у Бережанах, Перемишлянах, Львові. У 1928 році був обраний депутатом польського сейму. Голова Перемиського повітового комітету УНДО.

Восени 1939 р. адвокат Ф. Свістель переїхав до Кракова. У 1941 році був заарештований гестапо та ув'язнений у концентраційному таборі Аушвіц. Звільнений у 1945 році. Перебував у таборі для переміщених осіб та зміг емігрувати до США. Помер у 1966 році.

135-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕКСИ КОССАКА

Адвокат, громадсько-політичний діяч Олекса Косак народився 3 червня 1887 року у Дрогобичі. Навчався в гімназії у рідному місті. У 1909 році закінчив

юридичний факультет Львівського університету. Адвокатську практику відбув у 1913 році у Снятині у канцелярії Івана Семанюка (літературний псевдонім Марко Черемшина). Високоосвічений професіонал Олекса Косак володів сімома мовами.

Під час Першої світової війни О. Косак був мобілізований і воював у чині хорунжого в австрійській армії. Потрапив у російський полон, вивезений до Красноярська.

У 1921 році Олекса Косак зумів повернутися в Галичину, оселився у Коломиї і з 1922 р. став конципієнтом (помічником) адвоката Габера. Через рік вступив до Львівської палати адвокатів і відкрив власну адвокатську канцелярію, в якій вів практику до приходу радянської влади у 1939 році.

У 1920—1930 роках адвокат О. Косак — заступник голови управи Народного дому в Коломиї, член правління кооперативу «Підкарпатський Союз», член ревізійної комісії кооперативного банку «Покутський Союз». Радянська влада закрила адвокатську канцелярію Косака, архів адвоката було спалено. Під час німецької окупації О. Косак працював у громадському Окружному допомоговому комітеті в Коломиї. У лютому 1942 року він був заарештований гестапо

у справі підпільної молодіжної організації ОУН. Ув'язнений у тюрмах Коломиї і Чорткова, захворів на тиф. 14 жовтня 1942 року нацисти перевезли двадцять українців, звинувачених у приналежності до ОУН, з тюрми в Коломиї до тюрми у Чорткові. 27 листопада 1942 р. п'ятдесят два в'язні були розстріляні на полі поблизу Ягільниці. Формальний привід для арешту й розправи — убивство у Львові одного з керівників гестапо. Найстаршим з розстріляних був коломийський адвокат Олекса Коссак.

125-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КОСТЯ ПАНЬКІВСЬКОГО

Адвокат і політичний діяч Кость Паньківський народився 6 грудня 1897 року у Львові у родині українського громадського діяча, журналіста і видавця, члена-засновника Наукового товариства імені Шевченка Костя Федоровича Паньківського.

Кость Костьович Паньківський навчався на юридичному факультеті Карлового університету у Празі. Протягом 1929 — 1939 років працював адвокатом у Львові. Виступав захисником на політичних процесах над членами УВО і ОУН. 3 липня 1941 року — заступник міністра внутрішніх справ Українського державного правління, генеральний секретар Української національної ради у Львові. У вересні 1941 р. очолив Український краєвий комітет.

У 1945 — 1949 роках К.Паньківський перебував на еміграції в Німеччині, очолював уряд Державного центру УНР в екзилі. З 1949 р. жив у США. Організатор і голова Союзу українських націонал-демократів. Очолював американський відділ Ліги поневолених Росією народів.

Помер К. Паньківський у 1973 році. Похований на українському православному цвинтарі Святого Андрія у Баунд-Бруці у штаті Нью-Джерсі, США.

Ірина Василик, Галина Басара-Тилищак
Центр досліджень адвокатури
і права НААУ